

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA**

IEVA ŽEMAITYTĖ

Europos Sąjungos politikos ir administravimo studijų programa

**LIETUVOS INTEGRACIJA Į EUROPOS SĄJUNGĄ: VIEŠŲ DISKUSIJŲ IR IDĖJŲ
PROPAGAVIMO ANALIZĖ**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:
Doc.dr. Ramūnas Trimakas

Vilnius, 2009

TURINYS

ĮVADAS.....	4
1. INTEGRACIJOS Į EUROPOS SAJUNGĄ IR LIETUVOS VERSLO SANTYKĮ ANALIZUOJANTI LITERATŪRA.....	7
1.2. Integracijos pasekmių tyrimai ir jų svarba.....	10
2. „LIETUVOS RYTAS“: PAGRINDINĖS IDĖJOS DIDŽIAUSIAME ŠALIES DIENRAŠTYJE.....	12
2.1. Dienraščio analizės metodika ir organizavimas.....	12
2.2. Pagrindinės informacijos pateikimo formos ir diskusijų objektai	13
2.2.1. ES parama	14
2.2.2. Politikų vaidmuo integracijos procese.....	16
2.2.3. Verslo atstovų aktyvumas integracijos procese	19
2.2.4. Integracijos pasekmės Lietuvos verslui.....	21
2.2.5. Ekspertų ir apžvalgininkų vaidmuo idėjų propagavime	23
2.3. „Lietuvos ryto“ analizės apibendrinimas.....	24
3. „VERSLO ŽINIOS“ – AKTYVUS DISKUSIJŲ DALYVIS	26
3.1. Dienraščio charakteristika ir tyrimo metodai.....	26
3.2. Pagrindiniai diskusijų objektai.....	27
3.2.1. Integracijos į ES nauda ir grėsmės Lietuvos verslui.....	28
3.2.2. Verslininkų ir integracijos santykis.....	31
3.3. Pagrindinės tendencijos	32
3.4. „Verslo žinių“ analizės apžvalga	34
4. KOKYBINIS TYRIMAS: ES ĮTAKA LIETUVOS VERSLUI EKSPERTŲ, VADOVŲ IR VERSLININKŲ NUOMONE.....	35
4.1. Tyrimo metodologija ir organizavimas	35
4.2. Tyrimo rezultatų analizė: bendros išvalgos.....	36
4.2.1. ES įtaka verslui ekspertų akimis	37
4.2.2. ES įtaka verslui vadovų ir verslininkų požiūriu	38
4.2.3. ES parama ir valstybinės institucijos.....	38
4.2.4. Valstybinių institucijų ir verslo grupių santykis.....	39
4.2.5. Spauda ir jos vaidmuo visuomenės informavime.....	40
4.3. Tyrimo apibendrinimas.....	41
PABAIGA	42
IŠVADOS.....	44
REKOMENDACIJOS	46

LITERATŪROS SĀRAŠAS.....	47
SANTRAUKA.....	54
SUMMARY	55
PRIEDAI.....	56

IVADAS

Turbūt nesuklysim teigdami, kad Lietuvos siekis tapti Europos Sąjungos (toliau – ES) dalimi yra vienas svarbiausių įvykių Lietuvos politiniame, ekonominiame ir socialiniame gyvenime. Galimybė dalyvauti Europos gyvenime lygiaverčiai su senosiomis Europos valstybėmis smarkiai pakoregavo Lietuvos politikos tikslus ir siekius.

Visuose integracijos į ES etapuose buvo ypač svarbu informuoti visuomenę apie vykstančius procesus, pokyčius, ir, svarbiausia, vykstančios integracijos svarbą. Lietuvos integracija į ES tapo neatsiejama viešųjų diskusijų dalimi. Diskusijos vyko ir tebevyksta įvairiomis integracijos temomis – nuo pačio proceso reikšmės, kilmės iki jo įtakos ekonominiam, socialiniam, viešajam, politiniam gyvenimui. Šiame gausiame idėjų sraute vienas esminių aptariamų objektų yra integracijos į ES ir Lietuvos verslo santykis – kiek integracija svarbi verslui ar kokią įtaką ji daro.

Darbo aktualumas ir naujumas. Nepaisant to, kad verslo ir integracijos santykis yra aptarinėjamas gana aktyviai, nebuvo bandymų apjungti šias diskusijas arba pažvelgti į jų turinį per publikuojamą spaudą. Darbas yra nuomonių, pasireiškusių dienraščiuose „Lietuvos rytas“, „Verslo žinios“ bei atliktame tyrime, kuriame apklausti ekspertai ir verslo grupių atstovai, sintezė. Tyrimas pasitarnaus tolesnėms viešų diskusijų integracijos tema studijoms.

Darbo objektas – nuomonių ir diskusijų apie integracijos į ES įtaką Lietuvos verslui visuma. Verslo sąvoka įvardijame Lietuvos įmones – darbdavius, darbuotojus ir vartotojus. Nuomonių šaltiniai šiuo atveju du dienraščiai – „Lietuvos rytas“ ir „Verslo žinios“ bei atlikto tyrimo respondentai – ekspertai, vadovai ir nuosavo verslo savininkai.

Darbo problematika. Lietuvoje spauda turi didelę įtaką ir gyventojų pasitikėjimą, tačiau kiek ji objektyvi pateikdama informaciją? Lietuvoje taip pat pastebima didelė verslo grupių įtaka žiniasklaidai bei valstybinėms institucijoms. Ar žiniasklaida, pateikdama, informaciją remiasi verslo grupių interesais?

Darbo tikslas. Remiantis analizuojama medžiaga įvertinti, kokios pagrindinės tendencijos, objektai, temos vyrauja svarstymuose apie ES įtaką verslui

Šiam tikslui pasiekti iškeliami šie **uždaviniai**:

- Išsiaiškinti ir įvertinti, kaip dienraščiuose „Lietuvos rytas“ ir „Verslo žinios“ atsispindi ES įtakos Lietuvos verslui idėjos
- Atlikti tyrimą ir išsiaiškinti valdininkų, aukštos grandies vadovų ir nuosavo verslo savininkų nuomonę
- Įvertinti, kiek spaudoje pateikta nuomonė yra savarankiška – ar ji nepaveikta išorinių jėgų – valstybinių institucijų, verslo grupių.

Darbo metodai. Pagrindinis metodas, pasirinktas analizei, yra spaudos pranešimų ir atlikto interviu su respondentais turinio analizė (kontent). Šiuo atveju turinys suvokiamas kaip nuomonių, pažiūrų ir vertybių atspindys. Atliekant tyrimą, buvo pasirinktas kokybinis tyrimo metodas, taikant pusiau struktūrizuotą interviu. Apklausti ekspertai, vadovai ir nuosavo verslo atstovai. Apklausa atlikta 2009 m. rugpjūčio – lapkričio mėnesiais Vilniuje.

Šis tyrimas yra žvalgomojo pobūdžio, siekiant pasiaiškinti tendencijas.

Darbo chronologija. Analizuojant spaudą darbo tyrimui buvo pasirinktas 1999 pabaigos – 2004 m. pradžios įvykių kontekstas: Lietuvos pripažinimas kandidate dėl derybų į ES, derybų su ES laikotarpis, referendumas ir laikotarpis po jo. Analizuojama, kaip šis tarpsnis atsispindi 2 dienraščiuose. Atlikus kokybinį tyrimą su respondentais, atsižvelgiama į šiandieninę situaciją – kaip šiandien ES naudą verslui suvokia ekspertai ir verslo grupių atstovai.

Naudota literatūra. Analizei pasirinkti 2 Lietuvos dienraščiai – „Lietuvos rytas“ ir „Verslo žinios“. „Lietuvos rytas“ – didžiausio tiražo dienraštis, turintis reputaciją skaitytojų tarpe. „Verslo žinios“ – išimtinai Lietuvos ir pasaulio verslo naujienas pristatantis leidinys. Darbas nesigilina į „Verslo žinių“ leidžiamus priedus, jis apsiriboja tik dienraščio informacija. Abu šie leidiniai turi analogus internete. Šie naujienų portalai vertingi dėl straipsnių archyvų, kurie itin padeda informacijos paieškos procese.

Apžvelgiant literatūrą naudotasi periodiniu leidiniu „Bibliografijos žinios“¹. Daug bendros ir vertingos informacijos rasta tinklalapyje www.euro.lt, Europos integracijos studijų centro (toliau EISC) internetinėje svetainėje www.eisc.lt bei išleistuose „Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą metraščiuose“². Darbe panaudoti ir ES pasekmių tyrimai,³ kurie vertintini kaip kokybiškos informacijos apie ES įtaką verslui pavyzdžiai. Pagrindinis jų šaltinis – tinklalapis www.euro.lt. Tyrime pasinaudota ir Lietuvos laisvos rinkos instituto atliktais ES pasekmių tyrimais. Pagrindinis jų šaltinis – internetinis instituto tinklalapis www.lrinka.lt

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, 4 dalys ir išvados.

Pirmoji dalis – teorinė. Joje supažindinama su Lietuvos verslo ir ES santykių analizuojančia literatūra. Naudojantis tiriamuoju laikotarpiu spausdintomis monografijomis, konferencijų medžiagomis ir straipsnių rinkiniais daromos išvados apie pagrindinius diskusijų objektus, dalyvius bei apie tai, kaip buvo suvokiamos integracijos naudos ir grėsmės, kokie vyravo tyrimai ar požiūrio taškai. Atskirai vertintini Lietuvos laisvos rinkos instituto ir Vyriausybės Kanceliarijos pasekmių tyrimai.

¹ Bibliografijos žinios. Knygos. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, (1999 – 2004)

² Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą metraštis 2000, Vilnius: Eugrimas, 2001, P.254; Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą metraštis 2001, Vilnius: Eugrimas, 2002, P. 251

³ Lietuvos integracijos į ES socialinių ir ekonominių pokyčių tyrimai atliekami nuo 1999 m. Viso atlikta apie 60 tyrimų, aprėpiančių žemės ūkio, verslo, konkurencingumo, išorės santykių, viešojo administravimo kryptis.

Antroje dalyje pateikiama dienraščio „Lietuvos rytas“ analizė – nuomonės, objektai, informacijos formos. Analogiškai trečiame skyriuje pateikiama „Verslo žinių“ analizė.

Ketvirta dalis apžvelgia atlikto kokybinio tyrimo rezultatus ir juos įvertina.

Išvadose pateikiamos darbe atskleistos išvalgos apie integracijos į ES ir Lietuvos verslo santykių gvildenančias diskusijas. Atskleidžiamos bendros pastebėtos tendencijos. Pabaigoje pateikiamos trumpos rekomendacijos, literatūros sąrašas bei santraukos anglų ir lietuvių kalbomis.

1. INTEGRACIJOS Į EUROPOS SĄJUNGĄ IR LIETUVOS VERSLO SANTYKŲ ANALIZUOJANTI LITERATŪRA

ES įtaka Lietuvos verslui nuo pat Lietuvos iniciatyvos tapti ES nare tapo viena pagrindinių diskusijų temų. Bendros rinkos atsivėrimas, ES parama, teisės ir mokesčių pasikeitimai – visa tai sąlygojo teorinius svarstymus akademiniam pasaulyje, žiniasklaidoje ir piliečių tarpe. Diskusijas ypač suaktyvino pradėtos Lietuvos derybos dėl narystės ES.⁴ Lietuvos integracijos į ES įtaką yra aptarę tiek vietos, tiek užsienio tyrinėtojai, tačiau mes dėmesį skirsime tik lietuviškajai spaudai, išleistai mūsų analizuojamu periodu – 1999 – 2004 metais. Sąlyginai literatūrą integracijos tema galima suskirstyti į keletą grupių.

Pirmoji grupė – informacinio pobūdžio. Joje aptariama, kaip funkcionuoja ES, kokios institucijos ją sudaro bei kokiais principais remiasi pati integracija.⁵ Šiems leidiniams būdinga tai, kad jie pateikia informaciją, tačiau jos nevertina ir neanalizuoja arba jeigu analizuoja, tai gana paviršutiniškai. Šie leidiniai dažniausiai yra skirti bendram skaitytojų ratui ir atlieka supažindinamąją funkciją. Pastebėtina, kad šių spaudinių leidyboje pasitarnavo Europos Komitetas ir EISC.⁶ Didžioji informacinio pobūdžio literatūros išleista šių įstaigų iniciatyva. Taip pat pažymėtina tai, kad didesnė šių leidinių dalis pasirodė iki 2002 metų. Tai galima būtų sieti su visuomenės informavimo kampanijos pirmuoju periodu,⁷ kada pagrindinis dėmesys kreipiamas į informacijos poreikio formavimą. Šios grupės literatūroje nėra gilesnės analizės verslo ir ES įtakos tema. Tiesa, pasitaiko konkrečių, netgi kategoriškų teiginių, orientuotų tik į teigiamas ES pasekmes. Kaip pavyzdį pateiksime informacinio pobūdžio leidinį „Ar yra alternatyva ES?“, kur neigiamos pasekmės, tokios kaip įmonių tikimybė patirti nuostolių vertinami kaip neišvengiama būtinų reformų norint būti ES sąlyga.⁸ Apibendrinus matyti, kad didžiama supažindinamojo pobūdžio literatūros yra tik teigiamų pasekmių akcentavimas, tačiau

⁴ Galima teigti, kad diskusijų suaktyvėjimas nėra savaime suprantamas reiškinys ir pats derybų faktas bei procesas šio aktyvumo nesukėlė. Darytina išvada, kad šiam suaktyvėjimui visų pirma įtakos turėjo valstybinės institucijos, konkrečiau, Europos Komitetas, kuris pradėjo visuomenės informavimo ir švietimo rengiantis narystei ES kampaniją, bet ir 1995 m. įsikūręs Europos Integracijos studijų centras, aktyviai ėmėsis veiklos informacijos apie integraciją platinimui ir skleidimui.

⁵ Aktualūs klausimai ir atsakymai apie Lietuvos stojimą į Europos Sąjungą, Vilnius, 2003, P. 28; Lietuvos integracija į Europos Sąjungą: institucijų ir organizacijų žinynas, Vilnius, 1999, P. 117; Junevičius A. Europos Sąjunga: istoriniai, politiniai, teisiniai aspektai, Kaunas: Technologija, 1999, P. 278; Kas yra kas Europos Sąjungoje, Vilnius, 1998, P. 136; Kaip funkcionuoja ES, Vilnius, 1999, P. 31; Vilpišauskas R. 10 klausimų apie Lietuvos narystę Europos Sąjungoje, Vilnius, 2000, P. 16; Vilpišauskas R. 15 klausimų apie Europos Sąjungą, Vilnius, 2000, P. 18; Ar yra alternatyva ES?, Vilnius, 2000, P. 31; Dažniausiai užduodami klausimai apie Lietuvos stojimą į Europos Sąjungą, Vilnius, 2001, P. 151; Paleckis A. Mes! Mes ir ES? Mes ir Europos Sąjunga!, Vilnius, 2002, P. 48

⁶ Visą EISC išleista literatūra patalpinta centro tinklalapyje www.eisc.lt

⁷ Auštrevičius P. Referendumas dėl narystės Europos Sąjungoje ir informacinės kompanijos organizavimas // Lietuvos kelias į Europos Sąjungą: Europos susivienijimas ir Lietuvos derybos dėl narystės Europos Sąjungoje /red. Maniokas. K., Vilpišauskas R., Žeruolis D., Vilnius, Eugrimas, 2004, P. 367-388.

⁸ Ar yra alternatyva ES?, Vilnius, 2000, P. 17

šis reiškinys pateisinamas tuo, kad šie leidiniai buvo skiriami plačiajai auditorijai susipažinimo su ES tikslais.

Antroji darbų grupė – straipsnių rinktinės ir vykusių konferencijų medžiaga.⁹ Šie darbai pasižymi temų įvairumu, jų tarpe pasitaiko informacinio pobūdžio veikalų, tačiau didžiąją dalį sudaro tiriamieji ir analitiniai darbai. Darbų temų spektras labai platus. Iš šios grupės išskirčiau kelis leidinius. Pirmasis pateikia penktosios ir šeštosios respublikinės doktorantų ir magistrantų mokslinės konferencijos „Integracinių ekonominių procesų pokyčiai Europos plėtros sąlygomis“ medžiagą.¹⁰ Konferencijos tema išduoda jos aktualumą nagrinėjamoju laikotarpiu. Dauguma pranešimų skirti integracijos sąlygotiems Lietuvos pokyčiams. Verslo integraciją į Europos Sąjungą analizuoja Fausta Pazanovienė.¹¹ Esminė autorės išvalga teigia, kad ES reikalavimus atitinkančią konkurencinę aplinką Lietuva gali sudaryti tik šalindama išiliejimo į rinką barjerus, panaikindama verslo suvaržymus ir suvienodindama sąlygas verslui. Taip pat Lietuva turi kreipti dėmesį į žinių ekonomikos kūrimą.¹² Kiti jaunieji mokslininkai gilinasi į atskiras verslo sritis – farmaciją,¹³ statybą,¹⁴ tekstilę ir aprangą,¹⁵ tiria eurointegracijos įtaką pinigų plovimo prevencijai,¹⁶ analizuoja naujų gamybos sistemų įdiegimą,¹⁷ kaip galimybę didinti Lietuvos įmonių konkurencingumą.

Vertingų ir originalių pastebėjimų galime rasti ir straipsnių rinktinėse. Straipsniai aprėpia daugelį temų. Daug autorių akcentuoja koncentravimąsi į Lietuvos įmonių konkurencingumą: pabrėžia inovacijų ir žinių visuomenės svarbą,¹⁸ lito ir euro susiejimą, kaip sąlygų verslininkams pagerinimą,¹⁹ visuomenės grupių ir politinių institucijų bendradarbiavimo įtaką deryboms, integracijos įtaką Lietuvos įmonėms.²⁰

⁹ Lietuvos integracija į Europos Sąjungą: pasiekimai ir problemos, Vilnius: Eugrimas, 2000, P. 152; Lietuvos aukštųjų mokyklų vadybos jaunųjų mokslininkų darbai, Kaunas, 2003 P.113; Diskusija dėl Europos ateities, Vilnius, Seimo leidykla „Valstybės žinios“, 2002, P. 193; Lietuvos kelias į Europos Sąjungą : Europos susivienijimas ir Lietuvos derybos dėl narystės Europos Sąjungoje / redaktoriai : Klaudijus Maniokas, Ramūnas Vilpišauskas, Darius Žeruolis. Vilnius: Eugrimas, 2004, P. 519.

¹⁰ Lietuvos aukštųjų mokyklų vadybos jaunųjų mokslininkų darbai. Kaunas, 2003, P.113

¹¹ Pazanovienė F. Lietuvos verslo integracija į Europos Sąjungą ir jo perspektyvos // Lietuvos aukštųjų mokyklų vadybos jaunųjų mokslininkų darbai, Kaunas, 2002, P. 93-96.

¹² Ten pat, P. 96.

¹³ Dijolevičienė D. Lietuvos įmonių plėtrą stabdantys teisiniai veiksniai ir jų suderinamumas su Europos Sąjungos teisės reikalavimais // Lietuvos aukštųjų mokyklų vadybos jaunųjų mokslininkų darbai, P. 29-33;

¹⁴ Valiukonytė D. Lietuvos statybos pramonė vystymo problemos ir galimybės integracijos į ES sąlygomis // Ten pat, P. 51-54.

¹⁵ Valiukonytė D., Mitkuvienė D. Lietuvos pramonės įmonių konkurencingumas pereinamoju laikotarpiu (remiantis tekstilės ir aprangos pramonės apžvalga) // Ten pat, P. 63-69.

¹⁶ Čepauskas D. Eurointegracija ir pinigų plovimo prevencija Lietuvoje // Ten pat, P. 17-19.

¹⁷ Purlytė J. Naujos tendencijos valdymo sprendimų priėmimuose integruojantis į Europos Sąjungą // Ten pat, P. 77-81.

¹⁸ Kriščiūnas K. Naujos technologijos – nauja ekonomika // Diskusija dėl Europos ateities, Vilnius: „Valstybės žinios“, 2002, P. 154 - 167

¹⁹ Nausėda G. Kai kurie Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą ekonominiai aspektai // Ten pat, P. 168 – 181.

²⁰ Vilpišauskas R. Derybos dėl narystės Europos Sąjungoje: procesai, veikėjai ir rezultatai // Lietuvos kelias į Europos Sąjungą : Europos susivienijimas ir Lietuvos derybos dėl narystės Europos Sąjungoje / redaktoriai : Klaudijus Maniokas, Ramūnas Vilpišauskas, Darius Žeruolis. Vilnius: Eugrimas, 2004, P. 55-78; Vilpišauskas R.

Trečiąją darbų grupę sudaro tyrėjų darbai. Intensyvesnė jų leidyba pastebima 2003 – 2004 metais. Lietuvai pradėjus derybas su ES, padaugėjo darbų ES paramos temomis. Šioje srityje daug nuveikė Vitalis Nakrošis, išleidęs mokomąją studiją „Europos Sąjungos regioninė politika ir struktūrinių fondų valdymas“.²¹

Studijų ES rinkos klausimais išleido D. Budreikaitė,²² V. Navickas,²³ R. Vilpišauskas.²⁴ Pastaroji pavardė ypač svarbi mūsų aptariamoje temoje, nes R. Vilpišauskas yra daugiausia gilinęs į eurointegracijos įtaką Lietuvos verslui.²⁵ R. Vilpišauskas aktyvus ne tik akademiniam pasaulyje, tačiau jo pastebėjimus spausdino mūsų analizuojami dienraščiai²⁶, jis buvo kviečiamas dalyvauti konferencijose verslo tema.²⁷

Smulkiai ES įtaką Lietuvos įmonėms R. Vilpišauskas išnagrinėjo straipsnyje „Integracijos į Europos Sąjungą įtaka Lietuvos įmonių veiklai“²⁸. Pagrindinis teigiamas poveikis, anot R. Vilpišausko, yra kliūčių prekių, asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimui tarp Lietuvos ir ES pašalinimas. Tuo tarpu kitas poveikis dar nėra apibrėžtas. Tam autorius matė kelias priežastis. Pirma, tai lems Lietuvos ir ES santykių intensyvumas, antra, tuo metu dar nebuvo aiški reformų ES baigtis, t.y. kokios taisyklės bus taikomos žemės ūkio politikoje, trečia, svarbus bus Lietuvoje taikomas konkretus politikos turinys, o ketvirta, Lietuvos institucijų gebėjimas tinkamai įgyvendinti *acquis* labai lems įsipareigojimų poveikį.²⁹

Apibendrinus darome išvadą, kad didžioji 1999 – 2004 metais išleistos literatūros integracijos tema dalis akcentuoja verslo sąlygų gerinimą kaip esminį konkurencingumo matą. Ši sąlyga gali būti įgyvendinta tik dialogo tarp valstybinių institucijų ir verslo atstovų dėka. Pastebimas vienas trūkumas – paprastai tyrimų ašis visada akcentuoja tai, ką ES gali mums duoti arba duos, tačiau beveik neskiriama dėmesio Lietuvos indėliui į ES – kuo mes galime būti naudingi ir reikalingi ES. Taip pat pasigendama darbų, kuriuose būtų vertinamas Lietuvos konkurencingumas užsienio investuotojų atžvilgiu.

Integracijos į Europos Sąjungą įtaka Lietuvos įmonėms // Lietuvos integracija į Europos Sąjungą. Pasiekimai ir problemos, Vilnius: Eugrimas, 2000, P. 9-37.

²¹ Nakrošis V. Europos Sąjungos regioninė politika ir struktūrinių fondų valdymas, Vilnius: Eugrimas, 2003, P.132.

²² Budreikaitė D. Europos Sąjungos vidaus rinka. Laisvas prekių judėjimas, Vilnius: UAB „Fantazija ir forma“, 2003, P.111

²³ Navickas V. Europos Sąjungos rinkų ypatumai, Kaunas: Technologija, P.163

²⁴ Vilpišauskas R. Europos Sąjungos vidaus rinka ir Lietuva: integracija ir jos ekonominis poveikis, Vilnius.: Eugrimas, 2003, P. 141.

²⁵ Vilpišauskas R. Integracijos į Europos Sąjungą įtaka Lietuvos įmonių veiklai // Lietuvos integracija į Europos Sąjungą: pasiekimai ir problemos, Vilnius, 2000, P. 9 – 35; Vilpišauskas R. Europos Sąjungos rinka ir Lietuva: integracija ir jos ekonominis poveikis, Vilnius: Eugrimas, P. 141.

²⁶ Vilpišauskas R. Atitolins ūkio plėtrą ir sulėtins eurointegraciją // Verslo žinios, 2002 03 05, P.2; Vilpišauskas R. Į judantį taikinį pataiko tik tas, kas daug treniruojasi // Lietuvos rytas, „Rytai – Vakarai“, 2003 02 12, P. 2.

²⁷ Vilpišauskas R. Integracijos į ES poveikis verslo sėkmei: besikeičiančios verslo aplinkos įvertinimas. Pranešimas „Verslo žinių“ konferencijoje „Sėkmės strategija – fikcija ar realybė“, 2003 04 24 // <http://www.lrinka.lt/Pranesim/Vsekme.ppt> (žr.2009 09 10)

²⁸ Vilpišauskas R. Integracijos į Europos Sąjungą įtaka Lietuvos įmonių veiklai // Lietuvos integracija į Europos Sąjungą: pasiekimai ir problemos, Vilnius: Eugrimas, 2000, P. 9 - 35

²⁹ Ten pat, P. 12.

1.2. Integracijos pasekmių tyrimai ir jų svarba

Integracijos pasekmių tyrimai pradėti Lietuvoje 1999 m. Jie buvo reikšmingas postūmis viešųjų diskusijų integracijos tema fone, nes buvo atliekami atsižvelgiant į poveikį skirtingiems verslo sektoriams. Pagrindinis šių studijų užsakovas – Lietuvos Vyriausybės kanceliarija.

Pasekmių tyrimai vertingi tuo, kad jie pirmieji bando pateikti nešališką, niekieno neįtakotą vertinimą. Iki jų pasirodymo Lietuvos integracija į Europos Sąjungą judėjo be rimtesnio integracijos ekonominių pasekmių ir grėsmės įvertinimo. Pirmi tyrimai pradėti jau tik derinant konkrečias ES direktyvas ar kitus teisės aktus³⁰. Pasekmių tyrimai pastebi, kad tokiu atveju buvo tik vertinamas ES narystės poveikis, o ne keliami klausimai, ar apskritai Lietuvai ekonomiškai naudinga narystė.

Galima laukiama integracijos nauda bei susijusios grėsmės buvo išnagrinėtos 2002 metais Europos komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės užsakymu atliktame tyrime „Lietuvos integracijos į ES finansinių, ekonominių ir socialinių pasekmių susisteminimas ir analizė“³¹. Tuo metu buvo nustatyta, kad didžiausios naudos iš Lietuvos integracijos į ES galima tikėtis iš bendrosios rinkos sukūrimo bei laisvo prekių judėjimo, o taip pat dėl ES finansinės paramos. Didžiausia rizika patirti neigiamą integracijos poveikį buvo siejama su laisvu asmenų judėjimu.

Šie tyrimai pirmieji atskleidžia ES rizikas ir grėsmes. Iki tol narystė ES suvokiama tik teigiamu aspektu, kas klaidino visuomenę ir kėlė nepagrįstas iliuzijas, kad ES suteiks ekonominį klestėjimą. Tam itin pasitarnavo žiniasklaida, tačiau aktyviau reaguoti į pasekmių tyrimus ji nebuvo linkusi. Išimtis buvo 2000 metų tyrimas, kuris apžvelgtas mūsų nagrinėjamoje spaudoje gana didelės apimties straipsniais³². Teigiama, kad jie skirti verslininkams, kad jie pagal tyrimų rezultatus pritaikytų savo verslą integruojantis į ES.

Visi tyrimai buvo patalpinti svetainėje www.euro.lt. Pagrindinė auditorija, kuriai tyrimai turėjo būti aktualūs – tai įvairių verslo sektorių atstovai. Sunku pasakyti, kiek jie buvo praktiškai naudojami verslo pasaulyje. Atkreiptinas dėmesys, kad 2000 m. atliktas ir dėmesio spaudoje sulauktas tyrimas „Socioekonominis bendrosios Europos rinkos poveikis Lietuvos įmonėms“ patalpintas anglų kalba ir nėra išverstas.³³ Galbūt tai buvo esminė jo nepopuliarumo priežastis, nes tuo metu laisvai disponuoti anglų verslo kalba galėjo tikrai ne visi verslo atstovai.

Pasekmių tyrimuose pasitarnavo ir Lietuvos laisvos rinkos institutas (toliau LLRI). „Instituto siekis yra padėti įgyvendinti bendrus Lietuvos žmonių interesus, kurie geriausiai gali

³⁰ Lietuvos integracijos į ES poveikio Lietuvos ekonomikai 2002 -2006 m. (EX-POST) vertinimas. Galutinė tyrimo ataskaita // http://www.euro.lt/documents/poveikio_tyrimai/GALUTINE_ATASKAITA_ex_post_tyrimas.pdf

³¹ Ten pat, P. 6.

³² ES pakeis prekybą // Verslo žinios, 2001 09 19, P.7; Deksnys M. Europiniai muitai – galvosūkis importuotojams // Lietuvos rytas, „Vartai“, 2000 07 17, P.1,2.

³³ http://www.euro.lt/documents/poveikio_tyrimai/2000/Socioek._bendrosios_rinkos_poveikis_LT_imonems-2000_en_ataskaita.pdf (žr. 2009 09 20)

būti realizuojami laisvoje rinkoje, kai be jokių privilegijų, protekcijų ar apribojimų kiekvienas individas savo tikslų siekia tarnaudamas visuomenei, o ne pasitelkdamas valstybės aparatą“, - teigia LLRI.³⁴ Instituto misija – propaguoti laisvos rinkos idėjas. Tam tikslui LLRI atliko nemažai tyrimų ekonomikos ir integracijos srityse.

Ypač daug pasekmių ir pokyčių tyrimuose pasitarnavo R. Vilpišauskas. Pasekmių studijų tradicija kilo jo iniciatyva. Jis skiepijo platesnį ES suvokimą, kvietė aktyviai jungtis į diskusijas, nes tik suvokdami ES prasmę, galėsime kokybiškai suvokti joje vykstančius procesus. Darbuodamasis LLRI jis spėjo atlikti nemažai pasekmių tyrimų arba prisidėti prie kitų tyrėjų darbų.³⁵ Atlikdamas „Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą pasekmių analizę“³⁶ R. Vilpišauskas aktyviai kvietė tęsti pasekmių studijų tradiciją, nes visų pirma, jos skirtos valstybinėms institucijoms, besiderančioms su ES. Anot autoriaus, tik kompetetingi derybininkai gali kokybiškai atlikti savo funkcijas.³⁷ Apžvelgus R. Vilpišausko studijas ir jo aktyvią veiklą, darytina išvada, kad analizuojant ES įtaką verslui jo indėlis yra didžiausias.

Apibendrinant pasekmių tyrimų apžvalgą galima teigti, kad tai kokybiškiausi šaltiniai ES pasekmių ir grėsmių analizei, kurie gali pasitarnauti įvairiems verslo sektoriams. Svarumo šiems darbams suteikia tai, kad juose nėra kategoriškai išreikštos nuomonės, jų autoriai tiesiog pateikia skaičius ir faktus.

R. Vilpišauskas įdėjo svarų indėlį ne tik į akademinės ES ir Lietuvos verslo santykio studijas, bet ir į ES pasekmių tyrimų studijas. Jo aktyviai skleidžiamos pasekmių ir procesų reikalingumo idėjos daug prisidėjo prie kokybiško Europos Sąjungos įvaizdžio platinimo.

³⁴ http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/apie_mus/misija/203, (žr. 2009 11 22)

³⁵ Vilpišauskas R., Steponavičienė G. Winners and Losers of EU Integration in Central and Eastern Europe: The Case of the Baltic States, 1999 // <http://www.freema.org/Projects/BalticCase.phtml> (žr. 2009 10 02); Vilpišauskas R. Lietuvos prekybos santykiai su Rusija Lietuvos stojimo į Europos Sąjungą kontekste // http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/studija_lietuvos_prekybos_santykiai_su_rusija_lietuvos_stomo_i_europos_sajunga_kontekste/2073;from_topic_id;61 (žr. 2009 10 02); Vilpišauskas R. Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą pasekmių analizė, 2001, kovas // http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/lietuvos_integracijos_i_europos_sajunga_pasekmiu_analize/2364;from_topic_id;61 (žr. 2009 11 22)

³⁶ Vilpišauskas R. Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą pasekmių analizė, 2001, kovas // http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/lietuvos_integracijos_i_europos_sajunga_pasekmiu_analize/2364;from_topic_id;61 (žr. 2009 11 22)

³⁷ Ten pat, P.1.

2. „LIETUVOS RYTAS“: PAGRINDINĖS IDĖJOS DIDŽIAUSIAME ŠALIES DIENRAŠTYJE

2.1. Dienraščio analizės metodika ir organizavimas

„Lietuvos rytas“ – didžiausio tiražo dienraštis Lietuvoje. Jo šūkis – „Lietuvai ir pasauliui“. Pats save leidinys apibūdina kaip nepriklausomą dienraštį. „Lietuvos ryto“ tiražai ir apimtis – pagrindinis argumentas, kodėl analizei pasirinktas šis leidinys. Atliekant tyrimą buvo svarbu išsiaiškinti, kaip ES įtaka verslui atsispindi didžiausiame šalies dienraštyje, kurio paskirtis – informuoti skaitytoją apie svarbiausius dienos įvykius šalyje ir pasaulyje. 2008 m. atliktame tyrime³⁸ „Lietuvos ryto“ leidinių grupė įvardinta kaip įtakingiausia žiniasklaidos grupė Lietuvoje. Be to, „Lietuvos rytas“ priklauso vienai didžiausių Baltijos šalių verslo grupių – koncernui „MG Baltic“.

Atliekant tyrimą apžvelgti 1999 – 2004 metų pirmosios pusės „Lietuvos ryto“ numeriai. Pasinaudota dviem būdais rasti tinkamus straipsnius – internetiniu „Lietuvos ryto“ portalu ir Martyno Mažvydo periodikos archyvu. Internetiniame variante straipsnių paieška vykdyta įvedus užklausą „integracija į ES“. Puikus archyvas, kuris leidžia ieškoti straipsnių netgi atskirose „Lietuvos ryto“ skiltyse. Vykdamas straipsnių atranką daugiausia dėmesio kreipta į „Lietuvos ryto“ priedą „Vartai“, aktualijų skiltį, apžvalgininko skiltį „Laiko ženklai“ ir ekonomikos naujienas. „Laiko ženklų“ pastebėjimai vertintini kaip tolygūs dienraščio nuomonei ir pareikštai pozicijai. Pagrindinė problema, su kuria susidurta – didelis informacijos kiekis, kuris apsunkino analizės procesą. Jei ieškosime mums tinkančių straipsnių įvedę nuorodą „ES“, tai tarkim nuo 2001 m. iki šiandien rasime 11 740 publikacijų. Be abejo, šis kiekis per didelis. Norint jį apdoroti, reiktų atskiros studijos. Todėl straipsnių atrankai pasirinkome užklausą „integracija į ES“, kuri susiaurino analizės lauką.

„Lietuvos ryto“ ir „Verslo žinių“ skelbiama informacija skiriasi. Visų pirma, tai įtakoja orientacija į skirtingas auditorijas. „Verslo žinios“ orientuojasi į verslo atstovų auditoriją, kai tuo tarpu „Lietuvos rytas“ publikuoja informaciją, skirtą visai Lietuvai. Jo auditoriją sudaro įvairių visuomenės sluoksnių ir grupių atstovai. Šie faktai – svarbūs momentai nagrinėjant publikacijas, nes šiuo atveju galima teigti, kad daugiau įtakos Lietuvos publikai turi „Lietuvos ryto“ informacija.

„Verslo žinios“ turi savo auditoriją, kuriai, darykim prielaidą, informacija šiame dienraštyje vertingesnė negu publikuojama „Lietuvos ryte“. Tokiu atveju „Lietuvos rytas“ gali

³⁸ Gližeris M. Įtakingiausi Lietuvoje // Valstybė, 2008, vasaris, Nr.11, P. 11-15.

daryti didžiulę įtaką, nes jo publika didžiulė ir įvairi. Suvokdami šį faktą, verslo grupių atstovai gali aktyviai reikšti savo interesus atspindinčią informaciją.

Analizės tikslas – išskirti pagrindinius veiksnius, kuriuos „Lietuvos rytas“ išskiria kalbėdamas apie integracijos ir Lietuvos verslo santykių, pabrėžti pagrindines tendencijas bei išryškinti pagrindines informacijos pateikimo formas.

2.2. Pagrindinės informacijos pateikimo formos ir diskusijų objektai

Apžvelgus šešerių metų „Lietuvos ryto“ pateikiamą informaciją galime išskirti kelias pagrindines formas, kuriomis pateikiama informacija apie Lietuvos eurointegraciją. Tai:

- Informaciniai pranešimai, kurių tikslas – pateikti informaciją apie įvykį ar reiškinį. Paprastai šiuose pranešimuose remiamasi naujienų agentūrų, tokių kaip ELTA, BNS pateikta informacija.
- „Lietuvos ryto“ žurnalistų straipsniai, kuriuose reaguojama į konkretų valstybės nutarimą (įstatymo pataisas, mokesčių pokyčius) arba į konkretų įvykį
- Apžvalgininkų straipsniai
- Interviu su politikais arba garsiais žmonėmis

Didžiąją dalį informacijos randame žurnalistų straipsniuose ir apžvalgininkų pastebėjimuose. Pastebėtina, kad nagrinėjamoju laikotarpiu „Lietuvos rytas“ didžiąją dalį savo informacijos skiria vidaus politikos įvykiams ir juos įtakojančioms asmenybėms. Vietiniai politikai gaudavo pakankamai dėmesio, tiesa, ne visada teigiamo. Europos Sąjunga taip pat viena temų, kuria kalbama. „Lietuvos rytas“ reaguodavo į visus su integracija susijusius įvykius: derybų pradžia, jų eiga, pasiruošimą referendumui, jo rezultatus, sutarties su ES pasirašymą. Dienraštis atsižvelgdavo ir į verslo aktualijas. Rimčiau į ES pasekmes gilinamasi priede „Vartai“ arba ekonomikos skiltyse. Visose kitose rubrikose informacija nėra tiriamojo ar analizuojančio pobūdžio.

Ši spraga užpildoma apžvalgininkų ar kviestinių ekspertų pastebėjimais ir integraciją įtakojančių įvykių įvertimais.

Apžvelgus publikacijas išskiriamos šios temos, kurioms skiriama daugiausia dėmesio:

- ES parama
- Politikų vaidmuo integracijos procese
- Verslo atstovų požiūris į ES

Įvertinsime kiekvieną jų atskirai pateikdami konkrečius pavyzdžius.

2.2.1. ES parama

ES paramos tema ir skaičiai „Lietuvos ryto“ puslapiuose visą mūsų nagrinėjamą laikotarpį sulaukdavo dėmesio. Apžvelgtos dienraščio publikacijos perša vieną mintį – ES lėšos bus „kažkas“, kas pakels ekonomikos lygį ir bus prieinama kiekvienam piliečiui.³⁹ Europos Sąjunga pateikiama kaip neišsemiamas pinigų šaltinis. Kai kuriais atvejais tai paryškina parenkant straipsniui vaizdingus pavadinimus, kaip kad „ES siūlo semtis iš jos aruodų“⁴⁰. Tame pačiame straipsnyje nevengiama ir kitų skambių pastebėjimų, tokių kaip „pinigų ES fonduose užteks“, viena, ką turi atlikti Lietuvos savivaldos institucijos, imtis iniciatyvos.⁴¹ Šis straipsnis yra puikus pavyzdys, kaip viename sutelpa kelios idėjos – ES bus dosni Lietuvai, ES yra klestinti, valstybinės institucijos atsakingos už paramos paskirstymą (nes paimti pinigus reikalinga „tik institucijų iniciatyva“). Panašių atvejų „Lietuvos ryte“ galime rasti per visą Lietuvos derybų su ES periodą.⁴² Šios publikacijos pateikia perdėtai lengvą ES paramos ir jos panaudojimo santykį, todėl skaitytojams sudaromas klaidingas išpūdis apie ES paramą ir jos paskirtį. Tiesa, panašaus tipo publikacijų daugiau pasirodo pirmaisiais Lietuvos derybų su ES metais. 2000 m. Vitalis Nakrošis atsargiai vertina kalbas apie tai, kad ES gauta parama galės būti panaudota Lietuvos ekonomikai kelti.⁴³ Jis teigia, kad visų pirma lietuviai turės išmokti europietišškai mąstyti ir naudotis gauta parama, o vėliau jau galima kalbėti apie šalies ekonomikos kėlimą. 2001 m. „Lietuvos ryto“ priede „Vartai“, skirtame verslui, pasirodo straipsnis, kur nuogaustaujama, ar Lietuva mokės tinkamai pasinaudoti parama.⁴⁴ Nuogaustavimų pasigirsta ir daugiau.⁴⁵

Diskusijos dėl ES neįgauna aktyvaus ir „karšto“ svarstymo iki tol, kol nėra patvirtinta, kad Lietuva bus priimta į ES. Ypač aktyviai „Lietuvos rytas“ pasireiškė šia tema pasibaigus derybų periodui, kuomet buvo aiškus ES paramos 2004-2006 m. planas. Lietuvai Europa buvo numačiusi 1,3 mlrd. sumą. Esminis momentas šiame laikotarpyje – ar profesionaliai skirstomos lėšos. Pagrindinis kaltinimas – informacijos apie ES stoka ir nepasitikėjimas specialistais.⁴⁶ Teigiama, kad verslininkai ir jų organizacijos nerimauja, kad valdininkai, kurie valdo informaciją apie ES lėšas, stengsis riboti jos srautus, kad pirmiausia galėtų patys pasinaudoti

³⁹ ES lėšos – Lietuvos piliečiams // Lietuvos rytas, 1999 02 15; Rafanavičienė G. Europos Sąjunga siūlo semtis iš jos aruodų // Lietuvos rytas, 2000 02 15, P.12.

⁴⁰ Rafanavičienė G. Europos Sąjunga siūlo semtis iš jos aruodų // Lietuvos rytas, 2000 02 15, P.12.

⁴¹ Ten pat

⁴² Vienas pavyzdžių gali būti šis straipsnis „Žingsnių į ES nauda – milijardai litų“ // Dubauskas M. Lietuvos rytas, 2003 01 24, P. 11.

⁴³ Narkošis V. Parama gali duoti naudą tik pasirengusiems ją priimti // 2000 12 02, P.2.

⁴⁴ Deksnys M., Deksnys V., Slušnytė R. Europos parama Lietuvą ir vilioja ir baugina // Lietuvos rytas, Vartai, 2001 01 22, P.1, 3.

⁴⁵ ES gausybės ragas lietuviams kelia ir įtarimų // Lietuvos rytas, 2003 01 16, P.2.

⁴⁶ Laiko ženklai // Lietuvos rytas, 2003 01 16, P.11;

geriausiomis galimybėmis.⁴⁷ Čia galime išvelgti dar vieną siunčiamą žinią – visuomenei pateikiama, kad už ES lėšų skirstymą pilnai atsakingos valstybinės institucijos. Nerimaujama, nes verslininkų informacija nepasiekia tiesiogiai. Vėl užuomina į korupcijos šešėlį. Jei šį faktą vertinsime su prielaida, kad verslo grupės nedaro spaudimo institucijoms, tuomet padėtis šiek tiek beviltiška. Bet jeigu atkreipsime dėmesį į verslo grupių daromą įtaką, tuomet tai tėra eilinis valstybinių institucijų sumenkinimo pavyzdys.

Apie ES struktūrinių fondų panaudojimą rašoma nedaug. Vienas pavyzdžių galėtų būti įvykusi „Restos“ paroda 2003 m. „Lietuvos ryto“ priedo „Būstas“ žurnalistai pakankamai išsamiai aprašė šį įvykį.⁴⁸ Parodoje kalbinti statybos įmonių atstovai įvardijo struktūrinių fondų reikšmę, tačiau ir čia neišvengiama nuogaštavimo apie sugebėjimą panaudoti lėšas.

Per visą laikotarpį esminiu momentu kalbant apie ES paramą liko jos dydis ir pats paskyrimo Lietuvai faktas. Kodėl ji skiriama, kam, kokią naudą pajus verslas – detalesnių diskusijų nepateikiama. Artėjant referendumui ir išibėgėjus informacinei kampanijai kone nuolat dienraštyje šmėžavo įkyriai peršama informacija apie ES paramos naudą ūkininkams.⁴⁹ Tai nestebina, nes kaimo gyventojai, o ypač ūkininkai buvo uolūs euroskeptikai. Todėl „Lietuvos rytui“ buvo svarbiau palenkti jų nuomonę. Artėjant referendumui šio sluoksnio parama buvo ypač reikalinga. Aktyvus ES naudų deklaravimas remdavosi Lietuvai žinomų žmonių,⁵⁰ apžvalgininkų,⁵¹ verslininkų autoritetais⁵².

Apibendrinus matyti, kad pateikta informacija apie ES paramą orientuodavo skaitytoją į gerovės išpūdį, kurį sukurs ES, staiga „atidavusi“ mums krūvą pinigų. Antra, pinigų įsisavinimo procesas pernelyg supaprastinamas, taip sukuriant tautai nereikalingų iliuzijų. Autorės nuomone, „Lietuvos rytas“ profesionaliai pasinaudojo psichologiniu veiksniu – Lietuvos gyventojai sunkiai galėjo suvokti aprašomų sumų dydį. Išpūdingų ES paramos skaičių, naudojamų straipsniuose, paskirtis turėjo sukurti afekto būseną, kuomet Europos Sąjungą Lietuvos gyventojai turėtų matyti kaip vienintelę perspektyvą. Viso to tikslas – vis didėjančios eurošalininkų gretos.

⁴⁷ Laiko ženklai // Lietuvos rytas, 2003 01 16, P.11

⁴⁸ Pocienė A. Statybininkų lūpose – Europos Sąjungos vardas // Lietuvos rytas, 2003 03 31, P1,2

⁴⁹ Daugiausia naudos iš ES gaus ūkininkai ir kaimas // Lietuvos rytas, 2003 02 22

⁵⁰ Jakubonienė D. Su Lietuva Europoje – visą gyvenimą. Interviu su Šarūnu Marčiulioniu // Lietuvos rytas, 2003 04 11

⁵¹ Valatka R. Kai muša – bėk, kai duoda – imk // Lietuvos rytas, 2003 05 05, P.4.

⁵² Lietuvos pramoninkų konfederacijos tarybos pareiškimas dėl Lietuvos narystės Europos Sąjungoje // Lietuvos rytas, 2003 04 11, P.9

2.2.2. Politikų vaidmuo integracijos procese

Vienas žiniasklaidos tikslų – atskleisti netinkamo politikos įgyvendinimo (švaistymas, piktnaudžiavimas padėtimi) atvejus.⁵³ „Lietuvos rytas“ tam - puikus pavyzdys. Kartais gali susidaryti įspūdis, kad „Lietuvos rytas“ atviras nuomonėms bei diskusijoms leisdamas ekspertams arba apžvalgininkams išsakyti savo nuomonę, nesvarbu, kokia ji būtų.⁵⁴ Tačiau čia galima išvelgti tam tikrą prieštaravimą, ypač kai susiduriame su vienpusišku dienraščio požiūriu į Lietuvos politikus. „Lietuvos rytą“ drąsiai galima apkaltinti šališkumu, aptarinėjant politikų indėlį į eurointegraciją. Politikai apibrėžiami kaip korumpuoti,⁵⁵ neprofesionali⁵⁶ ir savo interesų siekianti grupė.⁵⁷ Šias politikų savybes dienraštis iliustruoja ekspertų, negailinčių kritinių pastabų politikams, pastebėjimais. Kaip pavyzdys galėtų būti Terry Clarko pastebėjimai, kad Lietuvos politikai dėl eurointegracijos turėtų sutarti ir pamiršti tarpusavio principus⁵⁸, E. Nekrašo išvalgos, kad su „leidimų ekonomika“ toli nenueisime ir mums būtini mąstymo pokyčiai⁵⁹, Švedijos premjero išpėjimai dėl korupcijos,⁶⁰ nepalankus Vakarų požiūris į Šustauską.⁶¹

Lietuvos politikų vaidmenį eurointegracijoje taikliai galima apibūdinti 2000 metais publikuoto straipsnio pavadinimu „Viena greito įstojimo į ES kliūčių – Lietuvos valdininkai“⁶². Politikų korupcija, savanaudiškumas ir neprofesionalumas akcentuojamas visą 1999 – 2004 m. periodą.⁶³ Šios tendencijos kartojasi nuolat, kartais mažiau, kartais daugiau jas akcentuojant.

Svarstant politikų temos aktualumą ir publikacijų dažnumą peršasi kelios išvalgos. Pirma, didelė spaudos įtaka leidžia manipuliuoti visuomenės nuomone. Neigiamas politiko vertinimas yra tam tikras būdas išlaikyti jį priklausomą. Gali būti, kad verslo grupės, pasitelkę galingą ginklą – viešas publikacijas, stengiasi įtakoti politikus. Antra, vienu arba kitu politikų paveikslais

⁵³ Vilpišauskas R. Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos Sąjungos įtaka, Vilnius: Eugrimas, 2003, P. 10.

⁵⁴ Autorė turi minty R. Valatkos pastebėjimus, kurie kartais būna gana kritiški, ir R. Vilpišausko išvalgas, kurios visuomet pasižymi profesionalumu ir tolerancija

⁵⁵ Laiko ženklai // Lietuvos rytas, 2003 08 08, P. 4; Dubauskas M. Verslininką užgrūdino karti patirtis // Lietuvos rytas, 2003 05 03, P. 12; Urmonaitė E., Ignatavičius T. Apie pinigų dalybas išgirdo ir Briuselis // Lietuvos rytas, 2003 03 28, P.2; Raktas į ES – kova su korupcija // Lietuvos rytas, 2001 01 05, P.2

⁵⁶ Laiko ženklai // Lietuvos rytas, 2003 03 26, P.2; Iš Stokholmo – išpėjimai dėl Šustausko // Lietuvos rytas, 2001 01 31, P.2

⁵⁷ Laiko ženklai // Lietuvos rytas, 2003 01 16, P.11

⁵⁸ Clarkas T. Kova su Vakarų išnaudotojais – tik pavojinga iliuzija. Lietuvos politikų įprotis žaisti visuomenės baimėmis gali užkirsti kelią tolimesnei pažangai // Lietuvos rytas, „Rytai – Vakarai“, 2000 04 29, P.2;

⁵⁹ Nekrašas E. Durys atsiveria tik pajėgiantiems peržengti slenkstį // Lietuvos rytas, „Rytai – Vakarai“, 2000 04 22, P. 2.

⁶⁰ Korupcija – kelio į ES kliūtis. Apie tai Baltijos šalis išpėjo Švedijos premjeras // Lietuvos rytas, 2000 12 13, P. 2

⁶¹ Iš Stokholmo – išpėjimai dėl V. Šustausko // Lietuvos rytas, 2001 01 31, P.2.

⁶² Vasiliauskas G. Viena greito įstojimo į ES kliūčių – Lietuvos valdininkai // Lietuvos rytas, 2000 01 05, P.4.

⁶³ Babravičius G. Apie priimamų įstatymų pasekmes Seime nesvarstoma? // Lietuvos rytas, 2000 06 20, P.4.; Kontrimas L. Biurokratai gali sustabdyti žengimą į ES // Lietuvos rytas, 2001 04 17, P.2; Slušnyte R. Augimą lemiantį sektorių valdžia pamiršo // Lietuvos rytas, „Vartai“, 2000 02 28, P.1,3; Krickus J. Richardas. Biurokratus tramdo tik skaidrumas // Lietuvos rytas, Rytai – Vakarai, 2004 01 17, P. 2.

manipuliuojama priklausomai nuo to, kokią partiją remia dienraščio savininkai. Šitaip įtakojama visuomenės nuomonė, o galutinėje tiesiojoje – ir rinkimų rezultatai.

Tačiau nepaisant neigiamo valdininkų vertinimo, Algirdas Brazauskas buvo tas politikas, kuriam tekdavo ir nemaža pagyrų puokštė. Mūsų analizuojamai temai svarbu, kad teigiamas politiko įvaizdis prisideda ir prie sėkmingos verslo aplinkos kūrimo (būtina sąlyga norint užtikrinti įmonių, galinčių sėkmingai integruotis ES rinkoje, konkurencingumą.) 2003 m. A. Brazauskas buvo išrinktas „Partnerystės lyderiu“. Šią nominaciją skiria Tarptautiniai prekybos rūmai labiausiai nusipelnusiam asmeniui konstruktyvaus verslo ir valdžios bendradarbiavime. Nominacija atspindi verslo visuomenės požiūrį apie valdžios atstovų darbą.⁶⁴ Kalbant apie A. Brazauską, „Lietuvos rytas“ leidžia sau būti nenuosekliam. 2003 m. kovo mėnesį premjerui įteikiama „Partnerystės lyderio“ nominacija, po mėnesio apžvalgininko skiltyje iškeliami jo nuopelnai Lietuvos ekonomikos pažangai. Teigiama, kad A. Brazauskas sugebėjo būti mobilesnis nei atrodė iš pradžių, netrukdė verslui irtis pirmyn.⁶⁵ Tačiau praėjus keliems mėnesiams premjeras apkaltinamas neskaidria veikla bei verslo sąlygų gerinimu savo artimiesiems ir medžioklės draugams. Skiltyje apžvelgiamos visos A. Brazausko verslo sąsajos su „Pagirių šiltnamiais“, „Širdies chirurgijos centru“ bei „Lietuvos geležinkeliais“.⁶⁶ Visos šios įmonės susijusios su premjero artimaisiais arba giminėmis. Kalbant apie „Pagirių šiltnamius“ pateikiama versija, kad ES struktūrinių fondų lėšos galėjo „nugulti Algirdo Brazausko įtakoje“⁶⁷. Galime tik daryti prielaidą arba spėjimą, kad tai galėjo būti susiję su verslo interesais, kuriems nebuvo skirta pakankamai ES lėšų. Tačiau, kad įrodyti šį faktą, reiktų gilesnių studijų: smulkaus vidaus politikos įvykių konteksto, įmonių, pretendavusių į ES paramą, ir įmonių, gavusių teigiamą paramos skyrimo atsakymą, sąrašų. Tik tokiu atveju galima būtų įvertinti šias sąsajas.

Dar vienas politikas, kuris neišvengė kaltinimo neskaidriai panaudojus ES lėšas, buvo Viktoras Uspaskichas. Jam negailiam epitetų. Saulius Šaltenis įvardija jį kaip „Rusijos kapitalo augintinį“,⁶⁸ kuris savo įmonėms atseikėjo milijonus iš Kaimo plėtros programos. Kad informacija galėjo būti tendencinga, įrodo faktas, kad prieš pasirodant pakankamai kandžiam S. Šaltenio straipsniui, prieš daugiau nei savaitę „Laiko ženklų“ skiltyje daug neigiamų atsiliepimų V. Uspaskicho atžvilgiu.⁶⁹ Atsisakęs atsakyti į klausimą žurnalistui ir pavadinęs jį „tupu“, jis negailestingai apkaltinamas teikiantis pirmenybę autoritarinių režimų vertybėms.⁷⁰

⁶⁴ Verslininkų simpatijos – šalies premjerui // Lietuvos rytas, 2003 03 05, P.9.

⁶⁵ Laiko ženklai // Lietuvos rytas, 2003 04 03, P.2

⁶⁶ Laiko ženklai // Lietuvos rytas, 2003 07 24, P.4.

⁶⁷ Ten pat

⁶⁸ Šaltenis S. Europa kiekvienam ir runkelių gigantų saldumas // Lietuvos rytas, 2003 04 04, P. 4.

⁶⁹ Laiko ženklai // Lietuvos rytas, 2003 03 26, P. 2.

⁷⁰ Ten pat.

Skaitant „Lietuvos rytą“ susidaro įspūdis, kad priimami tik prasti sprendimai, išrenkami tik prasti politikai. Turint omenyje, kad tuo metu žiniasklaidos nuomonė buvo ypač įtakinga, o žurnalistai pirmavo tarp ekspertų, kurių pateikiama informacija labiausiai pasitikėjo šalies gyventojai,⁷¹ galim numanyti, koks susidarė politikų įvaizdis visuomenėje. Galima daryti prielaidą, kad tai buvo naudinga verslo grupėms, taip jos galėjo lengvai susidoroti su nepalankius sprendimus priimančiais politikais. Arba rinkimuose palenkti visuomenės pusę vienos ar kitos partijos link (priklausomai nuo to, kokia partija yra remiama). Įtardamas, kad visuomenėje gali sklandyti panašūs spėjimai, „Lietuvos rytas“ randa puikių pateisinių. „Verslininkai remia savo atstovus rinkimuose, tačiau kokia bėda?“ – klausia „Laiko ženklai“⁷². Šalia pateikiamas teiginys, kad „ir Vakaruose ne geriau“.⁷³ Išvada – geriau išpeškim iš to naudos. Po panašių publikacijų ir bendro įvykių konteksto mažėja pasitikėjimas „Lietuvos ryto“ objektyvumu.

Beje, „Lietuvos rytas“ sugeba politikus apkaltinti ne tik korupcija, tačiau ir priešišku žiniasklaidai. „Valdžia stumia mitą, kad žiniasklaida „nupirka““⁷⁴. Toliau teigiama, kad taip elgiasi korumpuoti politikai, tačiau neįvardijama, kokie tai politikai konkrečiai. Ši paprasta situacija – puikus propagandinio straipsnio pavyzdys, kuomet labai aiškus vienos pusės pranašumas, šiuo atveju, verslo grupių, kurios per publikaciją pateikia savo įtakos įrodymą. Todėl išvada – geriau su įtakingais informacijos kanalais nekonfliktuoti.

Be to, susidaro įspūdis, kad „Lietuvos rytas“ visus šaliai reikšmingus įvykius mato per politikų veiksmų prizmę. Dienraštyje pasigendama teigiamų politikų veiksmų įvertinimų, kurie būtų pagrįsti faktais ar konkrečiais pavyzdžiais. Be to, jeigu jau manipuluojama visuomenės nuomone, tai tokiu atveju reiktų laikytis nuoseklumo, kad neklaidinti piliečių. Antra vertus, nenuosekli „Lietuvos ryto“ pozicija gali atspindėti visiškai kitus dalykus – konkurencinę kovą, verslo grupių santykių suvestines viešoje erdvėje.

Mūsų analizei korupcijos tema svarbi tiek, kad padeda išgryninti tam tikras tendencijas. Vienas bandymų galėtų būti spėjimas, kad integracijos fone siekiama didesnio gyventojų palankumo privataus verslo atžvilgiu. Greta korupcijos skandalų vyksta intensyvus Lietuvos įmonių pasiruošimas ES integracijai – rengiamos konferencijos, susitikimai, įmonės ieško geresnių būdų tapti konkurencingesnėmis. Susidaro įspūdis, kad verslo sektorius dirba ramiai, be jokių skandalų ir nuogastauja dėl ES lėšų objektyvaus paskirstymo. Tačiau tai – tik fasadas, neoficialiai vyksta arši kova dėl visuomenės palankumo, interesų zonų ir, be abejo, galimybės pasinaudoti ES parama.

⁷¹ Auštrevičius P. Referendumas dėl narystės Europos Sąjungoje ir informacinės kompanijos organizavimas // Lietuvos kelias į Europos Sąjungą..... Vilnius, Eugrimas, 2004, P.372.

⁷² Laiko ženklai // Lietuvos rytas, 2003 02 05

⁷³ Ten pat.

⁷⁴ Laiko ženklai // Lietuvos rytas, 2003 08 08, P.4.

2.2.3. Verslo atstovų aktyvumas integracijos procese

„Lietuvos rytui“ svarbiau kiek verslininkai domisi integracijos procesu, negu kiek pati integracija bus naudinga verslui. Dienraštis aktyviai aptarinėja renginius, kuriuos inspiravo integracijos procesai ir kuriuose dalyvauja verslo atstovai.⁷⁵ Galima daryti išvadą, kad tokiu būdu siekiama dviejų tikslų:

1. Sudaryti išpūdį, kad verslininkai domisi integracija, vadinasi, ES tikrai naudinga, nes verslo atstovai kitaip ja nesidomėtų
2. Patvirtinti visuomenės akyse, kad vyksta aktyvus integracijos švietimas. Tai svarbu, nes daugelį renginių inicijuoja valstybinės institucijos (pvz. Europos Komitetas)

Verslininkų parama buvo labai svarbi visą integracijos laiką, o ypač referendumo kampanijos metu. Tuo metu buvo palaikomi ryšiai su stambiausiais verslininkais ir asociacijomis.⁷⁶ Šis faktas taipogi turėjo įtakos publikacijoms spaudoje. Verslininkai galėjo formuoti teigiamą įvaizdį visuomenėje ir propaguoti savo veiklos reklamą. Referendume kampanijos metu taip padarė ne vienas verslininkas. Šarūnas Marčiulionis, 2003 m. balandžio mėnesį atvirai reiškęs prielankumą Europos Sąjungai, sugebėjo puikiai proteguoti paslaugų ir pramogų kompleksą „Forum Palace“ reklamą.⁷⁷ Š. Marčiulionis vardino neįstojimo į ES pasekmes: pasilikimą „prie suskilusios geldos“, 15 mlrd. išskolinimą (tačiau liko neįvardinta, kieno ir kam ta skola). Atkreipkime dėmesį, kad interviu, užėmęs beveik visą antrąjį „Lietuvos ryto“ puslapį, ES temai tepalieka porą klausimų. Visas interviu dėmesys – „europietiška Forum Palace filosofija ir Š. Marčiulionio pasvarstymais šio komplekso tema.“⁷⁸

Kitas pavyzdys galėtų būti šiek tiek komiška raginimo balsuoti referendume akcija. Akcijos metu kiekvienas, balsavęs referendume, prekybos centruose „VP Market“, galėjo įsigyti tam tikrų prekių už vieną centą. Akcija susilaukė labai prieštarų vertinimų. Juo labiau, kad paaiškėjo, jog šiai akcijai įvykdyti „Vilniaus prekyba“ skyrė milijoną litų.⁷⁹ „VP Market“ atstovai tuo metu teigė, kad svarbiausias jų tikslas – kad įvyktų referendumas.⁸⁰ Iš tiesų tikslai

⁷⁵ Masiokaitė R. Kauniečiai apie Europos Sąjungą žinos daugiau // Lietuvos rytas, Laikinoji sostinė, 2001 11 21; Pocienė A. Statybininkų lūpose – Europos Sąjungos vardas // Lietuvos rytas, 2003 03 31; Rafanavičienė G. Europos Sąjunga siūlo semtis iš jos aruodų, konferencijos „ES plėtra ir struktūriniai fondai“ pristatymas // Lietuvos rytas, 2000 02 15, P. 12; Pramonininkai analizavo narystės ES poveikį šalies ūkiui // Lietuvos rytas, 2000 12 23

⁷⁶ Auštrevičius P. Referendumas dėl narystės Europos Sąjungoje ir informacinės kompanijos organizavimas // Lietuvos kelias į Europos Sąjungą..... Vilnius, Eugrimas, 2004, P.380.

⁷⁷ Su Lietuva Europoje – visą gyvenimą/ interviu su Š. Marčiulioniu, kalbino Jakubėnienė D. // Lietuvos rytas, 2003 04 11

⁷⁸ Ten pat.

⁷⁹ Dubauskas M. Milijoną išleidę prekybininkai savo pastangų nesureikšmina // Lietuvos rytas, 2003 05 14, P. 11

⁸⁰ Ten pat.

galėjo būti du: „Vilniaus prekyba“ pagerino savo įvaizdį visuomenės akyse, o antra, valdžiai, ne kartą norėjusiai apriboti šios grupės veiklą, buvo sudarytos rimtos kliūtys.

Iš tiesų natūralu, kad Lietuva naudojosi verslininkų pagalba integracijos metu. Jų pagalba ypač reikšminga referendumo kampanijos metu tam, kad jis būtų pasisekęs. Šis veiksnys buvo pripažintas viešai,⁸¹ kuomet Europos Komitetas surengė diskusiją su verslininkais ir ekspertais tema „kaip ginsime verslo interesus ES?“. Straipsnyje atvirai reiškiamas verslininkų pozicija „už lobizmą“. Taip pat akcentuojama idėja, kad valstybė turi atsižvelgti į verslo interesus (nors galime spėti, kad jau atsižvelgė seniai), svarstoma, kaip efektingai panaudoti ES lėšas.⁸² Viešinamas institucijų ir verslo dialogas turėjo sudaryti šių grupių bendradarbiavimo išpūdį. Aktyvi verslininkų proeuropietiška pozicija lyg ir turėjo palikti užuominą, kad sąjunga su ES naudinga ir vertinga. Tačiau liko neišspręstas klausimas „kaip“? Todėl bendra išvada lieka ta, kad „Lietuvos rytas“ pasitelkdamas verslininkus kaip autoritetus visuomenės akyse diegė idėją apie ES reikalingumą, o ne naudą.

Geras to pavyzdys – dažnai mūsų darbe minimas referendumas. Artėjant jo dienai „Lietuvos ryte“ pasirodė Lietuvos pramoninkų konfederacijos tarybos pareiškimas dėl narystės Europos Sąjungoje.⁸³ Konfederacijos tarybos pirmininkas Bronislovas Lubys (vienas įtakingiausių Lietuvos verslininkų) asmeniškai kreipiasi į Lietuvos žmones. Kreipimuisi skirtas visas „Lietuvos ryto“ devintasis puslapis. Lietuvos žmonėms aiškinama ES nauda ir akcentuojama, ko Lietuva neteks. Atsisakiusi ES ji pasmerktą save politinei ir ekonominei izoliacijai⁸⁴.

Taigi apžvelgus temą galime konstatuoti, kad „Lietuvos rytas“ pateikia aktyvų verslininkų dalyvavimą integracijos procese. Be to, verslininkai aktyviai palaiko referendumo kampaniją. Tačiau jų indėlis apsiriboja tuo, kad jie tēra įrankis, kuriuo pasitikėdama visuomenė ateis į referendumą balsuoti. Jokių reikšmingų įžvalgų dėl ES įtakos verslo sektoriui „Lietuvos ryto“ publikacijose jie nedemonstruoja.

⁸¹ Daumantas Ž. Kelyje į ES tikimasi ir verslininkų paramos // Lietuvos rytas, 2003 02 08, P.12

⁸² Ten pat

⁸³ Lietuvos pramoninkų konfederacijos tarybos pareiškimas dėl Lietuvos narystės Europos Sąjungoje // Lietuvos rytas, 2003 04 11, P.9.

⁸⁴ Ten pat.

2.2.4. Integracijos pasekmės Lietuvos verslui

Daugiausia ES pasekmių verslui tema rašė „Lietuvos ryto“ priedas „Vartai“. Tačiau jis nebuvo šiuo klausimu aktyvus kaip tarkim „Verslo žinios“. „Vartai“ daugiau dėmesio skyrė bendroms rinkos apžvalgoms, verslo įvykiams Lietuvos viduje.

Pagrindinis akcentas šios temos publikacijose – Lietuvos įmonių konkurencingumas. Vyraujantys diskusijų objektai - įmonių pasiruošimas ES, tam reikalingi pertvarkymai, investicijos, įmonių lūkesčiai, susiję su ES. Dažnai kalbant šia tema „Lietuvos rytas“ vartoja esamojo arba būsimąjo laiko kategorijas, sudarydamas išpūdį, kad procesas jau vyksta bei įtvirtindamas konkrečius teiginius. Pvz. „Įmonės giriasi, kad rengiasi rinkos plėtrai“,⁸⁵ „Integracija skatina diskutuoti dėl mokesčių“⁸⁶.

Kita gramatinė kategorija, kurią naudoja „Lietuvos rytas“ – būsimąjo laiko veiksmažodžiai. Pvz. „Už ES agituos visos valdžios“⁸⁷ arba „Įstojimas į ES sukels šoką“⁸⁸. Tokio tipo sakiniai orientuoja skaitytoją į įvykį, kuris tikrai įvyks. Jeigu skaitytojas nesigilina į teksto turinį, iš antraštės jis jau susidaro nuomonę, pavyzdžiui, kad ES jam gali sukelti šoką. Arba kad už ES balsuos visi atstovai. Darykim prielaidą, kad tokiu atveju skaitytojas gali pasimesti – jeigu prieš tai jo numylėtiniai politikai buvo aršūs euroskeptikai, šiuo atveju balsuos visi ne išimties. Taigi tai dar vienas nuomonių formavimo pavyzdys.

Pažiūrėkime, kaip straipsniuose atsispindi ES naudos arba grėsmės. Pirmas teigiamas ES veiksnys – padidėjęs Lietuvos konkurencingumas. Įrodymus „Lietuvos rytas“ pateikia ir ekspertų, ir paprastų studentų pavyzdžiu.⁸⁹ Pateiktos atvykusių į Lietuvą studijuoti studentų mintys. Anot jų, Lietuvos ekonomika yra dinamiška, todėl įstojus į ES Lietuva daug pasieks.⁹⁰

Antras pavyzdys – straipsnis iš referendumo kampanijos laiko. Jo antraštė byloja „Lietuvoje – verslininkų iš Azijos šalių antplūdis“.⁹¹ To priežastis – Lietuvos integracija į ES. Indai, kinai ir indoneziečiai pristatomi kaip siekiantys įsitvirtinti Lietuvos rinkoje dar prieš jai „įstojant į turtingųjų klubą“⁹². Skambūs ir patetiški žodžiai, ko gero, skaitytojui turėtų sukelti pasididžiavimo jausmą. Tačiau juk įstojimo į ES faktas pats savaime nepadarys Lietuvos turtingos. Be to, nėra aišku, koks iš tiesų skaičius Azijos gyventojų domėjosi verslo Lietuvoje galimybėmis. Galbūt paaiškėjus skaičiui, išnyktų „antplūdžio“ išpūdis.

⁸⁵ Pocienė A. Statybininkų lūpose – Europos Sąjungos vardas // Lietuvos rytas, 2003 03 31

⁸⁶ Dubauskas M. Integracija skatina diskutuoti dėl mokesčių // Lietuvos rytas, 2002 12 09, P.2.

⁸⁷ Sakalauskaitė R. Už ES agituos visos valdžios // Lietuvos rytas, 2003 01 29, P.2.

⁸⁸ Įstojimas į ES sukels šoką, bet jis neišvengiamas // Lietuvos rytas, 2000 08 03, P.2.

⁸⁹ Barauskaitė E. Švedų studentai Lietuvoje ieško naujų verslo gyslų // Lietuvos rytas, Laikinoji sostinė, 2002 10 23, P. 1.

⁹⁰ Ten pat

⁹¹ Dapkus L. Lietuvoje – verslininkų iš Azijos šalių antplūdis // Lietuvos rytas „Vartai“, 2003 02 03, P.1,5

⁹² Ten pat.

„Lietuvos rytas“ mėgsta vartoti skambias patetikos formas, kartais tai primena tarybinių laikų vadovėlio ištrauką. „Šimtai Lietuvos tekstilės, baldų, siuvimo, trašos fabriku jau seniai prisitaikė prie ES reikalavimų ir iš esmės dirba tik ES rinkai“⁹³. Iš tiesų kuo artėjo referendumo data, tuo daugiau pasigirdavo teigiamų ES įtakos vertinimų. Buvo sudarytas įspūdis, kad kone visas verslas pasirengęs integracijai, viskas, ko reikia, tai piliečių pritarimo.

Visame šiame fone pasimesdavo reti nerimo ženklai. Nerimą kėlė nuolat eskaluojama ES naudos tema,⁹⁴ politikų nemokėjimas ieškoti kompromisų⁹⁵. Pastebima, kad šalys kandidatės neretai vertinamos kaip grupė savanaudžių, egocentriškų valstybių, siekiančių tik savo tikslų.⁹⁶ Visi šie atrodytų nereikšmingi faktoriai turi vieną svarbų momentą – verslui šalies įvaizdis turi didelės reikšmės, kai kalbame apie užsienio investicijas. Šį faktą, kaip neabejotiną, atlikto tyrimo metu patvirtino interviu respondentai. Todėl idėjos, kurios kartais atrodo, nėra susiję, gali turėti pasekmių valstybei. Nepaisant, kad A. Brazauskas bus teigiamai įvertintas vietos verslininkų, 2001 m. jis buvo kaltinamas vykdantis prastą ekonomikos politiką.⁹⁷ Šie vertinimai pasigirdo iš užsienio investuotojų. Šis pavyzdys iliustruoja dažną „Lietuvos ryto“ tendenciją – pabrėžti netinkamą sprendimą remiantis užsienio ekspertų pastebėjimais. Ko gero, to siekiama sąmoningai, nes užsienio ekspertų patvirtinimas visuomenėje turėtų suteikti pasitikėjimo skelbiama informacija.

Pristatydamas integracijos naudą verslui „Lietuvos rytas“ gilinaisi į teigiamus aspektus, akcentuoja jau vykstantį įmonių pasiruošimą. Apie grėsmes ir rizikas kalbama nedaug. Antra vertus, jeigu šį bruožą susiesime su lengvai ateinančiu ES paramos traktavimu, tuomet natūralu, kodėl apie grėsmes kalbama nedaug.

⁹³ Laiko ženklai // Lietuvos rytas, 2003 05 15, P.4.

⁹⁴ Laiko ženklai // Lietuvos rytas, 2001 05 22, P.4.

⁹⁵ Venckutė J. Į ES – per politinių interesų brūzgynus // Lietuvos rytas, Pasaulis, 2001 09 07, P. 2.

⁹⁶ Laiko ženklai // Lietuvos rytas, 2001 05 22, P.4.

⁹⁷ A. Brazauskas vykdo prastą ekonomikos politiką // Lietuvos rytas, 2001 10 06

2.2.5. Ekspertų ir apžvalgininkų vaidmuo idėjų propagavime

Kiek reikšmingas ekspertų ir apžvalgininkų vaidmuo „Lietuvos ryto“ publikacijose? Be abejo, vienas pagrindinių tikslų – apžvelgti Lietuvos ir pasaulio įvykius, pateikiant ir savo požiūrio tašką. Tačiau kiek realiai šios mintys duoda praktinės naudos? Ir kiek vietos jose verslo reikalams?

Atkreipsime dėmesį į dviejų rašančiųjų „Lietuvos rytui“ pavardes. Vienas jų – Rimvydas Valatka, atstovaujantis dienraštį, kitas – Ramūnas Vilpišauskas, Vilniaus Universiteto Tarptautinių santykių ir politikos instituto atstovas. Kiekvienas jų turėjo savo požiūrio tašką ir savas aptariamas problemas. R. Valatka daugiausia dėmesio skyrė vidaus politikos įvykių atspindžiams, o R. Vilpišausko apžvelgiamų temų spektras aprėpdavo tiek vidinę Lietuvos situaciją, tiek tarptautinius įvykius bei procesus.⁹⁸

Pagrindiniai R. Vilpišausko pastebėjimai ES ir verslo tema siekė atkreipti dėmesį į mąstymo pokyčius, į politinę brandą ir į gebėjimą vykdyti politiką, kuriančią palankią verslui aplinką. Technologinė pažanga, anot R. Vilpišausko dar ne viskas.⁹⁹ Iš pradžių turime išmokti būti europiečiais tikrąja žodžio prasme, o vėliau ir sprendimus tinkamus sugėbėsime priimti. O tinkamai sprendimai, kaip žinia, teigiamų pokyčių ekonomikoje pradžia.¹⁰⁰

R. Vilpišauskas vienintelis išvelgė tikrąją diskusijų poreikio prasmę. Ypač svarbu kalbėti apie pokyčius ir pasekmes bei tokiu būdu formuoti Lietuvos vadovų ir visuomenės nuomonę.¹⁰¹ Jis aktyviai skatina domėtis pačia ES, išmokti matyti bendrą vaizdą, tik tokiu atveju išvelgsim tikrąją ES paskirtį. Šiais argumentais R. Vilpišauskas bando atremti euroskeptikų teiginius. Dalyvavimas bendroje rinkoje mažai Lietuvai yra naudingas, nepaisant skeptikų akcentuojamo prisitaikymo poreikio.¹⁰² R. Vilpišausko nuomonė ir pastebėjimai visada išsiskiria nekategorišku požiūriu, vengiama perdėm tiesmukiškų išvadų ar šališkumo.

Rimvydas Valatka visuomenei pataikė platų spektrą temų ir apmąstymų, tačiau jis nebuvo toks nešališkas, kaip R. Vilpišauskas. Dažniausiai vertindamas aktualijas, jis atspindėjo ir pačio dienraščio poziciją. Vienas pavyzdžių, artėjantis referendumas ir jo raginimas balsuoti.¹⁰³ „Garbieji pensininkai ir pašalpus gavėjai“¹⁰⁴, kreipiasi R. Valatka. Pateikiamos nebalsavimo pasekmės: pensijos ims mažėti, pašalpus už vaikus teks visai pamiršti. Kaip matome,

⁹⁸ Mūsų nagrinėjamu laikotarpiu R. Vilpišauskas parašė į „Lietuvos rytą“ 26 straipsnius. Remiamasi „Lietuvos ryto“ internetine straipsnių paieška.

⁹⁹ Vilpišauskas. R. Lietuviai dar turi įrodyti moką mąstyti europietišškai // Lietuvos rytas, Rytai – Vakarai, 2001 05 22, P. 2.

¹⁰⁰ Ten pat.

¹⁰¹ Vilpišauskas R. Į judantį taikinį pataiko tik tas, kas daug treniruojasi // Lietuvos rytas, Rytai – Vakarai, 2003 02 12, P. 2

¹⁰² Ten pat

¹⁰³ Valatka R. Kai muša – bėk, kai duoda – imk // Lietuvos rytas, 2003 05 05, P.4.

¹⁰⁴ Ten pat

publikacijoje yra naudojamos paprastos raginimo priemonės, būtinė, kone šnekamoji kalba. Natūralu, nes tikslinė auditorija yra pensininkai ir pašalpių gavėjai.

Bandome spėti, kad R. Valatkos nuomonė nėra vien jo minčių atspindys. Ką tik raginęs balsuoti, iškart po puikių referendumo rezultatų, jis teigia, kad viena to priežasčių – egoizmas.¹⁰⁵ Egoizmas pasireiškė elementariu klaidingu suvokimu, kad ES duos pinigų, nors pats R. Valatka prieš porą savaičių teigė, kad be ES mažės pensijos ir pašalpos.

Žinoma, būtų drąsu daryti kategoriškas išvadas iš šio mažo pavyzdžio. Pagrindinis autorės tikslas – parodyti, kad „Lietuvos rytui“ dirbančio apžvalgininko pozicija skiriasi nuo kviestinio eksperto. Ko gero, dienraštis to siekia sąmoningai, nes intelektualiąją ES suvokimo pusę akcentuojančio R. Vilpišausko nuomonė spausdinama priede „Rytai – Vakarai“. Kaip žinia, ne visa „Lietuvos ryto“ auditorija yra „Rytų – Vakaru“ priedo skaitytojai.

Apibendrinus galima daryti išvadą, kad ekspertai ir apžvalgininkai, ko gero, buvo būtent tie asmenys, kurie atstovavo diskutuojančią „Lietuvos ryto“ pusę. Panašių tendencijų nerasime žurnalistų straipsniuose, kurių paskirtis – pateikti aktualią skaitytojui, bet nedaryti interpretacijų.

2.3. „Lietuvos ryto“ analizės apibendrinimas

Apibendrinus atliktą „Lietuvos ryto“ analizę, galima išskirti kelis svarbiausius aspektus. Visų pirma, šis dienraštis nebuvo diskusijų verslo tema veikimo platforma. Dienraščio esminės diskusijos sukosi apie šalies vidaus įvykius ir politikų sprendimus. ES tema svarstoma ir diskutuojama bendresniu kontekstu, labiau vertinant patį integracijos procesą, o ne konkrečias jo pasekmes.

„Lietuvos ryto“ tikslas – skandalas, sensacija, netikėtumas. Susidaro įspūdis, kad manipuluojama visuomenės nuotaikomis ir, žinoma, nuomone. Dienraščio tikslas – įtikinti pateikta idėja visuomenę. Apžvelgus 1999 – 2004 m. publikacijas, galima daryti išvadą, kad pagrindinis dienraščio tikslas – formuoti visuomenės pritarimą Europos Sąjungai. Pats pritarimas čia svarbiausias veikėjas ir siekiamybė.

„Lietuvos rytas“ taip pat akcentuoja „lengvus“ ES pinigus, bet mažai skiria dėmesio, kaip jie bus panaudoti versle. Esminė nauda, kuri išryškėja apžvelgus publikacijas – ES parama pakels Lietuvos ekonomikos lygį.

Pastebima, kad kartais „Lietuvos rytas“ pats sau prieštarauja arba veliasi į kraštutinumus – tema nuspalvinama arba vien teigiama arba vien neigiama spalva, išnyksta balansas. Šis nenuoseklumas verčia daryti išvadą, kad „Lietuvos rytas“ yra veikiamas išorinių jėgų. Galima

¹⁰⁵ Valatka. R. Egoizmas – dar ne individualizmas // Lietuvos rytas, 2003 05 19, P. 4.

daryti prielaidą, kad tai verslo grupės. Prielaidą argumentuojame ypač prastu politikų ir valstybinių institucijų įvaizdžiu publikacijose. Todėl vargu, ar išorinių jėgų spaudimas inicijuojamas iš valstybės pusės.

„Lietuvos rytas“ nuomonei apie ES neretai naudojo verslininkų autoritetą. Tai pastebima referendumo kampanijos metu, kuomet valstybinės institucijos ganėtinai glaudžiai bendradarbiavo su verslo grupėmis. Neretai verslininkų nuomonė ir pasisakymai buvo naudojami kaip priemonė, mažinanti euroskepticizmo bangas. Visuomenė, išgirdusi jų akyse autoritetingo asmens nuomonę, greičiau patikės ES nauda. „Lietuvos rytas“ glaudžiai siejosi su šia kampanija – buvo spausdinami interviu, verslininkų pranešimai, straipsniai apie jų paramą. Tai verslininkams tapo puikia galimybe ne tik pareklamuoti savo verslą, bet ir pagerinti įvaizdį. Tačiau „Lietuvos ryte“ jų indėlis apsiribojo pačios ES reikalingumo pareiškimais, negu konkrečios ES naudos įvertinimais.

3. „VERSLO ŽINIOS“ – AKTYVUS DISKUSIJŲ DALYVIS

3.1. Dienraščio charakteristika ir tyrimo metodai

„Verslo žinios“ – vienintelis verslo naujienų dienraštis Lietuvoje. Kiekviename numeryje galime rasti aktualijas, kurios padės susidaryti vaizdą, kuo šiuo metu gyvena Lietuva ir pasaulis, kokie įvykiai laikomi svarbiausiomis dienos naujienomis. „Analizės“ skiltyje – išsamus žurnalistų apžvalgininkų ir specialistų žvilgsnis į verslo segmento, bendrovių, rinkų, globalių ekonomikos ar politikos įvykių vystymosi tendencijas, prognozes. Čia galite susipažinti su įvairiais tyrimais ir jų išvadomis, politinių, makroekonominių pokyčių, pasaulio ir Lietuvos regionų vystymosi analize.¹⁰⁶ Taip save pristato verslo naujienų dienraštis, turintis savo analogą ir internete. Pirmas argumentas, kodėl analizei pasirinktas šis dienraštis yra jo specifika (išimtinai verslo naujienų atstovas). Antras motyvas yra tas, kad „Verslo žinios“ įdėjo ganėtinai svarų indėlį į diskusijų apie ES įtaką verslui skatinimą ir plėtojimą.

Tyrimui atlikti apžvelgiami 1999 – 2004 metų pirmos pusės „Verslo žinių“ numeriai. Šiuo atveju, kaip ir „Lietuvos ryto“ analizei, panaudoti du straipsnių paieškos būdai – internetinis „Verslo žinių“ portalas ir Martyno Mažvydo periodikos skyriaus archyvas. „Verslo žinios“ turi puikų internetinį straipsnių archyvą, kuris leidžia rasti publikacijas, spausdintas nuo 1994 m. Be to, ši paieška leidžia lengvai keisti užklausas, pasitelkiant antraščių pavadinimus, konkrečias datas, leidžiamus ir jau nebe „Verslo žinių“ priedus, netgi kaitaloti paiešką pagal Lietuvos apskritis. Straipsnių paieška vykdyta įvedus užklausą „integracija į ES“. Apžvelgtos tik dienraščio „Verslo žinios“ publikacijos, nei priedai, nei internetinio portalo publikacijos į analizę nėra įtraukti.

Informacijai pateikti „Verslo žinios“ naudoja šias formas:

- Informaciniai pranešimai, kuriuose tik deklaruojamas faktas arba įvykis. Pranešimai rengiami remiantis naujienų agentūrų BNS ir ELTA duomenimis.
- Ekspertų nuomonė integracijos į ES klausimais. Tai gali būti interviu, eksperto pranešimas, nuomonė ar laiškas redakcijai
- Reakcija į nutarimą, reikšmingą verslui. Jos išraiška buvo straipsniai, analizuojantys nutarimo pasekmes bei grėsmes arba interviu šiuo klausimu su ekspertu arba verslininku (-ais).

Tolesnei analizei šias formas naudosime kaip informacijos išraišką. Analizės tikslas – išskirti pagrindinius diskutuotinus objektus bei susisteminti išryškėjusias tendencijas.

¹⁰⁶ <http://verslozinios.lt/index.php?act=static&get=info> (žr. 2009 11 04)

3.2. Pagrindiniai diskusijų objektai

Išskirti kelias pagrindines temas ar svarstytinus objektus gana sudėtinga. „Verslo žinios“ stengėsi aprėpti visą integracijos procesą, palikdamos vietas įvairiems objektams. 1999 – 2004 m. „Verslo žiniose“ integracijos tema pasirodė 300 straipsnių.¹⁰⁷ Aktyviausiai šia tema buvo rašoma 2002 – 2003 metais.

Pateiksime du blokus objektų, dažniausiai aptariamų publikacijose. Tai yra:

- Integracijos nauda
- Verslininkų ir integracijos santykis

„Verslo žinios“ turi savą informacijos pateikimo filosofiją. Pateikta informacija turi būti nevertinamojo pobūdžio, jeigu tai žurnalisto reportažas, jame turi atsispindėti kelios skirtingų nuomonių pozicijos. Žurnalistas negali įvykio ar aktualijos interpretuoti. Be to, „Verslo žinios“ stengiasi laikyti balansą tarp teigiamų ir neigiamų dalykų, kuo daugiau orientotis į gerus verslo pasiekimus. Nėra orientacijos į stambių verslo grupių interesus, stengiamasi kuo daugiau orientotis į smulkų ir vidutinį verslą. To siekiama taip pat organizuojant konferencijas, mokymus, leidžiant verslui reikalingą ir naudingą literatūrą, organizuojant „Gazelės“ apdovanojimus (pelningai dirbančių mažų įmonių pasiekimai).¹⁰⁸

Taigi tarsi turėtų būti logiška, kad „Verslo žinių“ publikacijos atstovaus objektyviosios žiniasklaidos atstovo pusę. Analizuodami „Verslo žinių“ publikacijas ir pagrindinius diskusijų objektus, mes orientuosimės visų pirma į tai, kokia informacija pateikiama – daugiau neigiamo ar teigiamo atspalvio, kaip ji pateikiama – ar tai žurnalisto pastebėjimai, ar pasitelkiama ekspertų nuomonė, kokia žinia nešama skaitytojui. Aptariant integracijos naudą pažiūrėsime, kokios temos populiariausios, ar konkrečiai išskiriami verslo sektoriai ar sritys. Taip pat svarbu, kaip atsispindės balansas, kurį „Verslo žinios“ stengiasi išlaikyti. Bandysime palyginti, kaip aptariamieji objektai skiriasi nuo aptariamųjų „Lietuvos ryto“ dienraštyje.

¹⁰⁷ Statistika sudaryta panaudojant užklausą „integracija į ES“ internetiniame „Verslo žinių“ portale. Į šią statistiką nebuvo įtraukti straipsniai, kurie pasirodė svetainėje www.vz.lt, o įtraukti tik publikuoti dienraštyje.

¹⁰⁸ Ši informacija nėra viešinama, ji paremta kalbinant žiniasklaidos atstovą. Dėl suprantamų priežasčių autorė negali nurodyti informacijos šaltinio.

3.2.1. Integracijos į ES nauda ir grėsmės Lietuvos verslui

Integracijos naudai aptarti „Verslo žinios“ skiria nemažai publikacijų. Didžioji dauguma yra orientuota į teigiamus arba neigiamus ateities rezultatus ir pasekmes. Ši išvada padaryta remiantis gramatinėmis kategorijomis, kurios vyrauja straipsnių antraštėse ir akcentuoja būsimąjį rezultatą. Pvz. „Smulkioms įmonėms reiks stambėti“,¹⁰⁹ „ES pakeis prekybą“,¹¹⁰ „Apmokestinimas pakenks verslui“,¹¹¹ „Atitolins ūkio plėtrą ir sulėtins eurointegraciją“,¹¹². Didžioji dauguma straipsnių, atliekančių vertinimo funkciją, naudoja būsimąjo laiko gramatinės formas. Skaitytojui tokiu būdu sudaromas gana kategoriškas teiginys apie būsimą naudą arba grėsmę.

Bendrame fone ryškūs keli akcentai – ES Lietuvai suteiks daugiau teigiamų pokyčių nei neigiamų. Tai pažymėtina kalbant ir apie įsijungimą į bendrąją rinką ir apie ES paramos įtaką.¹¹³ Kad teiginiai sudarytų objektyvumo išpūdį, pasitelkiama ne tik Lietuvos, bet ir užsienio ekspertų nuomonė. Tarkim, teiginys, kad Lietuvos ekonomika plėstųsi greičiau būdama ES, iliustruojamas Tarptautinio valiutos fondo pastebėjimais.¹¹⁴

ES paramos tema „Verslo žiniose“ pateikiama panašiai kaip „Lietuvos ryte“ – su dideliais skaičiais, kurie atitektų Lietuvai.¹¹⁵ Tačiau „Verslo žinios“ daug konkretesnės pinigų informacijai, kaip pinigai bus panaudoti.¹¹⁶ Paprastai prie fakto yra pateikiama, kas bus vykdoma šių lėšų dėka, pvz. dalis pinigų bus skirta Ignalinos atominėi elektrinei uždaryti.¹¹⁷

„Verslo žiniose“ daugiau informacijos randame apie ES lėšų ir verslininkų santykį.¹¹⁸ Aptariama, kokios pagrindinės problemos kyla pildant paraiškas,¹¹⁹ ieškant informacijos ir pagalbos susigaudant Struktūrinių fondų subtilybėse. „Verslo žinios“ akcentuoja, kad ES atidžiai stebi, kaip yra įsisavinamos lėšos. Kad tai neskambėtų kaip retorika pateikiama pavyzdžių, kas dėl to nuveikta. (siūloma kuo greičiau keisti Viešųjų pirkimų įstatymą, kad atsirastų daugiau skaidrumo).¹²⁰

¹⁰⁹ Smulkioms įmonėms reikės stambėti // Verslo žinios, 2000 11 15, P.4.

¹¹⁰ ES pakeis prekybą // Verslo žinios, 2001 09 19, P. 7

¹¹¹ Apmokestinimas pakenks verslui // Verslo žinios, 2001 09 24, P.4.

¹¹² Vilpišauskas R. Atitolins ūkio plėtrą ir sulėtins eurointegraciją // Verslo žinios, 2002 03 05, P.2.

¹¹³ Integracija į ES pritrauks apie 23 mlrd. litų // Verslo žinios, 2003 01 21, P.7; ES fondų parama nėra neįkandama // Verslo žinios, 2003 03 07, P.5

¹¹⁴ Baltijos šalių plėtrą paskatintų narystė ES // Verslo žinios, 2002 01 28, P. 7.

¹¹⁵ ES Lietuvai skiria milijonus // Verslo žinios, 1999 12 20, P.6

¹¹⁶ E. verslui ir turizmui – 29 mln.Lt paramos // Verslo žinios, 2003 04 07, P.4; Patikslino, kam priklauso ES struktūrinė parama // Verslo žinios, 2003 02 07, P.10

¹¹⁷ Ten pat

¹¹⁸ Kmieliauskas L. Gausėjant paraiškų, daugėja ir klaustukų Patikslino, kam priklauso ES struktūrinė parama // Verslo žinios, 2004 11 26, P.3; Lietuvos verslas gilinasi į ES struktūrinių fondų vingrybes // Verslo žinios, 2002 12 11, P.6.,

¹¹⁹ Kmieliauskas L. Gausėjant paraiškų, daugėja ir klaustukų // Verslo žinios, 2004 11 26, P.3

¹²⁰ Lietuvos verslas gilinasi į ES struktūrinių fondų vingrybes // Verslo žinios, 2002 12 11, P.6.,

„Verslo žiniuose“ pasirodo publikacijų, kuriose nuogaustaujama, kad verslui trūksta informacijos apie ES lėšas. Tačiau užuot nerimavus, kas sugebės pirmas informacija pasinaudoti (kaip kad „Lietuvos ryto“ atveju), „Verslo žinios“ tampa ta vieta, kur savo nerimą tiesiogiai gali išreikšti patys suinteresuoti ES parama asmenys. Vienas pavyzdžių – Eimunto Žvybo, Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijos prezidento, laiškas „Verslo žinioms“.¹²¹ Anot E. Žvybo, dėl administracinės sistemos trūkumų ir nelankstumo tinkamai neįgyvendinamas vienas iš svarbiausių ES struktūrinės pagalbos principų - partnerystė. Principas grindžiamas idėja, kad į struktūrinės politikos formavimą ir įgyvendinimą, be nacionalinių vyriausybių, reikia įtraukti ir regionų bei vietos valdžios institucijas, socialinius ir ekonominius partnerius - asocijuotas verslo, profesinių sąjungų, savivaldos struktūras. Finansų ministerijos pastangomis su pastarosiomis dialogas jau pradėtas, Tačiau dėl šakinių ministerijų nepasirengimo šiam darbui minėta iniciatyva buvo formali ir laukiamo poveikio nedavė.¹²²

Šis pavyzdys mums svarbus ne dėl informacijos turinio (ir dėl jo, žinoma), tačiau dėl pačios „Verslo žinių“ pozicijos. Visų pirma, straipsnio priedašas yra „laiškai“. Vadinasi, už informacijos turinį atsakingas rašantysis. Todėl „Verslo žinios“ negali būti įvardijamos kaip atstovaujanti konkrečią poziciją. Antra, pastebėkime, kad verslininko nuomonė atspindi partnerystės siekį. Kadangi E. Žvybas yra Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijos prezidentas, jo nuomonė atstovauja daugelio verslininkų nuomonę. Atkreipkime dėmesį, kad politikai nėra kaltinami nekompetencija ar korupcija („Lietuvos ryto“ tendencija), o ieškoma dialogo su jais. Šiuo atveju jau galime kalbėti apie diskusiją arba reiškiamas idėjas, o ne vienpusiškumą, kuriuo pasižymėjo „Lietuvos rytas“.

Dar viena idėja, kurią randame „Verslo žiniuose“ yra asmeninė atsakomybė. „Lietuvos rytas“ naudojo schema „ES duos pinigų“, „Verslo žinios“ kai kurių straipsnių pavyzdžiu teigia, kad „naudotis ES galimybėmis privalome mokytis patys“.¹²³ Dienraštis įrodymui naudoja verslo paslaugų organizacijos „PricewaterhouseCooper“ duomenimis. Organizacija padarė tyrimą ir nustatė, kad 15 Europos Sąjungos valstybių struktūriniai fondai ekonominių nelygumų išspręsti nepadėjo, nors prie BVP augimo prisidėjo. Raginama patiems kurti rinkos konkurencingumo gerinimo projektus, o ne tikėtis jau parengtos pagalbos. Panašių idėjų buvo ir „Lietuvos ryte“, tačiau jas dažniausiai skleidė apžvalgininkai ir informacinių pranešimų forma jos nebuvo pateikiamos.

¹²¹ Žvybas E. Verslui stinga informacijos // Verslo žinios, 2002 11 28, P.3.

¹²² Ten pat.

¹²³ Europos pinigai visų problemų neišspręs // Verslo žinios, 2002 02 01, P.12; Prieš siekiant ES paramos pasvarstyti // Ten pat, 2004 02 13, P.4; Smulkiam ir vidutiniam verslui dosnesni ES aruodai // Verslo žinios, 2003 10 06, P.8; Kelininkai įsisavins daugiau ES lėšų // Verslo žinios, 2003 02 04, P.8.

Be ES paramos, „Verslo žiniose“ didžiąją dalį su ES ir Lietuvos verslu susijusių publikacijų skiriama bendrajai rinkai ir su ja susijusiems pokyčiams. Šiame temų spektre aptariami įvairūs objektai – eksportas, importas, mokesčių, teisės pasikeitimai.

„Verslo žinios“ reaguoja į ES pasekmes įvairioms verslo sritims. Svarstoma nauda statybų sektoriui¹²⁴, makleriams¹²⁵ ir Vilniaus vertybinių popierių biržai¹²⁶, ypač palankiai ES atsivėrusi rinka atsiliepia tekstilės sektoriui¹²⁷.

Kalbant apie prekybą, „Verslo žinios“ Lietuvos prekybos vektorių aiškiai orientuoja į Vakarų.¹²⁸ Netgi pasaulio finansų milžino „Citigroup“ atėjimas į Baltijos šalis įvardijamas kaip eurointegracijos rezultatas.¹²⁹

Aktyviai diskutuojama ir Lietuvos įmonių sugebėjimo konkuruoti ES rinkoje klausimais. Kartais „Verslo žinios“ pateikia poziciją, kad konkuruoti sugebės tik didelės įmonės,¹³⁰ tačiau aktyviai šia tema nediskutuoja. Bendrame fone deklaruojamas pakankamas Lietuvos pasirengimas narsytei ES.¹³¹ Tai buvo tvirtinama dar derybų pradžioje 2000 m. Pozicija nepasikeitė ir 2003 m. pabaigoje. Teiginys iliustruojamas išaugusiu eksportu.¹³²

Apibendrinus šią dalį darome išvadą, kad „Verslo žinios“ yra objektyvios vertindamos ES integracijos naudą Lietuvos verslui. Tai patvirtina platus temų spektras, nuomonių įvairovė, disponavimas daugeliu faktų ir išvalgų. Nepaisant to, kad antraščių gramatinės formos mus kartais orientuoja į kategorišką rezultato (teigiamo arba neigiamo) patvirtinimą, straipsnių turiniuose randame daug skaičių ir faktų, kuriais remiantis daromos išvados.

¹²⁴ Narystės ES brangins akcijas ir nekilnojamąjį turtą // Verslo žinios, 2002 07 08, P. 8

¹²⁵ Integracija į ES sunkina maklerių dalį // Verslo žinios, 2002 01 09, P. 6.

¹²⁶ Europos biržų forumas vyks Vilniuje // 1999 01 20; Vertybinių popierių birža – ant integracijos slenksčio // 2003 09 15, P.13

¹²⁷ Lietuviška tekstilė braunasi į Europą // 1999 08 06, Verslo žinios, Nr. 142, 5p; Liukaitytė G. Lietuviška tekstilė: perspektyva su išlygomis // Verslo žinios, 1999 12 16, P.8.

¹²⁸ Paunksnis M. Verslo plėtros perspektyvos – Europos Sąjungoje // Verslo žinios, 2000 10 05, P.2; Baltijos šalių plėtrą paskatintų narystė ES // 2002 01 28, Verslo žinios, 7p; ES pakeis prekybą // Verslo žinios, 2001 09 19, P. 7; Prekės pasuko į būsimąsias ES nares ir Šveicariją // Verslo žinios, 2003 04 18, P. 10; Alytaus „Astra“ dairosi į Vakarų // Ten pat, 1999 12 24, P.5; Narystė išplės rinkas // Verslo žinios, 2002 12 13, P. 6

¹²⁹ „Citigroup“ jau Baltijos šalyse // Verslo žinios, 2003 09 22, P. 12

¹³⁰ Smulkioms įmonėms reikės stambėti // Verslo žinios, 2000 11 15, P.4; Paunksnis M. Verslo plėtros perspektyvos – Europos Sąjungoje // Verslo žinios, 2000 10 05, P.2; Siekiama į valdžią grąžinti profesionalus. Interviu su Algirdu Brazausku. Kalbėjosi Aldona Armalytė // Verslo žinios, 2001 07 18, P. 7

¹³¹ Laukaitytė G. Lietuvos prekyba integracijai į ES pasirengusi // Verslo žinios, 2000 11 13, P. 6; Įmonės konkuruoti ES pajėgia // Verslo žinios, 2003 11 21, P. 9.

¹³² Įmonės konkuruoti ES pajėgia // Verslo žinios, 2003 11 21, P. 9.

3.2.2. Verslininkų ir integracijos santykis

Verslininkų ir integracijos santykis – nuolat aktyviai pristatomas dienraštyje. Mūsų aptariamuoju periodu verslininkų ir ES ryšys peraugo nuo tiesiog supažindinamojo¹³³ iki ES, kaip vienintelės perspektyvos, matymo.¹³⁴

Bendras išpūdis, kurį sukėlė „Verslo žinios“ yra tai, kad dienraštis nuolat siekia partnerystės, t.y. nuolatinio ryšio su verslininkais palaikymo. Čia galėtume išvelgti subjektyvumo galimybę. „Verslo žinių“ auditorija – verslininkai, dienraštis aktyviai bendradarbiauja su šiuo visuomenės sluoksniu, pateikia informaciją apie įmonių situaciją. Pakankamai daug faktų, kurie galėtų būti puikiu argumentu ieškant verslo grupių spaudimo ir įtakos dienraščiui. Visgi tai teoriniai svarstymai. Yra dvi priežastys, kodėl galime atmesti šiuos nuogastavimus. Pirmoji jau buvo paminėta analizės pradžioje – „Verslo žinios“ stengiasi išlaikyti balansą ir kaip įmanoma vengti didžiųjų grupių įtakos. Antra, publikacijos tą sunkiai įrodo. Netgi atvirkščiai – neretai atrodo, kad tai verslo grupėms stengiamasi daryti įtaką. Itin prieštaringsais klausimais „Verslo žinios“ nėra linkę publikuoti informacijos savarankiškai, o dažnai pasinaudoja atviromis apklausomis, kurių atsakymus publikuoja. Šitaip išlaikomas nuomonių balansas. Šiuos svarstymus galime iliustruoti vienu pavyzdžiu. 2002 m. pasirodė publikaciją, kuriose sunerimta dėl Vyriausybės ir kitų institucijų veiksmų bei sprendimų.¹³⁵

„Verslo žinios“ nutarė apklausti verslininkus ir iš pirmų lūpų išgirsti, ką jų manymu, dėl verslo nuveikė Vyriausybė. Svarbu tai, kad dienraštis nesusistemino nuomonės į vieną straipsnį, o verslininkų pasisakymus išspausdino viešai, uždėdamas priedą „diskusija“.¹³⁶ Antras pavyzdys galėtų būti kita apklausa, kurioje svarstoma, ar politinių skandalų įkarštis tėra būdas paslėpti neužglaistytus reikalus.¹³⁷ Verslininkai pastebi, kad politini skandalas realios įtakos verslui neturi, tačiau jei spauda ir toliau ties juo koncentruosis, tai tikrai turės, nes sulėtės visi procesai, kurie yra labai svarbūs prieš įstojimą į ES.¹³⁸ Šie pavyzdžiai rodo, kad „Verslo žinios“ nesikoncentruoja tik ties ES ir verslo santykio tema, bet taip pat analizuoja valstybės vaidmenį šiuose procesuose. Skirtingai nei „Lietuvos rytas“, „Verslo žinios“ akcentuoja ne asmenines politikų savybes, o konkrečius priimtus sprendimus ir jų pasekmes.

Pabaigoje trumpai belieka pridurti, kad „Verslo žinios“ formuoja palankų verslo atstovų požiūrį į integraciją.

¹³³ Domisi integracija į ES // Verslo žinios, 1999 11 18, P.7

¹³⁴ Verslininkai – už ES // Verslo žinios, 1999 03 02, P.4.

¹³⁵ Tie valdininkų pažadai? // Verslo žinios, 2002 09 26, P.3; Verslininkams kliūva valstybės valdymo išlaidos // Ten pat, 2002 11 12, P.5.

¹³⁶ Ką dėl verslo nuveikė Vyriausybė? // Verslo žinios, 2000 07 15, P. 4; Verslo reikalai – skandalo šešėlyje? // 2003 11 17, P. 3

¹³⁷ Verslo reikalai – skandalo šešėlyje? // Verslo žinios, 2003 11 17, P. 3

¹³⁸ Ten pat.

3.3. Pagrindinės tendencijos

Analizuojant „Verslo žinias“ lengviau išryškinti tam tikras tendencijas, negu diskutuotinas temas. Šios tendencijos taikytinos ne konkrečiam klausimui, o bendrai „Verslo žinių“ pozicijai ir filosofijai išryškinti.

Pirmoji ryški tendencija – tai yra atvirumas nuomonei, atidumas įvairiam požiūriui, Seimo priimtiems arba svarstomiems įstatymams, gilesnė pasekmių ir grėsmių (kas labai svarbu, nes „Lietuvos ryto“ pagrindinė grėsmė – prasta ir korumpuota valdžia) analizė. Jei „Lietuvos rytas“ apsiribodavo tik bendru informacijos pateikimu, tai „Verslo žinios“ be tradicinio informacijos ar įvykio konspekto, tapo puikia platforma atvirai reikšti mintis ir svarstymus mūsų nagrinėjama tema. Savo nuomonę pareikšti galėjo ne tik ekspertas,¹³⁹ bet ir pilietis, turintis ką pasakyti.¹⁴⁰

„Verslo žinios“ buvo ta vieta, kur verslininkai galėjo perduoti žinias vieni kitiems, t.y. komunikuoti tarpusavyje dienraščio pagalba. Pavyzdžiu galėtų būti jau minėtas E. Žvybo straipsnis, skatinęs partnerystę.¹⁴¹ Dar vienas puikus pavyzdys – Rimo Varkulevičiaus kreipimasis į Lietuvos verslininkus.¹⁴² Straipsnyje pristatoma, jog Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmai verslininkams pradėjo platinti ES projektų identifikavimo formas - jose prašoma nurodyti konkrečias paramos bei kapitalo investicijų kryptis, kurių verslas labiausiai norėtų iš ES struktūrinių fondų. Gauti apibendrinti duomenys bei verslininkų pasiūlymai bus panaudoti rengiant Bendrojo programavimo dokumento projektą. „Skatiname verslininkus aktyviai prisidėti prie šio projekto, taip pat pateikti būtiną informaciją Finansų ministerijai - institucijai, koordinuojančiai ES struktūrinių fondų administravimą. Tik verslo visuomenė geriausiai žino, kur ir kaip Lietuvoje turėtų būti investuojamos struktūrinių fondų lėšos.“¹⁴³ – skatina publikacija. Atvirumo nuomonei pavyzdžiai galėtų būti ir jau mūsų minėtos verslininkų diskusijos tam tikrais klausimais arba ekspertų pasisakymai.¹⁴⁴

Antroji tendencija – siekiamas išlaikyti balansas. Apžvelgus „Verslo žinias“ sunku būtų rasti vieną objektą, vertinamą itin nepalankiai. Dienraščiui pavyko rasti santykį tarp teigiamų ir neigiamų dalykų, neišskiriant konkrečiai vieno aspekto. Kaip pavyzdys galėtų būti politiniai skandalai. „Verslo žinios“ stengiasi likti šių dalykų nuošalyje. Žinoma, prie to itin prisideda dienraščio specifika, tačiau nesivėlimas į politines rietenas suteikia jam rimtumo ir patikimumo įvaizdį.

Ar „Verslo žinios“ palankios įtakai iš šalies? Šiuo atveju įtaka galime laikyti verslo grupes, valstybines institucijas, asmenybes, nuomonę. Vienareikšmiško atsakymo nėra. Sunku pasakyti,

¹³⁹ Vaičiulionis R. Bilieto atgal ES nepirks // Verslo žinios, 2000 05 15, P. 2;

¹⁴⁰ Tolima ir artima ES žiniasklaidoje // Verslo žinios, 1999 11 08, P. 15;

¹⁴¹ Žvybas E. Verslui stinga informacijos // Verslo žinios, 2002 11 28, P.3

¹⁴² Markulevičius R. Verslas žino geriau // Ten pat, 2002 08 02, P.3.

¹⁴³ Ten pat

¹⁴⁴ Lomovska A. Ekspertų perspėjimai pasitvirtino // Verslo žinios, 2000 09 29, P.2.

ar dienraštis įtakojamas verslo grupių. Taip pat sunku pasakyti, ar jis nešališkas. Akivaizdus pastebėjimas, kad tam tikrą laiką Europos Komitetas bendradarbiavo su „Verslo žiniomis“. Šis ryšys buvo akivaizdus, nes Komiteto atstovai dažnai pasisakydavo dienraščio puslapiuose. Taip pat nuolatos pasirodydavo straipsniai, kur parodomos Europos Komiteto pastangos šviesti verslininkus eurointegracijos tema.¹⁴⁵

Mūsų nagrinėjamo laikotarpio pradžioje, t.y. 1999 m., „Verslo žinios“ yra neutralioje pozicijoje, t.y. jos neagituoja ir nevertina. Tačiau šį darbą netiesiogiai atlieka kiti, kurie kaip ekspertai pristato ES ir jos svarbą. Priešderybiniu laikotarpiu aktyviausias šiuo klausimu buvo Mindaugas Paunksnis, kuris tuo metu ėjo Europos komiteto prie LRV generalinio direktoriaus pavaduotojo pareigas. „Verslo žinios“ spausdino jo aktyvius ES naudą įrodančius straipsnius. Vienas jų skambiu pavadinimu „Į Europos Sąjungą – bėgte marš“¹⁴⁶. Straipsnis akivaizdžiai skatinantis būti eurointegracijos šalininku, nes ES dėka atsivers rinka su 374 mln. vartotojų.¹⁴⁷ Kadangi straipsnio autorius iš Europos Komiteto, kuris atsakingas už visuomenės informavimą ir švietimą ES klausimais, nekyla klausimų nei dėl jo turinio, nei dėl paskirties. Norėdamas sustiprinti M. Paunksnio argumentus, jau kitą dieną po jo straipsnio „Europos Sąjunga – naudinga partnerė“ dienraštis išspausdina informaciją apie verslininkų palankumą Europos Sąjungai.¹⁴⁸ Galbūt tokiu būdu dienraštis stengėsi būti objektyvus ir parodyti, kad ne tik Europos Komiteto atstovai taip teigiamai viską vertina.

Iš pateiktų pavyzdžių galėtume daryti prielaidą, kad Europos Komitetas nuomonės formavimui dėl palankaus verslininkų įvertinimo pasirinko „Verslo žinias“. Tačiau kategoriškų tvirtinimų apie „Verslo žinių“ palankumą šiai institucijai negalėtume teigti.

¹⁴⁵ Euroverslo pamokos // Verslo žinios, 2001 04 02, P.10; „Euroverslas“ mokys konkuruoti // Ten pat, 2001 03 29, P. 5; Euroverslo seminarai persikėlė į Kauną // Verslo žinios, 2001 11 13, P.3; Elektroninis leidinys verslininkams // Ten pat, 2001 02 23, P.8.

¹⁴⁶ Paunksnis M. Į Europos Sąjungą - bėgte marš // Verslo žinios, 1999 02 22, P.3; Paunksnis M. Europos Sąjunga – naudinga partnerė // Verslo žinios, 1999 03 01, P.33

¹⁴⁷ Ten pat.

¹⁴⁸ Verslininkai už ES // Verslo žinios, 1999 03 02, P. 4.

3.4. „Verslo žinių“ analizės apžvalga

Apžvelgus kelerių metų „Verslo žinių“ publikacijas matome aktyvų susidomėjimą integracijos į ES klausimais. „Verslo žinios“ neskyrė tiek daug dėmesio visiems su integracija susijusiems įvykiams kaip „Lietuvos rytas“. Daugiausia dėmesio „Verslo žinios“ skyrė integracijos į ES naudai ar grėsmei aptarti bei kaip konkrečiai tai atsiliepia verslo segmentui. Dienraštis aprėpia daugelį verslo sričių, rasdamas vietas kiekvienai apžvelgti.

Kaip privalumą galime išskirti tendencijas, kurios išryškėjo peržvelgus publikacijas. Tai – atvirumas nuomonei ir balanso tarp teigiamo ir neigiamo išlaikymas. Džiugina, kad „Verslo žinios“ nesivėlė į skandalingus politinius įvykius, o daugiausia dėmesio skyrė verslo procesams aptarti. Aptariant ES paramos klausimus buvo stengiamasi netraktuoti jų kaip lengvo grobio, kuris išgelbėtų Lietuvą nuo neturto. Atvirkščiai, buvo diegiamas požiūris, kad parama neateis lengvai ir ties tuo teks daug dirbti.

„Verslo žinių“ publikacijos neišduoda išorės jėgų spaudimo. Nepaisant to, kad dažnai pasitaikydavo skambių antraščių arba kategoriškų tvirtinimų, dienraštis stengėsi šią medžiagą iliustruoti skaičiais ir faktais. Bendrame fone jaučiama bendradarbiavimo, partnerystės ir dialogo principų skleidimo filosofija.

4. KOKYBINIS TYRIMAS: ES ĮTAKA LIETUVOS VERSLUI EKSPERTŲ, VADOVŲ IR VERSLININKŲ NUOMONE

4.1. Tyrimo metodologija ir organizavimas

Apklausiant respondentus buvo pasirinktas pusiau struktūrizuotas interviu. Tyrimas buvo atliekamas 2009 m. rugpjūčio – lapkričio mėnesiais Vilniuje. Respondentams buvo užduoda 10 atviro tipo klausimų (1 priedas). Kadangi naudojamas struktūrizuotas interviu, klausimai buvo paruošti iš anksto, tačiau pokalbio metu užduodami nebūtinai paeiliui, pateikiant papildomų patikslinančių klausimų. Apklauskos tikslas – išsiaiškinti respondentų nuomonę apie ES įtaką Lietuvos verslui. Siekta, kad respondentai įvardintų pagrindinius teigiamus ir neigiamus integracijos veiksnius Lietuvos verslui, valstybinių institucijų įtaką skirstant paramą, stambių verslo grupių įtaką publikacijoms spaudoje ir valstybinėms institucijoms, pateikti savo nuomonę, kuo jie remiasi ieškodami informacijos apie ES paramą. Šalia savo įvertinimo respondentai buvo prašomi nurodyti ir konkrečių pavyzdžių, iliustruojančių teiginius.

Respondentai atsakinėjo į klausimus susitikimų metu ir elektroniniu paštu. Su visais tyrimo dalyviais buvo bendrauta asmeniškai, tačiau kai kuriuos atsakymus teko vėliau prašyti pakomentuoti ir elektroniniu paštu. Pokalbių metu kildavo spontaniškų klausimų, norint patikslinti išgirstą informaciją arba ją teisingai interpretuoti. Šių klausimų nėra darbe, nes atsakymai į juos nekeičia bendros informacijos turinio. Publikuojamuose interviu kalba dažniausiai netaisyta, tačiau stengiasi ją priartinti prie literatūrinės, nes atsakymai buvo pateikiami buitine kalba. Dar reikia pridurti, kad kalbinant vadovus ir verslininkus buvo atsakymų, kuriuos respondentai neleido publikuoti. Šis veiksnys labai svarbus – atsakymai susiję su korupcija, todėl jų nutylėjime galime išvelgti ir tam tikras baimės apraiškas. Tokiu būdu paneigiamas laisvos valstybės ir laisvos minties raiškos mitas.

Informacijos apdorojimui pasirinkta darbe naudota turinio analizė (kontent). Respondento atsakymas vertintinas kaip pažiūrų ir vertybių atspindys. Visų grupių atstovams buvo užduoti tie patys klausimai. Pagrindinis motyvas yra tas, kad tyrime buvo svarbu išsiaiškinti, kaip tą patį klausimą ar problemą regi ir interpretuoja skirtingų sričių specialistai.

Organizuojant tyrimą apklausti kelių grupių atstovai:

1. ekspertai
2. aukštos grandies vadovai Lietuvos įmonėse
3. nuosavo verslo atstovai

Pirmoji grupė respondentų – ekspertai, dirbantys su ES parama, rengiantys projektus ES paramai gauti arba kurių darbo pobūdis reikalauja Lietuvą atstovauti tarptautinėse organizacijose (2 priedas). Respondentų darbinė patirtis – nuo 1,5 iki 8 metų. Šio intervalo siekta sąmoningai,

kad galima būtų išsiaiškinti, ar skirtingose amžiaus grupėse ir patirtyse gali būti bendrų įžvalgų. Tirti 4 respondentų atsakymai. Iš viso bandyta pakalbinti 10 ekspertų.

Antroji apklaustųjų grupė – aukštos grandies vadovai (2 priedas). Pagrindinis kriterijus renkantis respondentą buvo jo, kaip vadovo, pareigų apimtis. Į šią grupę nepateko skyrių vadovai arba vadovai, kurių pavaldiniai sudaro mažiau kaip 20 asmenų. Visi vadovai yra aukštųjų grandžių, pradedant Vilniaus padaliniu ir baigiant vadovavimui visos Lietuvos mastu. Vadovai atstovauja skirtingo amžiaus, patirties ir įmonių veiklos sritis. Tirti 4 respondentų atsakymai, bandyta pakalbinti 8 asmenis.

Trečioji grupė – nuosavo verslo savininkai (2 priedas). Pagrindinis kriterijus renkantis respondentą – jo patirtis versle turi būti ne mažesnė penkerių metų ir tai turi būti pagrindinė apklausiamojo veikla. Amžius šiuo atveju neturėjo įtakos. Susisiekti su 8 asmenimis, tyrimui tiko 7, susitikti sutiko arba rado laiko 4, tačiau tyrime vertinti trijų interviu duomenys. Vienas respondentas sutiko pakalbėti šia tema, tačiau griežtai atsisakė leisti skelbti jo atsakymus. Verslo grupės atstovai dirba skirtingose veiklos sferose – statybų, prekybos, finansų, pardavimų srityse.

4.2. Tyrimo rezultatų analizė: bendros įžvalgos

Apklausus visus respondentus, išryškėjo kelios tendencijos, būdingos visiems grupių atstovams. Pirma, absoliuti dauguma sutinka, kad ES padarė labai didelę įtaką verslui. Su integracija susiję pokyčiai nėra vienakrypčiai – jų atspindžių esama kiekvieno piliečio gyvenime.

Taip pat išryškėjo ir bendra pesimistinė nuotaika. Ją sukelia valstybinių institucijų korupcija, laisvos spaudos trūkumas, daug neprofesionalaus darbo bei požiūrio skirstant ES paramą.

Apibendrinus galima išskirti šias pagrindines įžvalgas:

- Teigiama ES įtaka verslui yra: bendra rinka, ES parama, užsienio investicijos
- Neigiamų padarinių ar grėsmių gerokai daugiau nei teigiamų aspektų. Pagrindiniai neigiami aspektai – konkurencija, dideli pinigų srautai ir nemokėjimas su jais elgtis, tam tikrų apribojimų trukdžiai gamyboje
- ES paramos gavimo procedūra komplikuoja ir lėta, o valstybinėse įstaigose trūksta kompetencijos bei skaidrumo
- Spauldoje nėra laisvo žodžio – ji visiškai verslo interesų grupių interesų atspindys.

Tai yra esminiai visų tyrimo dalyvių pastebėjimai. Panagrinėsime kiekvieną grupių atskirai.

4.2.1. ES įtaka verslui ekspertų akimis

Visi kalbinti ekspertai įvardino du esminius ES įtakos verslui veiksnius. Tai – įsijungimas į ES bendrąją rinką ir ES parama. Visa kita – tai, kas sąlygota šių dviejų veiksmių.

Ekspertai išvelgė šias teigiamas ES pasekmes – bendros rinkos atsivėrimas, investicinio kapitalo atėjimas į Lietuvą, padidėjęs Lietuvos įmonių konkurencingumas, finansinė ES pagalba ir jos dėka pagyvėjęs vietinis verslas. Lietuvos įmonėms naudinga turėti galimybę laisvai patekti į kitas nacionalines rinkas, tokiu atveju jos gali daugiau parduoti, efektyviau dirbti ir gauti papildomo pelno iš investicijų bei naujovių. Bendrojoje rinkoje veikiančios bendrovės tampa konkurencingesnės savo šalyse ir pranašesnės už savo varžovus pasaulio rinkose. Be to, ES bendra rinka Lietuvos įmonėms yra nepaprastai svarbus atspirties taškas į šiandienos pasaulinėmis tampančias rinkas. Kaip pozityvus veiksnys integracijoje įvardintas ir panaikintas draudimas užsienio bankams veikti Lietuvoje. Taip buvo žengtas dar vienas žingsnis laisvosios rinkos link. (Interviu su ekspertu Nr. 4 ir Nr.3)

Kalbant apie ES paramą ekspertai vieningai sutarė, kad tai sustiprino pagyvėjimą Lietuvos versle. Ekspertas Nr.1. teigia, kad ES teikiama parama leido valstybei vykdyti dideles vertės viešuosius pirkimus, kas sąlygojo atskirų verslo šakų, tokių kaip kelių sektoriaus, informacinių technologijų ir statybos įmonių suklestėjimą. ES parama taip įliejo papildomas sumas pinigų, kurie kilstelėjo vartojimą, augino kainas, atlyginimus, BVP. (Interviu su ekspertu Nr. 2.)

Tačiau neigiamų padarinių vietiniam verslui, anot ekspertų, buvo daugiau. Ekspertas Nr.3 teigiamų padarinių kol kas neišvelgia. (Interviu su ekspertu Nr. 3). Štai ekspertas Nr.1 teigia, kad integracija lėmė pablogėjimą su Rytų valstybėmis Europoje ir Azijoje (Indija, Kinija). Ši pablogėjimą lėmė kvotų sistema ar padidėję muitai, taip siekiant apsaugoti vietines rinkas. Lietuvos įmonės pablogėjimą pajuto įvedus tam tikrus gamybos apribojimus, pvz. cukraus kvotos ar pakelti degalų akcizai, norint juos prilyginti ES. Kai kurios įmonės dėl padidėjusios konkurencijos buvo priverstos nutraukti veiklą. Pastebima, kad ES tam tikrais apribojimais siekia, kad naujosios valstybės nesudarytų konkurencijos senosioms ES narėms. (Interviu su ekspertu Nr.3)

Išvelgiamas ir nemokėjimas pasinaudoti ES lėšomis. Matoma korupcija, neprofesionalumas skirstant lėšas, „individualus“ lėšų įsisavinimas. ES parama siejama su vartojimo bumu, neapgalvotu ir drąsiu kreditų ėmimu. Investicijos nebuvo panaudotos tam, kad būtų konkurencingesniais Vakarų rinkoje. (Interviu su ekspertu Nr. 2). Iš penkių kalbintų ekspertų tik vienas įvardino emigraciją kaip neigiamą reiškinį. Atsivėrusi rinka sąlygojo emigraciją, o tai suteikė impulsą išvykti daugeliui profesionalių specialistų.

4.2.2. ES įtaka verslui vadovų ir verslininkų požiūriu

Kalbinti vadovai ir nuosavo verslo savininkai buvo ne tokie iškalbūs kaip ekspertai. Jų atsakymai paprastai buvo trumpi, aiškūs. Matyti, kad ES įtaką jie suvokia tik tiek, kiek jiems tai reikalinga jų veikloje. Skirtumas akivaizdus informacijos gausioje bei kokybėje. Ekspertai pateikė labai daug specifinės informacijos. Vadovai ir verslininkai paprastai operuoja tik jų srityje reikalinga arba informacija „iš bendro išprusimo.“

Teigiami veiksniai, anot respondentų, buvo šie: atsivėrusi rinka, ES parama, išaugęs eksportas, staigus augimas statybų, transporto srityse, naujų įmonių steigimas, patrauklumas investuotojams. Vienas originalesnių pastebėjimų – įtaka įmonės steigiamiems filialams. ES pakeitimų teisėje dėka užsienio įmonės neprivalo Lietuvoje registruoti įmonei UAB statuso, kad galėtų veikti. Užtenka atidaryti filialą. Įmonėms tai turėjo didelės reikšmės, nes sutaupo nemažus administracinius kaštus. (Interviu Nr. 4)

Netgi pietinio aplinkkelio atsiradimas siejamas su ES. Teigiami pokyčiai dėka ES lėšų matomi ir atnaujintose sveikatos ir švietimo įstaigose. (Interviu Nr.3).

Neigiamus dalykus ši respondentų grupė akcentuoja ne taip smarkiai kaip ekspertai. Pagrindiniai jų – korupcija ir daug neskaidriai panaudotų lėšų, emigracija, vakarietiškas mąstymo būdas, atnešęs nebūtinai teigiamus pokyčius, daug chaoso ir nesusikalbėjimo, mūsų nepakankamas pasiruošimas integracijai. Tai savo ruožtu sukėlė daug chaoso, nemokėjimo elgtis su pinigais. Buvo vadovų, kurie ir neižvelgė neigiamų pasekmių (Interviu su Nr.1)

Apibendrinus matyti, kad šioje grupėje vyrauja optimistiškesnė ES įtakos vizija.

4.2.3. ES parama ir valstybinės institucijos

ES parama visų respondentų nuomone turėjo didelę įtaką šalies verslui bei žemės ūkiui. Bet pesimistinis viso to akcentas – mūsų valstybinės įstaigos, kurios savo neprofesionalumu žlugdo daugelį projektų. Visų pirma, rimta problema išlieka viešieji pirkimai ir jų skaidrumas (Interviu su ekspertu Nr.1). Visų antra, didelis biurokratijos aparatas stabdo visus procesus. Tai pastebi visi kalbinti respondentai. Pripažįstama, kad tarpininkavimas mažai efektyvus, nėra laukto efekto.

Prie viso to pridėkime tai, kad valstybinės institucijos dirba be jokios aiškios vizijos ir ilgalaikių strateginių planų. Sistema tiek padrika, kad pasikeitus politiniams lyderiams kyla pagunda neskaidriai pasinaudoti lėšomis. Vienas įdomesnių pastebėjimų, kad mūsų kaimynai geriau įsisavino todėl, kad nėra įpratę kaip lietuviai save nuvertinti. (Interviu su verslininku Nr.3).

Tačiau ne visi respondentai buvo vieningi kalbėdami apie prastą institucijų darbą. Ekspertas Nr.4 teigia, kad Lietuvos valstybinės įstaigos bei agentūros padeda tarpininkauti ūkininkams bei verslininkams su ES institucijomis, dirba visuomenės informavimo apie vykdomus projektus bei programas srityje, kontroliuoja paramos įsisavinimo procesus. Eksperto nuomone, tai palengvina asmenims ar organizacijoms teikti paraiškas, dalyvauti projektuose bei įsisavinti ES lėšas.

Kalbėdami apie konkrečią ES paramos vertę respondentai vardino suklestėjusius transporto, statybų sektorius, atliktus darbus (aplinkkelis Vilniuje), naujų verslo įmonių steigimus, pagyvėjimą rinkoje, atsigauçantį žemės ūkį. Šiuo atveju daugiau konkrečių pavyzdžių pateikė verslo atstovai ir vadovai negu ekspertai.

4.2.4. Valstybinių institucijų ir verslo grupių santykis

Šia tema respondentai buvo ganėtinai vieningi. Kalbant apie valstybinių institucijų ir verslo grupių santykį būtų logiškiau nubrėžti tiesę tik viena kryptimi, t.y.

- verslas → įtaka → valstybinės institucijos

Atvirkštinė kryptis beveik neveikia

- valstybinės institucijos → įtaka → verslo grupės

Valstybinės institucijos turi mažai įtakos. Štai mokesčių inspekcija galėtų būti išimtis, nes ji gali paveikti verslą per mokesčius. Tačiau jeigu vadovausimės verslininko interviu Nr.2, pamatysime, kad įstatymus ir pataisas taip pat nesunku nupirkti. Verslininkas Nr.3 įvardina mokesčių inspekcijos savivaliavimą naudojant šantažą (reikalavimai pakelti algas arba garsinimai sankcijomis.) Sodra taip pat naudojasi kontrolės valdžia.

Kaip institucijų neefektyvumas įvardijamas ir smulkaus bei vidutinio verslo ignoravimas. Pasigirsta pastebėjimų, kad taip ginami didelių verslo grupių interesai. Kalbant apie verslo įtaką institucijoms sutartinai skamba pesimistinė gaida - visos institucijos ir aukščiausio valdžios sluoksniai yra įtakojami verslo grupių ir vykdo jiems palankią politiką. Verslas naudoja kelis įtakos svetus. Pirma, tai jo proteguojami politikai rinkimuose. Antra, viešieji pirkimai kaip būdas prisiartinti prie institucijų (nes verslas gali vykdyti didelės apimties pirkimus). Trečia, demokratiškos tradicijų nebuvimas ir senas „giminystės klanas“ stabdo visuomenės procesus. Ketvirta, lobizmas – irgi verslas. Lobistai nori daryti įtaką ministerijoms ir net aukščiausiems valdžios sluoksniams.

Šiuo atveju galime palyginti respondentų duomenis su „Lietuvos ryto“ pozicija. Visi respondentai mini korumpuoti valstybės aparatą, tačiau tik pora jų galėtų pateikti korupcijos įrodymo pavyzdžių arba atvejų. Visais kitais atvejais politikų korupcija ir atstovavimas verslo interesams remiasi teoriniu matmeniu. Sunku būtų pasakyti, kiek įtakos šiai pozicijai šiuo

konkrečiu atveju turėjo spauda. Visi apklausti respondentai bent retkarčiais skaito „Lietuvos rytą“, todėl galime daryti prielaidą, kad dalis jų nuomonės yra suformuota žiniasklaidos.

Dar viena faktorius – prastas politikų įvaizdis prisideda prie prasto šalies įvaizdžio, o tai neišvengiamai atitolina investicijas. Didžioji dalis respondentų buvo kategoriški ir mūsų, kaip korumpuotos šalies, įvaizdį įvardijo pagrindine pasyvios užsienio investuotojų pozicijos priežastimi. Tik vienas kalbintų ekspertų įvardijo ir mokestinės aplinkos faktorius užsienio investicijų dydžiui (Interviu su ekspertu Nr.4)

4.2.5. Spauda ir jos vaidmuo visuomenės informavime

Spaudos savarankiškumo problema gana opi. Oficialiai spauda skelbia savo nepriklausomybę, tačiau iš tiesų ji, kaip ir valstybinės institucijos, yra veikiamą verslo grupių įtakos. Natūralu, nes leidinių grupės savo rankose laiko stambūs verslininkai.

Tyrimo dalyvavę respondentai Lietuvoje laisvos spaudos nemato. Nuomonė pateikiama naudinga verslo grupėms, ypač tai atvejais, kai aptariamas koks nors ekonominis įvykis, tarkim LEO LT sudarymas. Kokiai verslo grupei priklauso leidinys, tokią ir nuomonę jis pateikia. (Ekspertas Nr.1) Spaudos publikacijos taip pat yra vieta verslo grupių tarpusavio kovoms ir konfliktams spręsti. (Ekspertas Nr. 3). Publikacijos visuomet yra subjektyvios, užsakytos, jose nėra nešališkų analizių, nuomonių ir pastebėjimų arba tiesiog analizių be nuomonės reiškimo. Manoma, kad tai, kas pateikiama viešai, tėra neoficialiai vykstančių procesų dangstymas. (Verslininkas Nr.2)

Jeigu remsimės atliktu interviu, tuomet nė vienas mūsų analizuotų dienraščių nėra objektyvus. Jei „Lietuvos rytą“ atveju sutikti tikrai galima, o įrodymų rasti nesunku, tai „Verslo žinios“ sunkiai patvirtina šią teoriją. Dienraštis stengiasi rasti balansą tarp teigiamos ir neigiamos nuomonės, kas jam ganėtinai gerai sekasi. Pastebėtina, kad kaip ir valstybinių institucijų korupcijos kaltinimo atvejais, respondentai retai galėjo pateikti spaudos subjektyvumo įrodymų. Nepaisant to, visi turėjo griežtą ir kategorišką nuomonę, kad spausdinamos dienraščių publikacijos tėra fikcija.

4.3. Tyrimo apibendrinimas

Atliktas tyrimas apklausiant respondentus atskleidė ryškią pesimizmo liniją – piliečių tarpe trūksta pasitikėjimo valstybinėmis institucijomis ir spauda. Nepaisant to, kad praktikoje susidūrę yra vos keli kalbinti asmenys, visi turėjo aiškią viziją – valstybinės įstaigos ir spauda atstovauja verslo grupių interesus.

Tačiau matoma ir kita viso to pusė: praėjus penkeriems metams po įstojimo į ES ryškėja mąstymo pokytis pačioje visuomenėje. Nepaisant to, kad bendrame fone valstybė vis dar vertintina neigiamai, išvelgiamas ir pačios visuomenės nepasiruošimo integracijai faktorius. Lietuva iki tol neturėjo kreditų, vartojimo, vakarietiškos kultūros tradicijų. Todėl daugelis neigiamų veiksnių yra sąlygoti šio fakto.

Džiugu, kad respondentai sugeba mąstyti kritiškai. Nepaisant to, kad visi kalbinti asmenys yra įtakojami žiniasklaidos (TV, spauda, internetas), jie sugeba pateikiamą informaciją vertinti racionaliai. Džiugu ir tai, kad kalbintus asmenis pasiekia tikslinės informacijos apie ES paramą tinklalapiai (pvz. www.esparama.lt).

Bendra išvada, kuri peršasi po atlikto tyrimo, yra ta, kad mūsų valstybėje vis dar trūksta europietiškojo mąstymo, todėl ir klesti korupcija. Būtina skatinti viešas diskusijas, didinti piliečių išprusimą, pateikti visuomenei kuo daugiau teigiamų sprendimų ir projektų įgyvendinimo pavyzdžių.

PABAIGA

Europos Sąjungos įtaka verslui imta aptarinėti nuo pat pirmųjų Lietuvos iniciatyvų įsijungti į šią sąjungą. Diskusijos ypač suaktyvėjo 2000 m. pradėjus oficialias Lietuvos derybas su ES. Mūsų nagrinėjamu laikotarpiu buvo išleista daug literatūros integracijos tema, tačiau nemaža dalis buvo skirta bendrai informacijai – susipažinimui su ES, jos kilme, prasme, institucijomis. Apžvelgus 1999 – 2004 m. literatūrą, pastebimas vangus mūsų įnašas į ES aptarimas. Pagrindinę akademinį diskusijų dalį užima svarstymai, ką Lietuvai duos ES.

Šiame kontekste išskiriama Ramūno Vilpišausko darbai. Jis itin aktyviai studijavo Lietuvos verslo ir ES santykį, parengė svarių studijų. Tačiau didžiausias jo indėlis – integracijos pasekmių studijų inicijavimas. Pasekmių studijų vertę suprato ir Lietuvos Vyriausybė, kurios užsakymu pastarieji tyrimai atliekami nuo 1999 m. Pasekmių tyrimai viešų diskusijų kontekste vertintini kaip kokybiškos, nešališkos analizės, pasitarnavusios verslo objektams prisitaikyti prie integracijos pokyčių.

Lietuvos spauda integracijos kontekste tapo vienu šaltinių, kuris formavo visuomenės nuomonę. Šiame darbe norėta apžvelgti dviejų įtakingų dienraščių publikacijas ir įvertinti, kokios tendencijos jose vyrauja, kaip jos suvokia verslo ir ES santykį. Analizei pasirinkti du dienraščiai – „Lietuvos rytas“ ir „Verslo žinios“. Analizuojamos jų 1999 – 2004 m. publikacijos. Analizei pasirinkta turinio (kontent) analizė. Apžvelgiama, kokie objektai vyrauja publikacijose, kaip pateikiama informacija, kokios pagrindinės tendencijos išryškėja.

Analizė parodė, kad abu dienraščiai aptarinėja panašias temas – ES paramos vertę ir paskirtį, įsijungimo į bendrąją rinką įtaką Lietuvos įmonėms, skiria dėmesio integracijos ir verslininkų santykiui atskleisti, valstybinių institucijų vaidmeniui integracijoje.

Abu dienraščiai informacijos pateikimui naudoja panašias formas – informacinius pranešimus, žurnalistų reportažus, interviu, ekspertų ir verslininkų pasisakymus. Straipsnių antraštėse sutinkame vienodų gramatinių formų naudojimą.

Apžvelgus dienraščių publikacijas daroma išvada, kad „Verslo žinios“ yra objektyvesnės informacijos šaltinis. „Verslo žiniuose“ ryški tendencija – atvirumas nuomonėms ir diskusijoms. Be to, dienraštis siekia balanso tarp teigiamos ir neigiamos informacijos. „Lietuvos ryto“ kone pagrindinė tendencija – politinis skandalas, kuris užgožia kitus įvykius. Dienraštis stengiasi kuo dažniau parodyti nepavykusių politikų sprendimų padarinius, išryškinti jų asmenines savybes. Labai daug dėmesio „Lietuvos rytas“ skiria korupcijai – ji kone pagrindinė ašis vidaus politikoje, be to, jie didžiausia kliūtis kelyje į ES. Pagrindinis „Lietuvos ryto“ tikslas – įtikinti visuomenę ES reikalingumu, o ne naudingumu.

Kiek dienraščiai paveikti verslo interesų grupių, sunku pasakyti. Pagal atliktą analizę darytina išvada, kad „Verslo žinios“ yra ganėtinai savarankiškos. Tai argumentuojam tuo, kad nesugebėta atsekti vienos ryškios tendencijos ar skleidžiamos informacijos tendenciškumo. „Verslo žinios“ į tą patį faktą stengiasi pažiūrėti iš dviejų skirtingų pusių, visus skambių antraščių pavadinimus pagrįsti skaičiais ir faktais. Kyla abejonių dėl „Lietuvos ryto“. Daugiausia pagrindo tam suteikia tendencingai negatyvus politikų įvaizdžio formavimas. Tai, kad dažnai veliama į buitines smulkmenas ir asmeninę politikų erdvę, verčia manyti, kad toks politikų įvaizdis yra naudingas veikėjams iš išorės.

Šias išvadas padaryti verčia bendras Lietuvos įvykių kontekstas, taip pat atliktas tyrimas su respondentais. Pastebėtina, kad į atvejų analizes nėra įtraukti visi straipsniai tuo metu publikuoti dienraščiuose. To neleidžia jų apimtis. Autorė tik pažymi labiausiai analizės metu išryškėjusias tendencijas ir įrodo konkrečiomis publikacijomis. Analizę apsunkino ir tai, kad dažnai vienu metu toje pačioje publikacijoje atsispindi kelios skirtingos idėjos ir publikai nešamos kelios skirtingos žinios. Todėl gali būti, kad tam tikrais atvejais autorė neišvengė subjektyvaus interpretavimo pavojaus.

Atliktas tyrimas (pusiau struktūrizuotas interviu su ekspertais, vadovais ir verslininkais) parodė bendrą pesimizmo nuotaiką. Respondentai nepasitiki valstybe ir žiniasklaida. Teigiama, kad ES lėšos irgi buvo būdas pasipelnyti tam tikriems sluoksniams. Korupcija įvardijama kaip viena rimčiausių problemų. Visi respondentai sutinka, kad ES davė rimtą postūmį Lietuvos verslui. Esminė ES nauda – atsivėrusi bendroji rinka ir ES lėšos.

Šis darbas yra nuomonių ir diskusijų ES įtakos verslui tema sintezė. Jis pasitarnaus tolesnėms viešųjų diskusijų ir žiniasklaidos studijoms. Darbas suteikia ganėtinai plačias galimybes šį gilinti ir tęsti ateityje.

IŠVADOS

1. Išsamesnės diskusijos dėl ES įtakos verslui prasidėjo 2000 m., Lietuvai pradėjus derybas dėl stojimo į ES. Lietuvos integraciją į ES analizuojančios literatūros suaktyvėjimas ypač jaučiamas nuo 2002 m. deryboms einant į pabaigą. Akademiniam pasaulyje išsamiausiai ES ir verslo santykį išanalizavo R. Vilpišauskas. Jo esminė išvalga – būtinas visų piliečių, o ypač valstybinių institucijų ir verslo atstovų išprusimas ES klausimais. Tuomet bus sugebėta tinkamai pasinaudoti ES galimybėmis.
2. Spaudos įtaka viešose diskusijose didelė ir neabejotina. Lyginant mūsų analizuojamus dienraščius, akivaizdu, kad „Verslo žinios“ siekė objektyvesnės ir kokybiškesnės informacijos apie ES įtaką verslui nei „Lietuvos rytas“. „Lietuvos rytas“ visą integracijos laikotarpį didžiausią dėmesį kreipė vidaus politikos įvykiams ir juose dalyvaujantiems asmenims.
3. Apžvelgus didžiausio tiražo dienraščio „Lietuvos rytas“ publikacijas paaiškėjo, kad daugiausia dėmesio skirta šioms temoms: ES paramai, politikų vaidmeniui integracijos procese, verslininkų ir integracijos santykiui. Šios temos buvo pateikiamos keliomis formomis - informacinių pranešimų, interviu, reakcinių straipsnių, apžvalgininkų nuomonių pavidalu. Išryškėjo dvi pagrindinės tendencijos, kurios tarpusavyje gana prieštaringos. Pirma, ES integracijos dėka Lietuvoje bus sukurta gerovė (ją suteiks milžiniškos lėšos iš ES fondų), antra, vienintelė kliūtis kelyje į ES ir valstybės gerovę yra korumpuoti, neprofesionalūs ir grobuoniški politikai. „Lietuvos ryto“ indėlis skatinant viešas diskusijas nėra didelis – dienraštis daugiau orientavosi į integracijos į ES reikalingumo faktorių, nei į šios integracijos pasekmių analizes.
4. Verslo naujienų dienraštis „Verslo žinios“ aktyviai skelbė integracijos naujienas, turinčias įtakos verslui. Pagrindinės diskutuotinos temos buvo šios: ES nauda verslui bei verslininkų ir integracijos santykis. Šie diskusijų objektai buvo pateikiami informaciniuose pranešimuose, ekspertų nuomonėje ir interviu ES klausimais, straipsniais, nagrinėjančiais konkretaus valstybės nutarimo poveikį verslo segmentui. Pagrindinė „Verslo žinių“ tendencija – atvirumas ir tolerancija nuomonei. Būtent ši tendencija lėmė, kad dienraštis tapo idėjų, kurias galėjo išsakyti verslininkai, ekspertai, politikai, piliečiai, platforma. Tai ir yra didžiausias „Verslo žinių“ indėlis į viešų diskusijų skatinimą.
5. Dienraštis, kuriame jaučiama verslo grupių įtaka yra „Lietuvos rytas“. To įrodymas galėtų būti nuolatinės publikacijos politikų korupcijos, neprofesionalumo ir egoizmo tema. Tendencingai kartojamos neigiamos žinios sąmoningai formuoja prastą politikų ir

valstybinių institucijų įvaizdį. „Verslo žinios“ sudarė savarankiško, siekiančio viešojoje erdvėje išlaikyti balansą tarp teigiamos ir neigiamos informacijos ir nepriklausomo nuo verslo grupių leidinio įvaizdį.

6. Atliktas kokybinis tyrimas (pusiau struktūrizuotas interviu su ekspertais, vadovais ir verslo atstovais) atskleidė, kad Lietuvai ES atnešė daugiau grėsmių nei tikėtasi. Visi kalbinti respondentai išvelgė daugiau neigiamų, nei teigiamų dalykų. Atsakymų analizė išryškino kelis ES ir Lietuvos verslo santykį aiškinančius aspektus:

- Pagrindiniai privalumai, kuriuos suteikė ES Lietuvos verslui yra galimybė įsilieti į bendrąją rinką ir naudotis finansine ES parama
- Neigiami padariniai taip pat susiję su bendrąja rinką (padidėjusi konkurencija, emigracija, importas) bei su ES parama (nemokėjimas ją paskirstyti, specialistų trūkumas, paramos skirstymo skaidrumo Lietuvos integracijai į ES ir jos padariniams). Specialistų darbe mažai efektyvumo, skaidrumo ir profesionalumo. Be to, jas veikia verslo grupių įtaka, todėl dalis įstatymų yra naudingi tik stambiaus kapitalo įmonėms. Prastas politikų įvaizdis yra viena Lietuvos patrauklumo užsienio investuotojams kliūčių.
- Žiniasklaida vienareikšmiškai nėra laisva ir nereiškia jokios laisvos nuomonės. Ji – visiškai verslo grupių interesų atspindys. Dienraščių publikacijos – konkurencinės verslo grupių įtakos išraiška. Publikacijos spaudoje nėra savarankiškas ir objektyvus dienraščių produktas. Temas ir pateiktą nuomonę įtakoja ne tik stambios verslo grupės, bet ir valstybinės institucijos.

REKOMENDACIJOS

1. Reiktų peržiūrėti Lietuvos visuomenės informavimo įstatymą, kuriame esančios spragos leidžia spaudai pernelyg liberaliai elgtis viešajame gyvenime. Spauda įgijusi tokią didelę veikimo laisvę, kad dažnai nebepaisoma elementarios etikos. Galbūt įstatymo pokyčiai neleistų verslo grupėms proteguoti savo nuomonės publikacijose ir taip veikti visuomenės nuomonę joms palankiais klausimais.
2. Reiktų spręsti ir neigiamos informacijos spaudoje apribojimo klausimą. Susidaro įspūdis, kad neegzistuoja teigiami sprendimai arba teigiamos priimtų sprendimų pasekmės. Visuomenė yra maitinama negatyvia informacija – prastų sprendimų, netinkamo politikų elgesio, korupcijos pavyzdžiais. Reiktų dauginti sėkmingų politikos sprendimų ir jų įgyvendinimo pavyzdžių atvejus. Galbūt tokiu būdu visuomenėje palaipsniui išnyktų pesimizmo ir nepasitikėjimo valstybe bei spauda nuotaikos.
3. Viešajame gyvenime reiktų platinti kokybiškų diskusijų tradicijas, įtraukiant ne tik ekspertus, akademikus ir verslininkus. Į viešas diskusijas reiktų įtraukti daugiau jaunimo atstovų, skatinant juos domėtis ES galimybėmis, ugdyti kritiško mąstymo ir verslumo pradmenis.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Šaltiniai

1. Lietuvos integracijos į ES poveikio Lietuvos ekonomikai 2002–2006 metais (ex-post) vertinimas // <http://www.euro.lt/lt/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/lietuva-europos-sajungoje/narystes-es-poveikis-lietuvai/> (žiūrėta 2009 09 20)
2. Socioekonominis bendrosios Europos rinkos poveikis Lietuvos įmonėms // http://www.euro.lt/documents/poveikio_tyrimai/2000/Socioek._bendrosios_rinkos_poveikis_LT_imonems-2000_en_ataskaita.pdf (žiūrėta 2009 09 20)
3. Lietuvos integracijos į ES finansinių, ekonominių ir socialinių pasekmių susistemimas ir analizė // http://www.euro.lt/documents/poveikio_tyrimai/2003/Finansines,_ekonomines_ir_socialines_pasekmes_ataskaita_lt.pdf (žiūrėta 2009 09 20)

Periodiniai leidiniai

4. Bibliografijos žinios (1999 – 2004)
5. Lietuvos rytas (1999 – 2004)
6. Verslo žinios (1999 – 2004)
7. www.eisc.lt
8. www.euro.lt
9. www.lrinka.lt
10. www.lrytas.lt
11. www.vz.lt

Literatūra, straipsniai

12. Aktualūs klausimai ir atsakymai apie Lietuvos stojimą į Europos Sąjungą, Vilnius, 2003, P. 28.
13. Alytaus „Astra“ dairosi į Vakarus // Ten pat, 1999 12 24, P.5.
14. Apmokestinimas pakenks verslui // Verslo žinios, 2001 09 24, P.4.
15. Ar yra alternatyva ES?, Vilnius, 2000, P. 31
16. Auštrevičius P. Referendumas dėl narystės Europos Sąjungoje ir informacinės kompanijos organizavimas // Lietuvos kelias į Europos Sąjungą: Europos susivienijimas ir Lietuvos derybos dėl narystės Europos Sąjungoje, Vilnius, Eugrimas, 2004, P. 367-388.
17. Baliukonytė D. Lietuvos statybos pramonė vystymo problemos ir galimybės integracijos į ES sąlygomis // Lietuvos aukštųjų mokyklų vadybos jaunųjų mokslininkų darbai, Kaunas, 2003, P. 51-54.
18. Baltijos šalių plėtrą paskatintų narystė ES // 2002 01 28, Verslo žinios, P.7.
19. Budreikaitė D. Europos Sąjungos vidaus rinka. Laisvas prekių judėjimas, Vilnius: UAB „Fantazija ir forma“, 2003, P.111
20. Clarkas T. Kova su Vakarų išnaudotojais – tik pavojinga iliuzija. Lietuvos politikų įprotis žaisti visuomenės baimėmis gali užkirsti kelią tolimesnei pažangai // Lietuvos rytas, Rytai – Vakarai, 2000 04 29, P.2
21. Čepauskas D. Eurointegracija ir pinigų plovimo prevencija Lietuvoje // Lietuvos aukštųjų mokyklų vadybos jaunųjų mokslininkų darbai, P. 17-19.
22. Dažniausiai užduodami klausimai apie Lietuvos stojimą į Europos Sąjungą, Vilnius, 2001, P.151
23. Deksnys M., Deksnys V., Slušnytė R. Europos parama Lietuvą ir vilioja ir baugina // Lietuvos rytas, Vartai, 2001 01 22, P.1, 3.
24. Deksnys M. Europiniai muitai – galvosūkis importuotojams // Lietuvos rytas, Vartai, 2000 07 17, P.1,2.
25. Dijolevičienė D. Lietuvos įmonių plėtrą stabdantys teisiniai veiksniai ir jų suderinamumas su Europos Sąjungos teisės reikalavimais // Lietuvos aukštųjų mokyklų vadybos jaunųjų mokslininkų darbai, Kaunas, 2003, P. 29-33;
26. Diskusija dėl Europos ateities. Vilnius: Seimo leidykla „Valstybės žinios“, 2002, P. 193.
27. Domisi integracija į ES // Verslo žinios, 1999 11 18, P.7
28. Dubauskas M. Milijoną išleidę prekybininkai savo pastangų nesureikšmina // Lietuvos rytas, 2003 05 14, P. 11

29. Dubauskas M. Verslininką užgrūdino karti patirtis // Lietuvos rytas, 2003 05 03, P. 12
30. Dubauskas M. Žingsnių į ES nauda – milijardai litų // Lietuvos rytas, 2003 01 24, P. 11.
31. Elektroninis leidinys verslininkams // Lietuvos rytas, 2001 02 23, P.8.
32. ES fondų parama nėra neįkandama // Verslo žinios, 2003 03 07, P.5
33. ES lėšos – Lietuvos piliečiams // Lietuvos rytas, 1999 02 15;
34. ES pakeis prekybą // Verslo žinios, 2001 09 19, P. 7
35. Europos biržų forumas vyks Vilniuje // Verslo žinios, 1999 01 20, P.
36. Europos pinigai visų problemų neišspręs // Verslo žinios, 2002 02 01, P.12.
37. „Euroverslas“ mokys konkuruoti // Verslo žinios, 2001 03 29, P. 5.
38. Euroverslo pamokos // Verslo žinios, 2001 04 02, P.10;
39. Euroverslo seminarai persikėlė į Kauną // Verslo žinios, 2001 11 13, P.3
40. E. verslui ir turizmui – 29 mln.Lt paramos // Verslo žinios, 2003 04 07, P.4
41. Gliožeris M. Įtakingiausi Lietuvoje // Valstybė, 2008, vasaris, Nr.11, P. 11-15.
42. Integracija į ES pritrauks apie 23 mlrd. litų // Verslo žinios, 2003 01 21, P.7
43. Integracija į ES sunkina maklerių dalią // Verslo žinios, 2002 01 09, P. 6.
44. Įmonės konkuruoti ES pajėgia // Verslo žinios, 2003 11 21, P. 9.
45. Įstojimas į ES sukels šoką, bet jis neišvengiamas // Lietuvos rytas, 2000 08 03, P.2
46. Jakubonienė D. Su Lietuva Europoje – visą gyvenimą. Interviu su Šarūnu Marčiulioniu // Lietuvos rytas, 2003 04 11, P.2.
47. Junevičius A. Europos Sąjunga: istoriniai, politiniai, teisiniai aspektai, Kaunas: Technologija, 1999, P. 278
48. Kancerevyčius G. Verslui – palankias, o ne išskirtines sąlygas // Verslo žinios, 2000 02 14, P.21.
49. Kaip funkcionuoja ES, Vilnius, 1999, P. 31
50. Kas yra kas Europos Sąjungoje, Vilnius, 1998, P. 136;
51. Kelininkai įsisavins daugiau ES lėšų // Verslo žinios, 2003 02 04, P.8.
52. Kmieliauskas L. Gausėjant paraiškų, daugėja ir klaustukų Verslo žinios, 2004 11 26, P.3
53. Krickus J. Richardas. Biurokratus tramdo tik skaidrumas // Lietuvos rytas, Rytai – Vakarai, 2004 01 17, P. 2.
54. Kriščiūnas K. Naujos technologijos – nauja ekonomika // Diskusija dėl Europos ateities. Vilnius: Seimo leidykla „Valstybės žinios“, 2002, P. 154 – 167.
55. Kontrimas L. Biurokratai gali sustabdyti žengimą į ES // Lietuvos rytas, 2001 04 17, P.2
56. Korupcija – kelio į ES kliūtis. Apie tai Baltijos šalis išpėjo Švedijos premjeras // Lietuvos rytas, 2000 12 13, P. 2

57. Laiko ženklai // Lietuvos rytas, 2001 05 22, P.4; 2003 01 16, P.11; 2003 03 26, P.2; 2003 04 03, P.4 2003 05 15, P.11; 2003 08 08, P. 4
58. Laukaitytė G. Lietuvos prekyba integracijai į ES pasirengusi // Verslo žinios, 2000 11 13, P. 6.
59. Laukaitytė G. Verslininkams stinga žinių apie ES // Verslo žinios, 2000 11 27, P.6.
60. Leidinys apie bankininkystę // Verslo žinios, 2000 09 05 , P. 6.
61. Lietuviška tekstilė braunasi į Europą // 1999 08 06, Verslo žinios, Nr. 142, P.5.
62. Liukaitytė G. Lietuviška tekstilė: perspektyva su išlygomis // 1999 12 16, Verslo žinios, Nr. 229, P.8.
63. Lietuvoje daugėja eurointegracijos šalininkų // Verslo žinios, 2000 04 20, P. 7.
64. Lietuvos aukštųjų mokyklų vadybos jaunųjų mokslininkų darbai, Kaunas, 2003, P.113
65. Lietuvos integracija į Europos Sąjungą: institucijų ir organizacijų žinynas, Vilnius, 1999, P. 117
66. Lietuvos integracija į Europos Sąjungą. Pasiekimai ir problemos, Eugrimas, Vilnius, 2000 – P. 152.
67. Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą metraštis 2000, Vilnius: Eugrimas, 2001, P. 254.
68. Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą metraštis 2001, Vilnius: Eugrimas, 2002, P. 251.
69. Lietuvos gyventojų požiūriai į ES 2001 metais // Lietuvos integracijos į ES metraštis, Vilnius: Eugrimas, 2003, P. 96-98.
70. Lietuvos kelias į Europos Sąjungą: Europos susivienijimas ir Lietuvos derybos dėl narystės Europos Sąjungoje /red. Maniokas. K., Vilpišauskas R., Žeruolis D., Vilnius, Eugrimas, 2004, P. 519.
71. Lietuvos pramoninkų konfederacijos tarybos pareiškimas dėl Lietuvos narystės Europos Sąjungoje // Lietuvos rytas, 2003 04 11, P.9
72. Lietuvos verslas gilinasi į ES struktūrinių fondų vingrybes // Verslo žinios, 2002 12 11, P.6.
73. Lomovska A. Ekspertų perspėjimai pasitvirtino // Verslo žinios, 2000 09 29, P.2.
74. Maniokas K. Europos Sąjungos plėtra ir europeizacija: Vidurio ir Rytų Europos valstybių įsijungimas į Europos Sąjungą Vilnius: Eugrimas, 2003, P. 207.
75. Maniokas K. Vidurio ir Rytų Europos valstybių jungimasis į Europos Sąjungą: ES plėtra ir europeizacija, Vilnius: VU, 2002, P.25.
76. Markulevičius R. Verslas žino geriau // Ten pat, 2002 08 02, P.3
77. Masiokaitė R. Kauniečiai apie Europos Sąjungą žinos daugiau // Lietuvos rytas, Laikinoji sostinė, 2001 11 21, P.3.

78. Nakrošis V. Europos Sąjungos regioninė politika ir struktūrinių fondų valdymas, Vilnius: Eugrimas, 2003, P.132
79. Narkošis V. Parama gali duoti naudą tik pasirengusiems ją priimti // Lietuvos rytas, 2000 12 02, P.2.
80. Narystė ES brangins akcijas ir nekilnojamąjį turtą // Verslo žinios, 2002 07 08, P. 8
81. Nausėda G. Kai kurie Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą ekonominiai aspektai // Diskusija dėl Europos ateities. Vilnius: Seimo leidykla „Valstybės žinios“, 2002, P. 168 – 181.
82. Navickas V. Europos Sąjungos rinkų ypatumai, Kaunas: Technologija, P.163
83. Nekrašas E. Durys atsiveria tik pajėgiantiems peržengti slenkstį // Lietuvos rytas, „Rytai – Vakarai“, 2000 04 22, P. 2.
84. Nori į NATO // Verslo žinios, 2000 04 26, P. 5
85. Paleckis A. Mes! Mes ir ES? Mes ir Europos Sąjunga!, Vilnius, 2002, P.48
86. Patikslino, kam priklauso ES struktūrinė parama // Verslo žinios, 2003 02 07, P.10
87. Paunksnis M. Į Europos Sąjungą – bėgte marš // Verslo žinios, 1999 02 22, P. 7.
88. Paunksnis M. Verslo plėtros perspektyvos – Europos Sąjungoje // Verslo žinios, 2000 10 05, P.2.
89. Pazanovienė F. Lietuvos verslo integracija į Europos Sąjungą ir jo perspektyvos // Lietuvos aukštųjų mokyklų vadybos jaunųjų mokslininkų darbai, Kaunas, 2003, P. 93-96.
90. Pocienė A. Statybininkų lūpose – Europos Sąjungos vardas // Lietuvos rytas, 2003 03 31
91. Pramonininkai analizavo narystės ES poveikį šalies ūkiui // Lietuvos rytas, 2000 12 23, P.11
92. Prekės pasuko į būsimąsias ES nares ir Šveicariją // Verslo žinios, 2003 04 18, P. 10.
93. Prieš siekiant ES paramos pasvarstyti // Verslo žinios, 2004 02 13, P.4.
94. Purlytė J. Naujos tendencijos valdymo sprendimų priėmimuose integruojantis į Europos Sąjungą // Lietuvos rytas, P. 77-81.
95. Rafanavičienė G. Europos Sąjunga siūlo semtis iš jos aruodų // Lietuvos rytas, 2000 02 15, P.12.
96. Raktas į ES – kova su korupcija // Lietuvos rytas, 2001 01 05, P.2
97. Sakalauskaitė R. Už ES agituos visos valdžios // Lietuvos rytas, 2003 01 29, P.2.
98. Siekiama į valdžią gražinti profesionalus. Interviu su Algirdu Brazausku. Kalbėjosi Aldona Armalytė // Verslo žinios, 2001 07 18, P. 7
99. Slušnyte R. Augimą lemiantį sektorių valdžia pamiršo // Lietuvos rytas, Vartai, 2000 02 28, P.1,3

100. Smulkiam ir vidutiniam verslui dosnesni ES aruodai // Lietuvos rytas, 2003 10 06, P.8.
101. Smulkioms įmonėms reikės stambėti // Verslo žinios, 2000 11 15, P.4
102. Su Lietuva Europoje – visą gyvenimą/ interviu su Š. Marčiulioniu, kalbino Jakubėnienė D. // Lietuvos rytas, 2003 04 11
103. Šaltenis S. Europa kiekvienam ir runkelių gigantų saldumas // Lietuvos rytas, 2003 04 04, P. 4.
104. Tie valdininkų pažadai? // Verslo žinios, 2002 09 26, P.3; Verslininkams kliūva valstybės valdymo išlaidos // Lietuvos rytas, 2002 11 12, P.5.
105. Urmonaitė E., Ignatavičius T. Apie pinigų dalybas išgirdo ir Briuselis // Lietuvos rytas, 2003 03 28, P.2
106. Valatka R. Egoizmas – dar ne individualizmas // Lietuvos rytas, 2003 05 19, P. 4.
107. Valatka R. Kai muša – bėk, kai duoda – imk // Lietuvos rytas, 2003 05 05, P.4.
108. Valiukonytė D. Lietuvos statybos pramonės vystymo problemos ir galimybės integracijos į ES sąlygomis // Lietuvos aukštųjų mokyklų vadybos jaunųjų mokslininkų darbai, Kaunas, 2003, P. 51-54.
109. Valiukonytė D., Mitkuvienė D. Lietuvos pramonės įmonių konkurencingumas pereinamuoju laikotarpiu (remiantis tekstilės ir aprangos pramonės apžvalga) // Lietuvos aukštųjų mokyklų vadybos jaunųjų mokslininkų darbai, Kaunas, 2003, P. 63-69.
110. Vasiliauskas G. Viena greito įstojimo į ES kliūčių – Lietuvos valdininkai // Lietuvos rytas, 2000 01 05, P.4.
111. Venckutė J. Į ES – per politinių interesų brūžgynus // Lietuvos rytas, Pasaulis, 2001 09 07, P. 2.
112. Verslininkams kliūva valstybės valdymo išlaidos // Lietuvos rytas, 2002 11 12, P.5.
113. Vertybinių popierių birža – ant integracijos slenksčio // Verslo žinios, 2003 09 15, P.13
114. Vilpišauskas R. Atitolins ūkio plėtrą ir sulėtins eurointegraciją // Verslo žinios, 2002 03 05, P.2.
115. Vilpišauskas R. Derybos dėl narystės Europos Sąjungoje: procesas, veikėjai ir rezultatai // Lietuvos kelias į Europos Sąjungą, P. 55-78.
116. Vilpišauskas R. Integracija Europoje: Baltijos šalys ir ES, Vilnius: Arlila, 2001, P. 158

117. Vilpišauskas R. Integracijos į Europos Sąjungą įtaka Lietuvos įmonių veiklai // Lietuvos integracija į Europos Sąjungą. Pasiekimai ir problemos, Vilnius: Eugrimas, 2000, P. 9-37.
118. Vilpišauskas R. Integracijos į ES poveikis verslo sėkmei: besikeičiančios verslo aplinkos įvertinimas, pranešimas „Verslo žinių“ konferencijoje „Sėkmės strategija fikcija ar realybė“, 2003 04 24 // <http://www.lrinka.lt/Pranesim/Vsekme.ppt> (žr.2009 09 10)
119. Vilpišauskas R. Į judantį taikinį pataiko tik tas, kas daug treniruojasi // Lietuvos rytas, Rytai – Vakarai, 2003 02 12, P. 2.
120. Vilpišauskas. R. Lietuviai dar turi įrodyti moką mąstyti europietišškai // Lietuvos rytas, Rytai – Vakarai, 2001 05 22, P. 2.
121. Vilpišauskas R. Lietuvos integracijos į Europos Sąjungą pasekmių analizė, 2001, kovas // http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/lietuvos_integracijos_i_europos_sajunga_a_pasekmiu_analize/2364;from_topic_id;61 (žr. 2009 11 22)
122. Vilpišauskas R. Lietuvos prekybos santykiai su Rusija Lietuvos stojimo į Europos Sąjungą kontekste // http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/studija_lietuvos_prekybos_santykiai_su_rusija_lietuvos_stojimo_i_europos_sajunga_kontekste/2073;from_topic_id;61 (žr. 2009 10 02)
123. Vilpišauskas R. Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos Sąjungos įtaka, Vilnius: Eugrimas, 2003, P.210.
124. Vilpišauskas R., Steponavičienė G. Winners and Losers of EU Integration in Central and Eastern Europe: The Case of the Baltic States, 1999 // <http://www.freema.org/Projects/BalticCase.phtml> (žr. 2009 10 02)
125. Vilpišauskas R. 10 klausimų apie Lietuvos narystę Europos Sąjungoje, Vilnius, 2000, P.16;
126. Vilpišauskas R. 15 klausimų apie Europos Sąjungą, Vilnius, 2000, P. 18
127. Vaičiulionis R. Bilieto atgal ES nepirks // Verslo žinios, 2000 05 15, P.2.
128. Vitkus G., Totoraitis R. Europos integracijos pamokos, Vilnius: Kronta, 1999, P.
129. Žvybas E. Verslui stinga informacijos // Verslo žinios, 2002 11 28, P.3

SANTRAUKA

Šio magistrinio darbo tema „Lietuvos integracija į Europos Sąjungą: viešų diskusijų ir idėjų propagavimo analizė“. Darbo objektas – nuomonių ir diskusijų apie ES įtaką Lietuvos verslui visuma. Verslo sąvoka įvardijame Lietuvos įmones – darbdavius, darbuotojus ir vartotojus. Nuomonių šaltiniai šiuo atveju du dienraščiai – „Lietuvos rytas“ ir „Verslo žinios“ bei atlikto tyrimo respondentai – ekspertai, įmonių vadovai ir nuosavo verslo savininkai.

Pagrindinis darbo tikslas - remiantis analizuojama medžiaga įvertinti, kokios pagrindinės tendencijos, objektai, temos vyrauja svarstymuose apie ES įtaką verslui. Darbe aptariami šie klausimai: kaip verslo ir ES santykį pateikia du Lietuvos dienraščiai - didžiausio tiražo „Lietuvos rytas“ ir verslo naujienų dienraštis „Verslo žinios“, kaip ES naudos ir grėsmės vertinamos tarp ekspertų, įmonių vadovų ir nuosavo verslo savininkų, kokios pagrindinės tendencijos vyrauja nagrinėjamuose dienraščiuose ir ar jos yra sąlygotos įtakingų verslo grupių.

Dienraščių analizė parodė, kad „Verslo žinios“ pateikia objektyvesnę ir profesionalesnę informaciją nei „Lietuvos rytas“. „Lietuvos rytas“ daug dėmesio skiria politikų vaidmeniui ES integracijos procese, dažniausiai akcentuodamas neigiamas jų savybes – polinkį į korupciją, neprofesionalumą, egoizmą. Valdininkai įvardijami kaip viena kliūčių integracijoje į ES. Pagrindinė akcentuojama integracijos nauda – ES finansinė parama.

„Verslo žinios“ išryškėjo kaip atviras nuomonėms ir diskusijoms dienraštis. Bandytas aprėpti daugelį integracijos aspektų sukuria objektyvumo išpūdį. Šis dienraštis neabejotinai prisidėjo prie viešųjų diskusijų ES įtakos Lietuvos verslui klausimais.

Atliktas tyrimas apklausiant ekspertus, vadovus ir nuosavo verslo atstovus parodė, kad be akivaizdžios naudos, ES į verslą atnešė ir nemažai grėsmių. Išryškėjo pesimistinės nuotaikos dėl valstybinių institucijų vaidmens skirstant paramą bei bendradarbiaujant su verslo grupių atstovais. Taip pat akcentuojamas spaudos priklausomybės nuo verslo grupių veiksnys.

Raktiniai žodžiai: Europos Sąjunga, integracija, interesų grupės, viešos diskusijos, verslas, „Lietuvos rytas“, „Verslo žinios“

SUMMARY

This masters thesis deals with analysis of public discussion and ideas promotion during Lithuania's integration into European Union. The work gives an overview of debates on the EU's influence on Lithuanian business. As a concept of business this work identifies Lithuanian companies - employers, workers and consumers. Feedback sources in this case are two daily newspapers - "Lietuvos rytas" and "Verslo žinios" and the survey respondents - experts, business executives and business owners.

The main purpose of this research - to evaluate the main trends, objects, events, that dominated the deliberations of the EU's influence on business. The paper covers the following topics: how the relationship between the EU and the business was highlighted by two Lithuanian newspapers - the largest-circulation "Lietuvos rytas" and business news daily "Verslo žinios"; the EU's benefits and risk assessment among experts, business managers and business owners; what main trends prevailed in newspapers, and whether these trends were the result of the influence of powerful business groups.

Dailies analysis showed that the "Verslo žinios" provides more objective and more professional information rather than the "Lietuvos rytas". "Lietuvos rytas" is very much focused on the role of politicians in the EU integration process, often with emphasis on the negative characteristics - prone to corruption, incompetence, selfishness. Officials are found as one of the obstacles to the integration into the European Union. The EU's financial support is identified as a main benefit.

"Verslo žinios" emerged as a newspaper open to opinions and discussions. Its attempt to cover many aspects of integration creates an impression of objectivity. This newspaper undoubtedly contributed to the public debate on the EU's impact on business in Lithuania.

A study of carried out interviews with experts, managers and business owners showed that in addition to obvious benefits, the EU has brought in business and a number of threats. There were pessimistic mood on the role of public authorities in allocating a financial support and cooperation with business representatives. Emphasis is also placed on the influence of business groups on media factor.

Keywords: European Union, integration, business, public debate, interest groups, "Lietuvos rytas", "Verslo žinios".

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

IEVA ŽEMAITYTĖ

Europos Sąjungos politikos ir administravimo studijų programa

**LIETUVOS INTEGRACIJA Į EUROPOS SĄJUNGĄ: VIEŠŲ DISKUSIJŲ
IR IDĖJŲ PROPAGAVIMO ANALIZĖ**

Magistro baigiamojo darbo priedai

Darbo vadovas:
Lekt.dr. Ramūnas Trimakas

Vilnius, 2009

PRIEDAS NR. 1

KOKYBINIO INTERVIU KLAUSIMYNAS

1. Kaip Lietuvos integracija į ES paveikė vietinį verslą? Kodėl?
2. Ar galėtumėte įvardinti, koks didžiausias privalumas Lietuvos verslui, kurį suteikė integracija į ES? Kodėl? Kokie, Jūsų manymu, būtų pavyzdžiai?
3. Ar buvo neigiamų integracijos į ES padarinių Lietuvos verslui? Kodėl? Gal galite pateikti konkrečių pavyzdžių?
4. ES parama ir mūsų valstybinių įstaigų tarpininkavimas – kiek jis efektyvus skirstant / teikiant finansinę paramą?
5. Kaip valstybinių institucijų pozicija veikia verslą? Konkretizuokite – pradedant mokesčių inspekcija baigiant ministerija
6. Ir atvirkščiai – kaip verslas veikia valstybines institucijas? Pvz. „Achemos grupė“, „Maxima“, MG Baltic?
7. Kaip spaudoje atsispindi verslo interesai?
8. Ar šalies įvaizdis turi kokią įtaką? Ar konkrečioje veikloje/versle tai atsispindi?
9. Iš kokių informacijos šaltinių gaunate žinias/naujienas apie ES teikiamas galimybes/paramą verslui?
10. Kaip manote, Lietuva kokią padėtį/vietą užima tarp kaimyninių valstybių pagal užsienio investicijas? Kodėl?

PRIEDAS NR.2**RESPONDENTŲ DUOMENYS**

Eil. Nr.	Organizacija/Įmonė	Pareigos	Lytis	Kiek dirba srityje laiko savo	Apklauso data
1.	LR valstybės kontrolė	Vyr. auditorius	Vyras	3,5 M.	2009 10 01
2.	LR Krašto ir apsaugos ministerija	Vyr. specialistas tarptautinėms operacijoms	Vyras	4 M.	2009 09 28
3.	Švietimo ir mokslo ministerija	Vyr. specialistė	Moteris	8 M.	2009 10 15
4.	Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie LR Vidaus reikalų ministerijos, Tarptautinio bendradarbiavimo valdyba Europos Sąjungos reikalų skyrius	Vyr. specialistas	Vyras	1,5 M.	2009 11 03
5.	Mažmeninės prekybos tinklas	Produktų grupės vadovė Lietuvai	Moteris	4 M.	2009 08 11
6.	Priešgaisrinės įrangos diegimo kompanija	Vilniaus padalinio vadovė	Moteris	4,5 M.	2009 09 15
7.	Telekomunikacijų kompanija	Regiono pardavimų vadovė	Moteris	5 M.	2009 09 28
8.	Draudimo kompanija	Pardavimų vadovė Vilniaus regionui	Moteris	7 M.	2009 08 10
9.	Finansų konsultavimo įmonė	Savininkas	Vyras	5,5 M.	2009 09 20
10.	Tarpininkavimo paslaugų įmonė	Savininkas, vadovas	Vyras	10 M.	2009 11 15
11.	Statyba ir dizainas	Savininkas, direktorius	Vyras	20 M.	2009 08 23
12.	Statyba	Įmonės savininkas ir direktorius	Vyras	6 M.	2009 10 26

PRIEDAS NR. 3.

INTERVIU SU EKSPERTAIS

Interviu Nr.1.

1. Kaip Lietuvos integracija į ES paveikė vietinį verslą? Kodėl?
Lietuvos integracija į ES teigiamai paveikė Lietuvos verslą, nes atvėrė vakarų Europos rinką, be to, tai supaprastino investicinio kapitalo atėjimą į Lietuvą. Taip pat ES teikiama parama leido valstybei vykdyti dideles vertės viešuosius pirkimus, kas sąlygojo atskirų verslo šakų suklestėjimą (pvz. kelių sektoriaus, informacinių technologijų įmonės ir statybos įmonės)
2. Ar galėtumėte įvardinti, koks didžiausias privalumas Lietuvos verslui, kurį suteikė integracija į ES? Kodėl? Kokie, Jūsų manymu, būtų pavyzdžiai?
Jau atsakiau ką tik.
3. Ar buvo neigiamų integracijos į ES padarinių Lietuvos verslui? Kodėl? Gal galite pateikti konkrečių pavyzdžių?
Dėl Lietuvos įstojimo į ES pablogėjo verslo santykiai su rytų Europos valstybėmis ir kitomis didžiosiomis valstybėmis (Kinija, Indija). Pablogėjimą lėmė tai, kad kai kurioms prekėms buvo taikoma kvotų sistema arba didesni muitai, taip siekiant apsaugoti vietines rinkas. Lietuvos įmonėms viduje taip pat buvo įvesti tam tikri gamybos apribojimai, pvz. baltojo cukraus kvotos arba pakelti akcizai degalams norint juos prilyginti ES
4. ES parama ir mūsų valstybinių įstaigų tarpininkavimas – kiek jis efektyvus skirstant / teikiant finansinę paramą?
Valstybinėms įstaigoms vykdant projektus visiškai arba iš dalies finansuojamus ES lėšomis opiausia problema išlieka viešieji pirkimai ir jų skaidrumas. Dėl jų kyla daugiausia teisminių ginčų, kas sąlygoja, kad dalies projektų įgyvendinimas užsitęsia. Taip pat paramos skirstymo efektyvumui kenkia didelė biurokratinė našta, kuri yra užkraunama asmenims ir įmonėms norinčioms pasinaudoti ES parama.
5. Kaip valstybinių institucijų pozicija veikia verslą? Konkretizuokite – pradedant mokesčių inspekcija baigiant ministerija
Pagrindinė priemonė, kurią valstybė gali paveikti verslą Lietuvoje yra mokesčių sistema. Kadangi ji šiuo metu dinamiškai kinta, tad iškyla reali grėsmė, kad padaugės mokesčių ginčų tarp verslo įmonių ir mokesčių inspekcijos dėl mokesčių įstatymų traktavimo, kas neigiamai paveiks į ginčus įtrauktas įmones. Finansų ministerija mokesčiuose ginčiuose nedalyvauja. Ji ginčo metu gali pateikti savo nuomonę dėl tam tikro įstatymo traktavimo.
6. Ir atvirkščiai – kaip verslas veikia valstybines institucijas? Pvz. „Achemos grupė“, „Maxima“, MG Baltic?
Didelės verslo grupės valstybinėms institucijoms įtaką daro per politikus, kuriuos remia rinkimų metu. Kontroliuodami žiniasklaidą jie taip pat įtakoja ir visuomenės nuomonę tam tikrais klausimais, tame tarpe ir apie valstybines institucijas.
7. Kaip spaudoje atsispindi verslo interesai?
Verslo interesai spaudoje atsispindi tada, kai yra analizuojamas koks nors svarbus ekonominis įvykis arba vyriausybės sprendimas. Priklausomai nuo to, kuriai finansų grupei priklauso žiniasklaida, tokia nuomonė ir yra pateikiama., Pvz. MG Baltic valdomos LNK reportažai apie LEO LT sudarymą.

8. Ar šalies įvaizdis turi kokią įtaką? Ar konkrečioje veikloje/versle tai atsispindi?
Lietuva neturi nuoseklios valstybės įvaizdžio formavimo politikos, Pvz. Lietuvos logotipo konkursas, kurio metu kai kurie kūrėjai buvo apkaltinti plagiatu.
9. Iš kokių informacijos šaltinių gaunate žinias/naujienas apie ES teikiamas galimybes/paramą verslui?
Spauda, internetas ir televizija. Gaudamos paramą valstybinės institucijos įsipareigoja skelbti apie gautos paramos panaudojimą ir paskirstymą spaudoje, internete ir TV.
10. Kaip manote, Lietuva kokią padėtį/vietą užima tarp kaimyninių valstybių pagal užsienio investicijas? Kodėl?
Anot analitikų, Lietuvoje investavimo galimybės yra prasčiausios iš kaimyninių valstybių, dėl nestabilios mokesčių sistemos ir lengvatų nebuvimo, LEZ nepatrauklumo. Manau Lietuva 3 nuo galo.

Interviu Nr.2.

1. Kaip Lietuvos integracija į ES paveikė vietinį verslą? Kodėl?

Integracija įliejo papildomas sumas pinigų (struktūriniai fondai, emigrantai ir pan.), kurie kilstelėjo vartojimą, augino kainas, augino atlyginimus, BVP – sudarė gerovės įspūdį. Tik įspūdį, nes lėšos buvo „įsisavinamos“, t.y. vartojamos individualiai gerovei. Kalbos apie ilgalaikį planavimą, ilgalaikius projektus, kurie nešų ilgalaikę pridėtinę vertę, kurtų darbo vietas, didintų verslo ir valstybės konkurencingumą, įtraukiant aukštasias technologijas ir inovacijos nėra. Nebuvo, nėra, artimame periode abejotiniai. Bet galime didžiuotis 5 proc. pasaulio lazerių rinkos. Ir Fermentu. Vietinis verslas (pardavimai) jautė pakilimą, nes žmonių rankose buvo tiek pinigų, kiek niekada iki tol, ir jie nestabdydami juos leido. Omenyje turint ir drąsius kreditų ėmimus. Klestėjo spekuliacinis primityvas, parduodama viskas ir už visokias kainas. Atitrūkta nuo tikrovės – realūs žmonių poreikiai ir realios kainos už jų tenkinimą, pasitikėjimas verslu, socialinė atsakomybė, verslo kultūra, verslumas, konkurencingumas. Prie viso šito – integracija nepakeitė eksporto vektoriaus, kaip buvo Rytai, taip ir liko. Nebuvo sugebėta pasinaudoti integracija, naujais pinigų srautais išėjimui į naujas Vakarų rinkas, kas yra pirmaeilis prioritetas šalies ekonomikos ES integracijos tikslas ir garantas. Dabar ES mes esame, bet jos rinkoje esame tik kaip pigi darbo jėga, prekės, bendra gamyba, partneriai kt.? Nedaug.

2. Ar galėtumėte įvardinti, koks didžiausias privalumas Lietuvos verslui, kurį suteikė integracija į ES? Kodėl? Kokie, Jūsų manymu, būtų pavyzdžiai?

Buvo dideli pinigų srautai, tą akimirką atrodė gerai, nes buvo galima daug visko vartoti ir auginti ekonomiką, tačiau labai laikinai. Nes pravalgymo efektas tam momentui. Ilgesniam laikotarpiui reikia testinių tikslinių projektų užsukančių pinigus, žmones ir produkciją, t.y. realią pridėtinę vertę. Privalumas buvo trumpas – grandiozinis balius, o dabar iš to privalumo ėmė blogybės byrėti, nes darbai liko nepadaryti.

3. Ar buvo neigiamų integracijos į ES padarinių Lietuvos verslui?

Berods, atsakiau jau.

4. ES parama ir mūsų valstybinių įstaigų tarpininkavimas – kiek jis efektyvus skirstant / teikiant finansinę paramą?

Imitacija, nekvalifikuotas, neprofesionalus, be vizijos, komandinis užduoties atlikimas pagal tiesioginį įsakymą, nemažstant apie kokybę, rezultatus ir jų tvarumą.

5. Kaip valstybinių institucijų pozicija veikia verslą? Konkretizuokite – pradedant mokesčių inspekcija baigiant ministerija

Verslas įpratęs gauti daug valstybinių užsakymų. Valstybinės institucijos verslo akimis yra nelengvas, tačiau labai riebus grobis – ilgas kelias iki kontrakto, bet tada garantijos, stabilumas, geras uždarbis, patikimumas ir t.t. O į administruojančias institucijas (inspekcijos ir t.t.) verslas žiūri, kaip trukdžius, kuriuos reikia šalinti. Trumpa verslo darbo su institucijomis programa skamba „išdurk“!

6. Ir atvirkščiai – kaip verslas veikia valstybines institucijas? Pvz. „Achemos grupė“, „Maxima“, MG Baltic?

Duria.

7. Kaip spaudoje atsispindi verslo interesai?

Ištisai, žiniasklaida gyvena iš verslo užsakymų ir atstovauja jo interesus.

8. Ar šalies įvaizdis turi kokią įtaką? Ar konkrečioje veikloje/versle tai atsispindi?

Neabejotinai – atsispindi turistų srautuose, užsienio partnerių pasitikėjime Lietuvos verslu, investicijose ir t.t.

9. Iš kokių informacijos šaltinių gaunate žinias/naujienas apie ES teikiamas galimybes/paramą verslui?

Pagrindinė informacija „iš lūpų į lūpas“. Tada [www. Žiniasklaida](http://www.ziniasklaida.lt) – atsimainimas, įsipareigojimų įvykdymas be jokios vertingesnės informacijos.

10. Kaip manote, Lietuva kokią padėtį/vietą užima tarp kaimyninių valstybių pagal užsienio investicijas? Kodėl?

Savo kompetencijos ribose atsakyti negaliu.

Pabaigai prodėsiu:

— А в чём сила, брат?

— В деньгах вся сила, брат! Деньги правят миром, и тот сильнее, у кого их больше.

Interviu Nr.3.

1. Kaip Lietuvos integracija į ES paveikė vietinį verslą? Kodėl?

Lietuvos verslo įmonėms atsirado daugiau naujų galimybių, tačiau tuo pačiu metu sustiprėjo ir konkurencija. Importas iš užsienio šalių privertė našiau ir kokybiškiau dirbti lietuviškas įmones, tačiau tuo pačiu metu dalis lietuviškų įmonių nebeteko tikslo tęsti ankstesnę veiklą dėl nepaklausios produkcijos ar konkurencijos, brangesnių sąnaudų.

2. Ar galėtumėte įvardinti, koks didžiausias privalumas Lietuvos verslui, kurį suteikė integracija į ES? Kodėl? Kokie, Jūsų manymu, būtų pavyzdžiai?

Negaliu įvardinti, nes labai sunku nurodyti, kokie didžiausi plusai įstojus į ES. Situacija versle gal būtų pasikeitusi, jei būtų Lietuva įsivedusi eurą, tačiau šiandien verslui iškyla daugiau neigiamų pasekmių dėl konkurencijos, brangios darbo jėgos ir dėl to, kad ES siekia, kad Lietuvoje nebūtų vystoma tam tikrų šalių pramonė, verslas ir pan.

3. Ar buvo neigiamų integracijos į ES padarinių Lietuvos verslui? Kodėl? Gal galite pateikti konkrečių pavyzdžių?

Didžiosios valstybės siekia didinti importą į Lietuvą, o tai verčia atsisakyti gamybos Lietuvoje. Labiausiai neigiami padariniai jaučiami žemės ūkio politikos vystymėsi- Lietuvos žemės ūkio produkcija ir ūkių gamyba ribojama kvotomis (kaip ir žuvininkystė), o tai reiškia, kad tokiomis priemonėmis ES valstybės siekia, kad Lietuva joms nesudarytų konkurencijos ir kad senosios ES šalys būtų užtikrintos dėl savo ūkių plėtros ir eksporto.

4. ES parama ir mūsų valstybinių įstaigų tarpininkavimas – kiek jis efektyvus skirstant / teikiant finansinę paramą?

Jei prasidėtų derybos iš naujo, galima būtų svarstyti kitus lėšų skirstymo variantus, kiekviena ES šalis turi savitą modelį. Lietuvoje per daug biurokratijos, ypač kalbant apie dokumentų gausą ir kiek žmonių administruoja ES lėšas. Valstybinės įstaigos pajėgios skirstyti ES lėšas, tik lėšas reikėtų taip paskirstyti tarp institucijų, kad nekiltų pagundų jas perskirstyti pasikeitus politiniams lyderiams.

5. Kaip valstybinių institucijų pozicija veikia verslą? Konkretizuokite – pradedant mokesčių inspekcija baigiant ministerija

Verslas susiduria su tuo pačiu biurokratijos liūnu, kita vertus, verslui labai trūksta atsakomybės už nuveiktus darbus ir lėšų įsisavinimą. Mūsų verslininkai į ES lėšas žiūri kaip į „lengvus“ pinigus ir kažkodėl dažnai kyla pagunda juos vertinti kaip savus pinigus, o ne kaip suteiktą galimybę įgyvendinti idėją. Verslo įmonės dažnai neturi nuosavų lėšų, kad galėtų prisidėti įgyvendinant projektą, tačiau tai yra tarsi garantija, bet mūsų sąmonė dar to nesuvokia.

6. Ir atvirkščiai – kaip verslas veikia valstybines institucijas? Pvz. „Achemos grupė“, „Maxima“, MG Baltic?

Verslas, kaip ir kitos šakos tai yra lobizmas. Jūsų išvardintos įmonės – tai lobistų ir monopolininkų įmonės, apie šiuos terminus sukasi visa šių įmonių politika ir jų santykiai su valdžia. Kartais lobizmas perauga į siekį daryti tiesioginę įtaką ministerijoms ar net vyriausybei, dalyvauti politiniame šalies gyvenime.

7. Kaip spaudoje atsispindi verslo interesai?

Spauda taip pat yra verslas, o nepriklausomos spaudos Lietuvoje nėra, ji visa priklauso stambiais verslininkams, tad verslo interesų atžvilgiu galima pasakyti – laisvo žodžio nėra. Yra tik interesai ir konkurencinė kova, pasireiškianti per interviu, užsakomuosius straipsnius ir pan.

8. Ar šalies įvaizdis turi kokią įtaką? Ar konkrečioje veikloje/versle tai atsispindi?

Taip, Lietuvoje šiuo metu su jos įvaizdžiu niekas nenori investuoti, ir niekuomet nenorejo, kai pradėjome garsėti kaip populistų tauta, valstybė. Kitas aspektas – korupcija, tai taip pat formuoja neigiamą įvaizdį apie Lietuvą.

9. Iš kokių informacijos šaltinių gaunate žinias/naujienas apie ES teikiamas galimybes/paramą verslui?

Yra ministerijų tinklalapiai ir www.esparama.lt tinklalapis, kur pateikiama visa informacija. Specifinėms grupėms rengiami renginiai.

10. Kaip manote, Lietuva kokią padėtį/vietą užima tarp kaimyninių valstybių pagal užsienio investicijas? Kodėl?

Nekas. Lietuva nėra patraukli užsienio investuotojams, nes neturime ką užsieniečiams pasiūlyti, o jie suskaičiuoja viską (mokesčių politiką, korupcijos lygį, žmoniškųjų išteklių galimybes, žemės kainas, nuomos sąlygas, kreditų sąlygas), net žmonių nuoširdumą, atsidavimą darbui ir pan. Galutinėje sumoje lietuviai lieka su minuso ženklu ir verslas pasirenka kitą šalį, o ne Lietuvą.

Interviu Nr.4

1. Kaip Lietuvos integracija į ES paveikė vietinį verslą? Kodėl?

Integracija į ES dvejopai veikia laisvosios rinkos principų įdiegimą postsocialistinėse šalyse: iš vienos pusės teigiamai, iš kitos - neigiamai. Pirmiausia, besiiintegruojančias šalis pozityviai paveikė ES nuostata užtikrinti „laisvą žmonių, kapitalo, prekių ir paslaugų judėjimą“. Šio principo suvokimas stipriai įtakojo politinės ideologijos formavimąsi Rytų Europos regione. Derybos su Pasaulio prekybos organizacija (PPO) ir deklaruojamas noras integruotis į ES tapo atsvaru Lietuvos vidaus interesų grupių spaudimui vykdyti pražūtingą protekcionistinę politiką didinant importo muitų tarifus. Galime tik pasidžiaugti, kad ne be tarptautinių organizacijų palaikymo Lietuvos Vyriausybė gana nuosekliai laikėsi tarptautinės prekybos liberalizavimo linijos.

Vienas iš pozityvių pavyzdžių, kaip ES padėjo Lietuvoje pašalinti protekcionizmo pinkles yra sprendimas panaikinti draudimą užsienio bankams veikti Lietuvoje. Ko nesugebėjo per kelerius metus vietiniai ekspertai ir verslo organizacijos, tą padarė Briuselio pareigūnai, kurių susirūpinimą sustiprino bankų krizė: Lietuvos valdžia buvo įtikinta žengti dar vieną žingsnį laisvosios rinkos link ir panaikinti šį draudimą.

2. Ar galėtumėte įvardinti, koks didžiausias privalumas Lietuvos verslui, kurį suteikė integracija į ES? Kodėl? Kokie, Jūsų manymu, būtų pavyzdžiai?

Lietuva, būdama ES nare, didžiausią naudą patiria būtent iš dalyvavimo ES vidaus rinkoje. Turėti galimybę laisvai patekti į kitas nacionalines rinkas Lietuvos įmonėms naudinga, nes jos gali daugiau parduoti, efektyviau dirbti ir gauti papildomo pelno iš investicijų bei naujovių. Bendrojoje rinkoje veikiančios bendrovės tampa konkurencingesnės savo šalyse ir pranašesnės už savo varžovus pasaulio rinkose. Be to, ES bendra rinka Lietuvos įmonėms yra nepaprastai svarbus atspirties taškas į šiandienos pasaulinėmis tampančias rinkas.

3. Ar buvo neigiamų integracijos į ES padarinių Lietuvos verslui? Kodėl? Gal galite pateikti konkrečių pavyzdžių?

Iš Lietuvos išvyko arba emigravo daugiau nei 30 % aukštos kvalifikacijos specialistų (statybininkai, inžinieriai, menininkai, medikai, verslininkai). Pastaruoju metu ypač atsiradus Pasaulinės krizės padariniams iš Lietuvos emigravo arba ketina emigruoti 2/3 darbingų, turinčių aukštąjį išsilavinimą asmenų, kurių amžius yra nuo 22 iki 35 metų. Todėl Lietuvai artimiausiu metu gresia ne tik dabar vykstantis „protų nutekėjimas“ bet ir specialistų trūkumas bei demografinis valstybės piliečių senėjimas.

4. ES parama ir mūsų valstybinių įstaigų tarpininkavimas – kiek jis efektyvus skirstant / teikiant finansinę paramą?

Itin didelis ES dėmesys skiriamas smulkiam ir vidutiniam verslui (ES parama smulkiam ir vidutiniam verslui), kadangi iš jo dažniausiai gimsta pokyčiai, idėjos; jis lankstus ir mobilus, gebantis sparčiai diegti naujoves, kurti naujas darbo vietas; prisideda prie regionų ekonominio augimo. Lietuvos valstybinės įstaigos bei agentūros padeda tarpininkauti ūkininkams bei verslininkams su ES institucijomis, dirba visuomenės informavimo apie vykdomus projektus bei programas srityje, kontroliuoja paramos įsisavinimo procesus. Mano nuomone, tai palengvina asmenims ar organizacijoms teikti paraišką, dalyvauti projektuose bei įsisavinti ES lėšas.

5. Kaip valstybinių institucijų pozicija veikia verslą? Konkretizuokite – pradedant mokesčių inspekcija baigiant ministerija

Lietuvai per septynerius metus – tarp 2007-2013 m. – Europos Sąjunga skiria apie 22 mlrd. litų paramos. Beveik pusę jos vyriausybė numatė panaudoti 2010 bei 2011 metais, tada numatyta panaudoti po daugiau kaip 5 mlrd. litų. Mat, numatoma, toks pinigų antplūdis švelnintų sunkiausių krizės metus. Visą šio proceso koordinavimą atlieka Finansų ministerija. Dėl tikslingai ar netikslingai panaudotų lėšų ar programų įgyvendinimo sėkmės atsakomybę, mano manymu, turėtų prisiimti tiesioginis vykdytojas – Finansų ministerija.

Kadangi mokesčių inspekcija neturi galių atlikti valstybinės reikšmės sprendimus, o yra tik kontrolės funkcijas atliekantis aparatas. Asmeniškai nemanau, kad mokesčių politika Lietuvoje yra orientuota teigiama linkme, nebent tik stambių įmonių ir organizacijų protekcionizmui, todėl atlieka tik jai pavestus įgaliojimus ir funkcijas. Pagrindinis šios institucijos uždavinys yra mokesčių surinkimas, kuris, mano nuomone, nėra labai efektyviai atliekamas. Nepritariu Lietuvos Respublikos vykdomos finansų politikos sprendimams, tokiems kaip PVM tarifo didėjimui nuo 19 iki 21 proc., lengvatų viešbučiams ir spaudai mažinimui, akcizų didinimui, kurie labai smarkiai apsunkina ekonomikos augimą sunkmečiu ir sudaro gerą terpę šešėlinės ekonomikos plėtojimui.

6. Ir atvirkščiai – kaip verslas veikia valstybines institucijas? Pvz. „Achemos grupė“, „Maxima“, MG Baltic?

Stambiosios kompanijos, tokios kaip „Maxima“, „Achemos grupė“, „MG Baltic“ turi didelį kapitalą, didelę „potenciją“ kuri valdo ne tik spaudą, bet valdžios ar vyriausybės aparatą.

7. Kaip spaudoje atsispindi verslo interesai?

Spaudoje yra proteguojami stambiųjų verslo kompanijų interesai ir nieko keisto čia nematau, nes stambiosios kompanijos, tokios kaip „Maxima“, „Achemos grupė“, „MG Baltic“ turi didelį kapitalą, didelę „potenciją“ kuri valdo ne tik spaudą bet valdžios ar vyriausybės aparatą. Juk ne paslaptis, kad šie „mega banginiai“ rinkimų metu neretai tampa partijų rėmėjais ir sąjungininkais, o kaip žinome, juk paskui neoficialias skolas reikia gražinti.

8. Ar šalies įvaizdis turi kokią įtaką? Ar konkrečioje veikloje/versle tai atsispindi?

Be jokios abejonės, šalies įvaizdis turi didelę įtaką užsienio investicijų pritraukimui. Deja, Lietuva su nuolatos keičiamais įstatymais ir minimaliomis lengvatomis verslui ir ateinančiam užsienio kapitalui tikrai neatrodo patikimas partneris užsienio investuotojams. Lietuva be galo džiaugiasi, kad sugebėjo pritraukti BARCLAYS į Lietuvą, bet pažiūrėkime kaip sekasi Latvijai su Estija, kurios sugebėjo pritraukti dar ne tokių įmonių.

9. Iš kokių informacijos šaltinių gaunate žinias/naujienas apie ES teikiamas galimybes/paramą verslui?

Pagrindiniai šaltiniai yra šie: Televizinės informacinės laidos bei reklaminiai filmukai, informaciniai straipsniai populiariausioje spaudoje, informacija pateikta valstybiniuose informaciniuose puslapiuose: www.lvpa.lt, www.esparama.lt, www.verslobanga.lt ir daugelis kitų.

10. Kaip manote, Lietuva kokią padėtį/vietą užima tarp kaimyninių valstybių pagal užsienio investicijas? Kodėl?

Tarp šių valstybių: Estija, Latvija, Lietuva. Esame įnirtingoje kovoje su Latvija nelikti paskutinėje vietoje.

Priedas Nr. 4.

INTERVIU SU VADOVAIS

Interviu Nr.1.

1. Kaip Lietuvos integracija į ES paveikė vietinį verslą? Kodėl?

Manau, kad teigiamai, nes atsiradė platesnė rinka verslui, bei tuo pačiu ir konkurencija aktyvesnė ne tik tarp vietinio verslo bet ir užsienio kompanijų, plius ES investicijos i mūsų ūkį.

2. Ar galėtumėte įvardinti, koks didžiausias privalumas Lietuvos verslui, kurį suteikė integracija į ES? Kodėl? Kokie, Jūsų manymu, būtų pavyzdžiai?

ES parama ūkiui yra didžiausias privalumas, nes skatina naujoves. Pvz.: parama ekologiškam ūkiui, jauniems ūkininkams ir panašiai.

3. Ar buvo neigiamų integracijos į ES padarinių Lietuvos verslui? Kodėl? Gal galite pateikti konkrečių pavyzdžių?

Kol kas neigiamų padarinių neižvelgiu, galbūt jie „išlys“ vėliau.

4. ES parama ir mūsų valstybinių įstaigų tarpininkavimas – kiek jis efektyvus skirstant / teikiant finansinę paramą?

Manau, kad mūsų valstybines įstaigas yra labai biurokratinės, t.y. lėtos ir nelanksčios, bei manau mažai suinteresuotos aktyviai padėti tarpininkavime.

5. Kaip valstybinių institucijų pozicija veikia verslą? Konkretizuokite – pradedant mokesčių inspekcija baigiant ministerija

Jos „stabdo“, t.y. lėtina visus procesus.

6. Ir atvirkščiai – kaip verslas veikia valstybines institucijas? Pvz. „Achemos grupė“, „Maxima“, MG Baltic?

Manau, monopolinės įmonės visuomet turėjo stiprią įtaką (savo naudai) ir turės dar tą įtaką valstybinėms institucijoms.

7. Kaip spaudoje atsispindi verslo interesai?

Spaudoje (bei TV) bendrai paėmus, visuomet išreiškiama subjektyvi nuomonė, t.y. užsakovo nuomonė. Informacijos palyginimų, tiesiog analizių be subjektyvių išvadų labai mažai.

8. Ar šalies įvaizdis turi kokią įtaką? Ar konkrečioje veikloje/versle tai atsispindi?

Turi. Konkrečių pavyzdžių negaliu pateikti.

9. Iš kokių informacijos šaltinių gaunate žinias/naujienas apie ES teikiamas galimybes/paramą verslui?

Per įvairius internetinius puslapius (www.esparama.lt, www.delfi.lt), per TV kartais.

10. Kaip manote, Lietuva kokią padėtį/vietą užima tarp kaimyninių valstybių pagal užsienio investicijas? Kodėl?

Manau kokia antra, nes pirmi, manau, estai, o treči latviai.

Interviu Nr.2.

1. Kaip Lietuvos integracija į ES paveikė vietinį verslą? Kodėl?

ES integracija paskatino staigų Lietuvos ekonomikos augimą. Ypatingai paveikė statybų verslą, transporto infrastruktūrą, žemės ūkį ir daugelį kitų sričių. Lietuvoje prasidėjo masinis statybų bumai, naujų kelių tiesimas, naujų įmonių steigimas.

2. Ar galėtumėte įvardinti, koks didžiausias privalumas Lietuvos verslui, kurį suteikė integracija į ES? Kodėl? Kokie, Jūsų manymu, būtų pavyzdžiai?

Lietuvai tapus ES nare, ji tapo patrauklesnė užsienio investuotojams, taip pat vietos verslininkams atsirado daugiau galimybių plėtoti savo verslą, padaryti jį efektyvesnį bei inovatyvesnį (naudojanti ES struktūrinių fondų parama), taip pat atsirado daugiau galimybių pagerinti žmogiškųjų išteklių kokybę. PVZ: atnaujintos sveikatos ir švietimo įstaigos, pietinis aplinkkelis Vilniuje ir t.t.

3. Ar buvo neigiamų integracijos į ES padarinių Lietuvos verslui? Kodėl? Gal galite pateikti konkrečių pavyzdžių?

Įgyvendinant kai kuriuos projektus buvo „praplauta“ nemažai milijonų taip vadinamiems „atkatams“ ir pan. Taigi ES struktūrinių fondų paramos pinigai papildė nemažai kišenių ir ne visi vieši konkursai buvo laimėti švariai.

4. ES parama ir mūsų valstybinių įstaigų tarpininkavimas – kiek jis efektyvus skirstant / teikiant finansinę paramą?

Žinoma, kad valstybinės įstaigos turi pakankamai neigiamą reikšmę, nes skirstoma ne remiantis objektyviais, nustatytais kriterijais, o ryšiais ir pinigais.

5. Kaip valstybinių institucijų pozicija veikia verslą? Konkretizuokite – pradedant mokesčių inspekcija baigiant ministerija

Valstybinių institucijų politika šiuo metu yra ne paremti ir skatinti verslą, o jį kiek įmanoma nustekenti, užkraunant didžiulius mokesčius. Ypatingai neigiamai šie dideli mokesčiai paveikia smulkųjį verslą. Pagrindinis valstybinių įmonių tikslas – surinkti kuo daugiau pinigų, kitaip tariant karvę melžti nori, o žolės jai neduoda.

6. Ir atvirkščiai – kaip verslas veikia valstybines institucijas? Pvz. „Achemos grupė“, „Maxima“, MG Baltic?

Tokios įmonės kaip „Achemos grupė“, „Maxima“ taip pat turi nemažai įtakos, nes jos stengiasi diktuoti savo taisykles siekia būti vyraujančiomis (tokios ir yra) savo srityse. Paminėtų verslo atstovų ir valstybinių institucijų santykius galima būtų apibūdinti tokiu posakiu: „ranka ranką plauna“

7. Kaip spaudoje atsispindi verslo interesai?

Kaip atsispindi, pasakyti sunku, tik aišku, kad jie yra.

8. Ar šalies įvaizdis turi kokią įtaką? Ar konkrečioje veikloje/versle tai atsispindi?

Šalies įvaizdis įtakos turi. Dabar mūsų šalies įvaizdis nėra itin geras, o tai, manau, atbaido daugelį investuotojų. Gal turi įtakos ir tam, kad jaunimas, renkasi studijuoti, dirbti ir save ar savo idėjas realizuoti geresnį įvaizdį turinčiose šalyse. Taip valstybė netenka daug talentingų žmonių, kurie galėtų pagerinti ir valstybės įvaizdį ir ekonominę padėtį.

9. Iš kokių informacijos šaltinių gaunate žinias/naujienas apie ES teikiamas galimybes/paramą verslui?

Internetas, spauda, TV. Skaitau „Verslo žinias“, www.delfi.lt, žiūriu dažniausiai LNK

10. Kaip manote, Lietuva kokią padėtį/vietą užima tarp kaimyninių valstybių pagal užsienio investicijas? Kodėl?

Tiksliai negaliu pasakyti. Na, yra norinčių investuoti. Aš apskritai manau, kad tik neseniai mus pradėjo identifikuoti kaip atskiras šalis, o ne kaip vieną regioną.

Interviu Nr.3.

1. Kaip Lietuvos integracija į ES paveikė vietinį verslą? Kodėl?

Didžiausia integracijos nauda – eksportui. Lietuvos įmonės turėjo pasitempti ir tapti našesnės bei konkurencingesnės.

2. Ar galėtumėte įvardinti, koks didžiausias privalumas Lietuvos verslui, kurį suteikė integracija į ES? Kodėl? Kokie, Jūsų manymu, būtų pavyzdžiai?

Jau atsakiau

3. Ar buvo neigiamų integracijos į ES padarinių Lietuvos verslui? Kodėl? Gal galite pateikti konkrečių pavyzdžių?

Nesakyčiau, kad tai neigiami dalykai. Įstojus į ES įvyko labai daug mokesčių ir teisės pokyčių. ES direktyvų perkėlimas į Lietuvos teisę ne visada įmonėms naudingas. Į ES mes įstojom nepakankamai pasiruošę, tai ir buvo didžioji katastrofa. Nepaisant to, kad spauda skelbė, jog Lietuva jau pasirengus narystei, realiai tai buvo toli gražu nuo tiesos.

4. ES parama ir mūsų valstybinių įstaigų tarpininkavimas – kiek jis efektyvus skirstant / teikiant finansinę paramą?

Neefektyvus, manau. Veikia didelis biurokratinis aparatas. Verslui pinigų reikia šiandien ir dabar. Projektų ES paramai gauti paraiškos svarstomos gana ilgai, per tą laiką konkurentai, turintys pinigų, tave gali 100 kartų aplenkti. Reiktų paprastinti procedūrą. O šioje vietoje institucijos kaip tik turėtų padėti, o ne trukdyti.

5. Kaip valstybinių institucijų pozicija veikia verslą? Konkretizuokite – pradedant mokesčių inspekcija baigiant ministerija

Konkretizuoti negaliu, bet galiu pasakyti, kad politikos nėra, ji – tik fikcija. Tikrąją ekonomiką valdo verslas. Ekonomika efektyvi tol, kol į ją mažai kišasi valstybė. Visų pirma, ką ji turėtų padaryti – sudaryti verslui puikias sąlygas. Jei manote, kad su dabartiniais mokesčiais taip yra, tai labai klystat.

Be to, dar viena labai didelė problema – Lietuvoje gajus „giminystės klanas“. Metai iš metų niekas nesikeičia. Į jį patekti sunku, jis uždaras, konservatyvus, visiškas stabdis ekonominiam vystimuisi.

6. Ir atvirkščiai – kaip verslas veikia valstybines institucijas? Pvz. „Achemos grupė“, „Maxima“, MG Baltic?

Verslas turi savo politikus. Kokius konkrečiai turi šios grupės, teigti negalėčiau, bet, manau, kad Brazauskas vienas jų. Ko gero, jis atstovauja kelias grupes – „Achemą“ ir „MG Baltic“

7. Kaip spaudoje atsispindi verslo interesai?

Su spauda labai prastai. Tiesa, aš ją skaitau, bet tik tiek, kad pamatyčiau, kokios bendros tendencijos ir kokie „žaidimai“ vyksta. Leidiniai korumpuoti, kaip ir pačios valstybinės institucijos.

8. Ar šalies įvaizdis turi kokią įtaką? Ar konkrečioje veikloje/versle tai atsispindi?

Šalies įvaizdis labai svarbus. Lietuva šioje srityje prastai pasirodo. Štai estai daug geriau. Pagrindinė Lietuvos problema – didelė korupcija, elementarus nesusikalbėjimas. Turiu minty ne kasdienį bendravimą, o tarpvalstybinį susikalbėjimą, kompetenciją, raštingumą, verslo ir valstybės komunikaciją. Šiuo atveju viskas ne mūsų naudai. Tada mes stebimės, kad mažos investicijos, ekonomikos sąstingis. Kitaip ir negali būti.

9. Iš kokių informacijos šaltinių gaunate žinias/naujienas apie ES teikiamas galimybes/paramą verslui?

Skaitau „Verslo žinias“, internetinius puslapius www.euro.lt ir www.esparama.lt. Televizija iš viso netikiu, manau, kad tai grynas žmonių mulkinimas.

10. Kaip manote, Lietuva kokią padėtį/vietą užima tarp kaimyninių valstybių pagal užsienio investicijas? Kodėl?

Jau minėjau, kad mūsų įvaizdis baisiai prastas, o investuotojams tai labai svarbu. Tad mums šioje vietoje minusas.

Interviu Nr.4

1. Kaip Lietuvos integracija į ES paveikė vietinį verslą? Kodėl?

Atsirado galimybė naudotis ES lėšomis, atsivėrė sienos, galima laisvai kurti verslą bet kurioje ES šalyje. Gali pasirinkti, kur nori dirbti. Nuostabu!

2. Ar galėtumėte įvardinti, koks didžiausias privalumas Lietuvos verslui, kurį suteikė integracija į ES? Kodėl? Kokie, Jūsų manymu, būtų pavyzdžiai?

Mano darbe tai atsispindi konkrečiai – ES suteikė galimybę veikti per filialus, todėl įmonėms nereikėjo kurti UAB, kaip anksčiau. Tai mažina sąnaudas. Mano atveju šis faktorius buvo labai svarbus kompanijos atėjimui į Pabaltijį.

3. Ar buvo neigiamų integracijos į ES padarinių Lietuvos verslui? Kodėl? Gal galite pateikti konkrečių pavyzdžių?

Mano nuomone, emigracija. Daug gerų darbuotojų praradome. Plius tas vakarietiškas mąstymo būdas atkeliavo. Ne visi jo niuansai geri.

4. ES parama ir mūsų valstybinių įstaigų tarpininkavimas – kiek jis efektyvus skirstant / teikiant finansinę paramą?

Tai didelis, lėtas aparatas. ES lėšų įsisavinimo procedūra baisiai ilga. Kol ateis pinigai, tavo verslas jau gali būti žlugęs (juokiasi)

5. Kaip valstybinių institucijų pozicija veikia verslą? Konkretizuokite – pradedant mokesčių inspekcija baigiant ministerija

Mokesčių inspekcija gali paveikti mokesčiais.

6. Ir atvirkščiai – kaip verslas veikia valstybines institucijas? Pvz. „Achemos grupė“, „Maxima“, MG Baltic?

Verslas Lietuvoje – didelė jėga. Jie turi savo politikus ir juos dažniausiai remia per rinkimus.

7. Kaip spaudoje atsispindi verslo interesai?

Atsispindi. Laikraščiai turi savo kainas – nori išgarsinti įmonę – pirmyn. Sumokėjai ir parašys daug gražaus.

8. Ar šalies įvaizdis turi kokią įtaką? Ar konkrečioje veikloje/versle tai atsispindi?

Taip, tai atsispindi užsienio kompanijų investicijose. Šiuo metu nežinau, koks Lietuvos reitingas investavimo prasme, bet užsienio kapitalo srautams įvaizdis labai svarbus. Mūsų pagrindinis minusas – didelė korupcija.

9. Iš kokių informacijos šaltinių gaunate žinias/naujienas apie ES teikiamas galimybes/paramą verslui?

„Verslo žinios“, TV, labiausiai vertinu nacionalinį transliuotoją

10. Kaip manote, Lietuva kokią padėtį/vietą užima tarp kaimyninių valstybių pagal užsienio investicijas? Kodėl?

Juokiasi. Turbūt vienodi esam su latviais, tik estai pralenkė jau mus.

Priedas Nr. 5. **INTERVIU SU NUOSAVO VERSLO SAVININKAIS**

Interviu Nr.1

1. Kaip Lietuvos integracija į ES paveikė vietinį verslą? Kodėl?
Daugiausia paveikė teigiamai, atsivėrus naujoms rinkoms išsiplėtė potencialių pirkėjų skaičius, tačiau taip pat išaugo ir konkurencijos lygis.
2. Ar galėtumėte įvardinti, koks didžiausias privalumas Lietuvos verslui, kurį suteikė integracija į ES? Kodėl? Kokie, Jūsų manymu, būtų pavyzdžiai?
Atsivėrė naujos rinkos, naujos eksporto galimybės, padidėjo tiesioginių užsienių investicijų srautas.
3. Ar buvo neigiamų integracijos į ES padarinių Lietuvos verslui? Kodėl? Gal galite pateikti konkrečių pavyzdžių?
Patekus į bendrą ES rinką susidurta su stipria konkurencija, padidėjo į Lietuvą importuojamų prekių srautas.
4. ES parama ir mūsų valstybinių įstaigų tarpininkavimas – kiek jis efektyvus skirstant / teikiant finansinę paramą?
Tarpininkavimas mažai efektyvus. Skirstant ES lėšas nepasiektas lauktas efektas.
5. Kaip valstybinių institucijų pozicija veikia verslą? Konkretizuokite – pradedant mokesčių inspekcija baigiant ministerija
Valstybinių institucijų pozicijos vis dar nelanksčios verslo (ypač smulkaus) atžvilgiu, neatitinka verslo poreikių.
6. Ir atvirkščiai – kaip verslas veikia valstybines institucijas? Pvz. „Achemos grupė“, „Maxima“, MG Baltic?
Didžiosios įmonių grupės stipriai įtakoja valstybės valdymą, priimamus teisės aktus, įtaka gal ne tiek atskiroms institucijoms, bet aukščiausiam valdžios lygmeniui.
7. Kaip spaudoje atsispindi verslo interesai?
Didžiosios įmonių grupės valdančios žiniasklaidos priemonės aktyviai propaguoja savo interesus spaudoje.
8. Ar šalies įvaizdis turi kokią įtaką? Ar konkrečioje veikloje/versle tai atsispindi?
Šalies įvaizdis turi įtaką verslui, pvz., turizmui; lietuviškų prekių eksportuotojai patiria didesnius marketingo kaštus užsienio (vakarų) rinkose, norint, kad prekės būtų vertinamos taip kaip ir vietinė produkcija reikia daugiau investuoti į marketingą.
9. Iš kokių informacijos šaltinių gaunate žinias/naujienas apie ES teikiamas galimybes/paramą verslui?
Sužinau ir per žinias, bet tiksliausia informacija – agentūrų, skirstančių paramą, interneto svetainėse
10. Kaip manote, Lietuva kokią padėtį/vietą užima tarp kaimyninių valstybių pagal užsienio investicijas? Kodėl?
Tiksliai nežinau, manau pakankamai neblogą, Lietuva turi trūkščių, tačiau ir kaimyninės šalys jų turi.

Interviu Nr.2.

1. Kaip Lietuvos integracija į ES paveikė vietinį verslą? Kodėl?

Didesnes galimybės, ypatingai atsivėrusi rinka. Bevizis režimas – labai svarbus momentas.

2. Ar galėtumėte įvardinti, koks didžiausias privalumas Lietuvos verslui, kuri suteikė integracija į ES? Kodėl? Kokie, Jūsų manymu, būtų pavyzdžiai?

Greitas bendravimas, globalizacija

3. Ar buvo neigiamų integracijos į ES padarinių Lietuvos verslui? Kodėl? Gal galite pateikti konkrečių pavyzdžių?

Žmonės pradėjo vertinti piniginių faktorių, atsirado daug chaoso ir nesusikalbėjimo tarpusavyje, o versle - ypač.

4. ES parama ir mūsų valstybinių įstaigų tarpininkavimas – kiek jis efektyvus skirstant / teikiant finansinę paramą?

Neatlieka jos jokios funkcijos. Didelė korupcija. Ypač Lansbergis © (juokiasi)

5. Kaip valstybinių institucijų pozicija veikia verslą? Konkretizuokite – pradedant mokesčių inspekcija baigiant ministerija

Pas mus vienintelė šalis, kur gali už pinigus nupirkti įstatymą, kitose šalyse, kaip Bulgarija, Rumunija tai irgi yra, bet ne tokiam aukštam lygyje kaip pas mus.

6. Ir atvirkščiai – kaip verslas veikia valstybines institucijas? Pvz. „Achemos grupė“, „Maxima“, MG Baltic?

Turi daug įtakos, nes valdo pinigus.

7. Kaip spaudoje atsispindi verslo interesai?

Tiesa niekam nereikalinga, todėl rašoma bet kas. Ne bet kas, bet tik kažkas, kas dengia tikrovę, maždaug, kad žmonės manytų, jog vyksta kažkas. O iš tiesų visi procesai vyksta, kaip reikia vykti.

8. Ar šalies įvaizdis turi kokią įtaką? Ar konkrečioje veikloje/versle tai atsispindi?

Žinoma, kad turi. Nuo to priklauso, ar ateis investicijos. Pas mus maža šalis, korumpuota, o dar toks mūsų įvaizdis, visiškai „pravalas“ verslui.

9. Iš kokių informacijos šaltinių gaunate žinias/naujienas apie ES teikiamas galimybes/paramą verslui?

Iš seminarų, rekomendacijos, specialistai.

10. Kaip manote, Lietuva kokią padėtį/vietą užima tarp kaimyninių valstybių pagal užsienio investicijas? Kodėl?

Visos investicijos - į Latviją. Ten buvo geri įstatymai, Lietuva paskutinė.

Interviu Nr.3.

1. Kaip Lietuvos integracija į ES paveikė vietinį verslą? Kodėl?

Manau teigiamai ☺ Paskatino verslo plėtimąsi ,paskatino įvairių naujų sričių plėtrą bei pabandė priartinti Lietuvą (provinciją) prie Europos.

2. Ar galėtumėte įvardinti, koks didžiausias privalumas Lietuvos verslui, kurį suteikė integracija į ES? Kodėl? Kokie, Jūsų manymu, būtų pavyzdžiai?

Investicijos. Paminėsiu vieną pavyzdį: Lietuvos keliai, į kuriuos ES investuoja milžiniškas sumas. Šiuo atveju krizė kelininkams nebaisi , taip pačiai visa Lietuva gauna pinigėlių, kuriuos naudoja vidinėje rinkoje .Valstybė šiuo atveju didina savo keliu pravažumą , skvarbą , tuo surinkdama vis daugiau ir daugiau keliu mokesčių, kuras iš ES ir kitų valstybių .Va čia ir privalumas

3. Ar buvo neigiamų integracijos į ES padarinių Lietuvos verslui? Kodėl? Gal galite pateikti konkrečių pavyzdžių?

Neigiama, manau, tai, kad kai kurie „ verslininkai „ bando piktnaudžiauti šia padėtimi , fiktyviai darydami verslą. Gaudami pinigus, traukia valstybę į dugną ir valstybė turi susimokėti už tokius geradarius.

4. ES parama ir mūsų valstybinių įstaigų tarpininkavimas – kiek jis efektyvus skirstant / teikiant finansinę paramą?

Neigiamas veiksnys - didelė biurokratija bandant kažką „gauti“ iš ES fondų, vėlgi kvepia plaukuota ranka, ir labai stipriai. Viskas priklauso nuo tuo metu valdančiųjų !

5. Kaip valstybinių institucijų pozicija veikia verslą? Konkretizuokite – pradedant mokesčių inspekcija baigiant ministerija

Mokesčių inspekcija gali, bet kada pasikvietusi terorizuoti įmonės direktorių, (tai - faktai), liepti jam kelti algas ir panašiai, kitokiu atveju grasina visais įmanomais patikrinimais. Va jums VALSTYBINĖ INSTITUCIJA (čia iki krizės). Konkretizuoti sunku, teko susidurti ir su normaliais ir su piktais inspektoriais , viskas priklauso nuo žmonių suvokimo ir jų noro paaiškinti, o ne bausti! Šiuo atveju didesnis baubas SODRA - ji išvis be skrupulų. Ministerija turi savo nustatytas kryptis, kurios naudingos grupuotėms (verslo) ir jas kuruoja, darydamos maksimalią įtaką (čia mano nuomonė). Bet kokių atveju didelės verslo grupės laiko institucijas kišenėse ir tiek. Tai yra FAKTAS

6. Ir atvirkščiai – kaip verslas veikia valstybines institucijas? Pvz. „Achemos grupė“, „Maxima“, MG Baltic?

Pradedant reikalingų įstatymų „prastumimu“, baigiant mokesčių sumažinimu tam tikrose srityse. piniginių srautų dalybų ir panašiai. Gali veikti tiek per žiniasklaidą, tiek per „prakištus“ pareigūnus!

7. Kaip spaudoje atsispindi verslo interesai?

Šitą analizę atlikti sunku, todėl, kad reiktų pasėdėti gerai prie straipsnių , bet aišku kaip dieną kad verslo grupės (MG Baltic ar MAXIMA), turėdamos priėjimą prie viešos erdvės formuoja nuomonę ir nuotaikas savo naudai. Ir ne kiekvienas žmogus sugeba suvokti užslėptą mintį ar norimą nusišlepti faktą. Kas valdo spaudą, tas kuria savo įvaizdį.

7. Ar šalies įvaizdis turi kokią įtaką? Ar konkrečioje veikloje/versle tai atsispindi?
Deja, bet mes tik korumpuotos šalies įvaizdį ir tesugebam sukurti. Užsienio įmonės stebi ir žiūri, su kuo jos dirba, mezga kontaktus ir panašiai

8. Iš kokių informacijos šaltinių gaunate žinias/naujienas apie ES teikiamas galimybes/paramą verslui?
Teisybę pasakius tik iš TV ir interneto

9. Kaip manote, Lietuva kokią padėtį/vietą užima tarp kaimyninių valstybių pagal užsienio investicijas? Kodėl?
Mano nuomone, Lietuva nuvertina save, savo galimybes, ir kaip sako „lietuvis lietuviui priešas“, todėl kaimynai sugeba geriau savintis reikiamą informaciją ir ES investicijas.